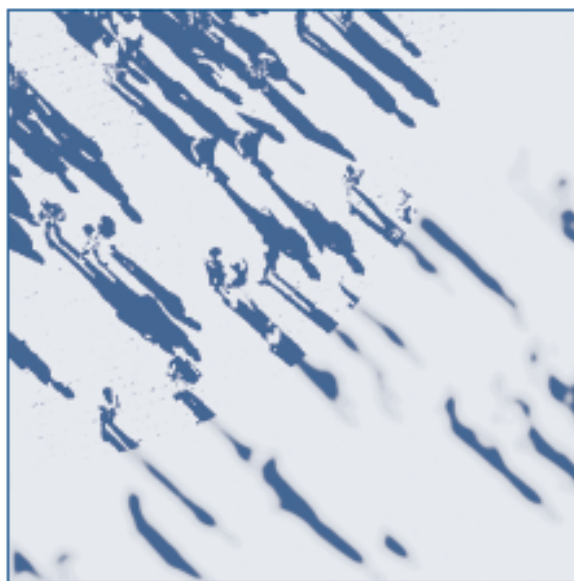
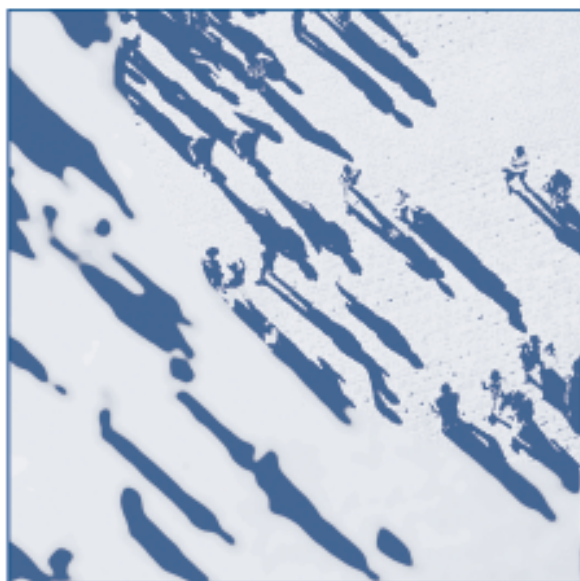

Socialinė situacija Europos Sajungoje

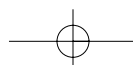

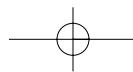
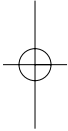
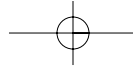
2004

Apžvalga

Europos Komisija

PARDAVIMAS IR PRENUMERATA

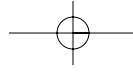
Oficialiųjų leidinių biuro leidžiamų mokamų leidinių galima įsigyti mūsų pardavimo kioskuose visame pasaulyje.

Kaip galima įsigyti konkrečių leidinių?

Gavę pardavimo kioskų sąrašą, išsirinkite jus dominantį ir susisiekę su juo pateikite užsakymą.

Kaip gauti pardavimo kioskų sąrašą?

- Žiūrėkite Oficialiųjų leidinių biuro svetainę internete: <http://publications.eu.int/>
- Pateikite prašymą faksu (352) 2929-42758 ir gausite išspausdintą sąrašą.

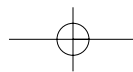
KE-AP-04-001-LT-C

ISBN 92-894-9015-2

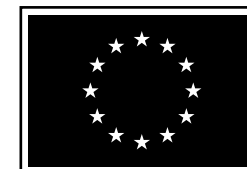

9 789289 490153

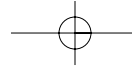
Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

— Apžvalga —

Europos Komisija

Užimtumo, socialinių reikalų
ir lygių galimybių
generalinis direktoratas

Šio leidinio turinys nebūtinai atspindi Europos Komisijos (Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato ir Eurostato) nuomonę ar poziciją.

Norėdami gauti Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato elektroninį informacinį biuletinį „ESmail“, rašykite el. pašto adresu empl-esmail@cec.eu.int. Šis informacinis biuletenis reguliariai leidžiamas anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis.

Europe Direct – tai paslauga, padėsianti Jums rasti atsakymus į klausimus apie Europos Sąjungą

**Informacija teikiama nemokamai telefonu:
00 800 6 7 8 9 10 11**

Daug papildomos informacijos apie Europos Sąjungą yra internete. Ji pasiekama per EUROPA serverį (<http://europa.eu.int>).

Kataloguotų duomenų galima rasti šio leidinio pabaigoje.

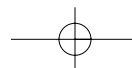
Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras, 2005

ISBN 92-894-9015-2

© Europos Bendrijos, 2005
Leidžiama dauginti, nurodžius šaltinį.

Printed in Belgium

SPAUSDINTA BALTAME POPIERIUJE, BLUKINTAME NENAUDOJANT CHLORO

Pratarmė

Socialinės situacijos ataskaitoje, kuri nuo 2000 m. rengiama kasmet, pateikiama perspektyvinė Europos Sąjungos socialinio aspekto apžvalga, kuri sudaro pagrindą socialinės politikos plėtrai ir padeda stebėti valstybių narių veiklą socialinėje srityje. Be to, taip sukuriami saitai su kitais Komisijos leidiniais, kaip antai: „Užimtumas Europoje“, „Darbo santykiai Europoje“ ir „Lyčių lygybės ataskaita“.

Ši ataskaita turi vieną išskirtinį bruožą – ji sujungia suderintą kiekybinę informaciją ir kokybinius viešosios nuomonės tyrimų duomenis. Taip ji atlieka bazinio dokumento vaidmenį, kuriame šalia bendro socialinės situacijos įvertinimo pateikiamas Europos gyventojų suvokimas ir požiūris.

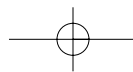
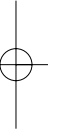
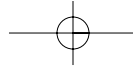
Šių metų ataskaitoje siekiama aprašyti socialinį išsiplėtusios Europos aspektą, nagrinėjant tiek socialinės plėtros kryptis, tiek iškylančius politinius iššūkius.

Stavros Dimas
Komisijos narys
Užimtumas
ir socialiniai reikalai

Joaquín Almunia
Komisijos narys
Ekonomikos
ir pinigų politika

Turinys

1	Socialinė situacija 25 valstybių narių Europos Sąjungoje	6
2	Gyventojų sudėties kitimo tendencijos išsiplėtusioje Europos Sąjungoje	8
3	Socialinės ir ekonominės tendencijos, gyvenimo sąlygos ir žmogiškojo kapitalo plėtotė	11
4	Socialinė apsauga ir socialinis veiklumas	16
5	Europos socialinė darbotvarkė 25 valstybių ES	22

Priedai:

1	Statistiniai įvertinimai	26
	Gyventojų senėjimas	26
	Migracija ir prieglobstis	27
	Švietimas ir jo rezultatai	28
	Tęstinis mokymasis	29
	Užimtumas	30
	Nedarbas	31
	Socialinės apsaugos išlaidos ir pajamos	32
	Socialinės pašalpos	33
	Darbo rinkos politikos išlaidos	34
	Pajamų paskirstymas	35
	Mažas pajamas gaunantys namų ūkiai	36
	Darbo neturintys namų ūkiai ir maži atlyginimai	37
	Moterys ir vyrai sprendimų priėmimo procese	38
	Moterų ir vyrų uždarbis	39
	Vidutinė gyvenimo trukmė ir sveikata	40
	Nelaimingi atsitikimai ir su darbu susijusios sveikatos problemos	41
2	Pagrindiniai socialiniai rodikliai, tenkantys vienam geopolitiniam subjektui	42
3	Simboliai, šalių kodai ir grupuotės, kitos santrumpos ir akronimai	45

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Ivadas

Šioje sutrumpintoje penktos metinės ataskaitos, kurioje kalbama apie socialinę situaciją Europos Sąjungoje, versijoje pateikiama pagrindinių socialinės ir ekonominės plėtros Europoje rezultatų apžvalga, su socialiniu išsiplėtusios Sąjungos aspektu susiję faktai ir skaičiai bei nagrinėjama tiek socialinės plėtros tendencijos, tiek išskylančios politiniai iššūkiai. Ši apžvalga užbaigiama statistinių aprašymų serija, skirta aktualioms Europos Sąjungos socialinės politikos problemoms. Faktiškai aprėpiamos visos pagrindinės Europos socialinės politikos sritys: gyventojų skaičius; švietimas ir mokslas; darbo rinka; socialinė apsauga; pajamos; skurdas ir socialinė atskirtis; lyčių lygybė ir sveikata bei sauga.

1. Socialinė situacija 25 valstybių narių Europos Sąjungoje

Po plėtros socialinės sąlygos Europos Sąjungoje tapo įvairesnės, o politiniai iššūkiai išaugo. Tačiau kartu išsiplėtusi Europa teikia daugiau galimybių valstybių narių ekonominiam augimui, todėl atsirado ir daugiau galimybių su tais iššūkiais susidoroti.

Po plėtros ES gyventojų skaičius išaugo 20 proc. – daugiau nei iki 450 mln., tačiau jos BVP išaugo tik 4,5 proc. Išaugo ir socialiniai bei ekonominiai Sąjungos skirtumai, jos laukia didžiuliai pokyčiai, o iššūkius reikėtų tinkamai įvertinti. Ataskaitoje nuolat kartojama, kad daugumos 15 ES valstybių ir naujų valstybių narių socialinės situacijos skirtumai yra dideli keliose srityse. Tačiau, kaip rodo tolesnė analizė, dažniausiai skiriasi lygis, o ne pobūdis.

1.1 Gyventojų sudėties kitimo tendencijos: senėjimo iššūkis išlieka

Po plėtros beveik trys ketvirtadaliai gyventojų gyvena šešiose iš 25 valstybių narių – Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Italijoje, Lenkijoje ir Ispanijoje, o vienas ketvirtadalis yra pasiskirstęs devyniolikoje valstybių narių, kurių gyventojų skaičius yra mažas arba labai mažas.

Vis dėlto išsiplėtusi Sąjunga mažiau nei po dešimtmečio pajus spartėjantį senėjimą...

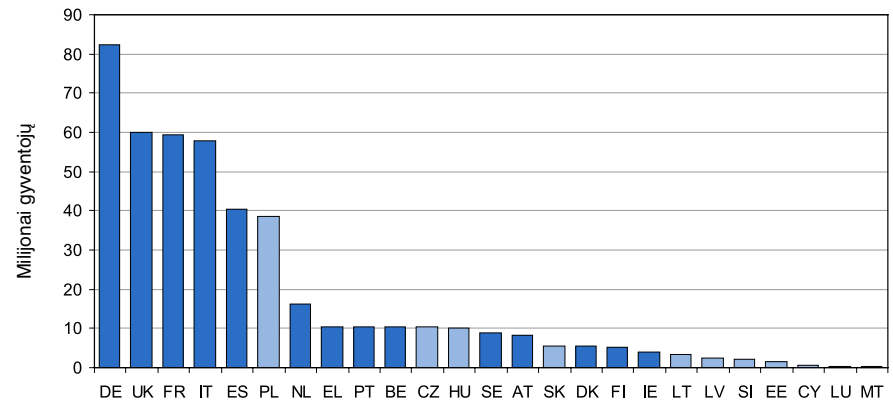
Šiuo metu naujų valstybių narių gyventojai yra jaunesnio amžiaus nei 15 ES valstybių. Tačiau tai nereiškia, kad ES plėtra pakeitė Europos Sąjungos demografinę trajektoriją. Dėl radikalaus gimstamumo lygio kritimo per pastaruosius 15 metų daugumoje naujų valstybių narių pastebimą trumpą ir vidutiniško lygio atjaunėjimą greitai pakeis dar ryškesnis senėjimo procesas. Kitaip tariant, Sąjungai vis dar teks susidurti su greito senėjimo ir gyventojų skaičiaus mažėjimo perspektyva.

Vidutinė gyvenimo trukmė keliose naujose valstybėse narėse pereinamojo laikotarpio pradžioje sumažėjo ir, nepaisant to, kad padėtis pagerėjo, vis dar yra daug mažesnė už ES vidurkį. Tai šiose šalyse pasireiškia aukštesniu mirtingumo lygiu visose amžiaus grupėse, ypač vyrų. Ekonomikos augimas ir gyvenimo lygio laipsniškas kilimas galėtų turėti didelę reikšmę nugalint tą neigiamą poveikį, kurį pereinamasis laikotarpis turėjo mirtingumui, ir priartinti ilgaamžiškumo lygį prie 15 ES valstybių lygio.

...kadangi gimstamumas naujose valstybėse narėse daugiau nei dešimt metų buvo labai žemas...

Iš 15 ES valstybių tik trijose pietinėse valstybėse narėse gimstamumo lygis yra žemesnis už 1,4. O septyniose iš dešimties naujų valstybių narių gimstamumo lygis yra žemesnis nei 1,3. 25 ES lygmeniu beveik pusė valstybių narių išgyvena stiprią gimstamumo lygio depresiją, kurios priežastys skirtingose valstybėse narėse yra skirtingos. Todėl atrodo, kad Europos socialinėje politikoje yra skiriama daugiau dėmesio darbo ir šeimyninio gyvenimo derinimui.

1 25 ES valstybių narių gyventojų skaičius (2002 m.)

Šaltinis: Eurostatas

Tikimasi, kad migracija iš Sąjungos rytų į vakarus bus vidutiniško dydžio...

Pastarąjį dešimtmetį imigracijos apimtys ir reikšmė smarkiai išaugo. Visos 15 ES šalių patyrė imigracijos antplūdį paskutinį praeito tūkstantmečio dešimtmetį ir daugelyje iš jų buvo užregistruotas istorinės reikšmės grynasis įvažiuojančių asmenų skaičius.

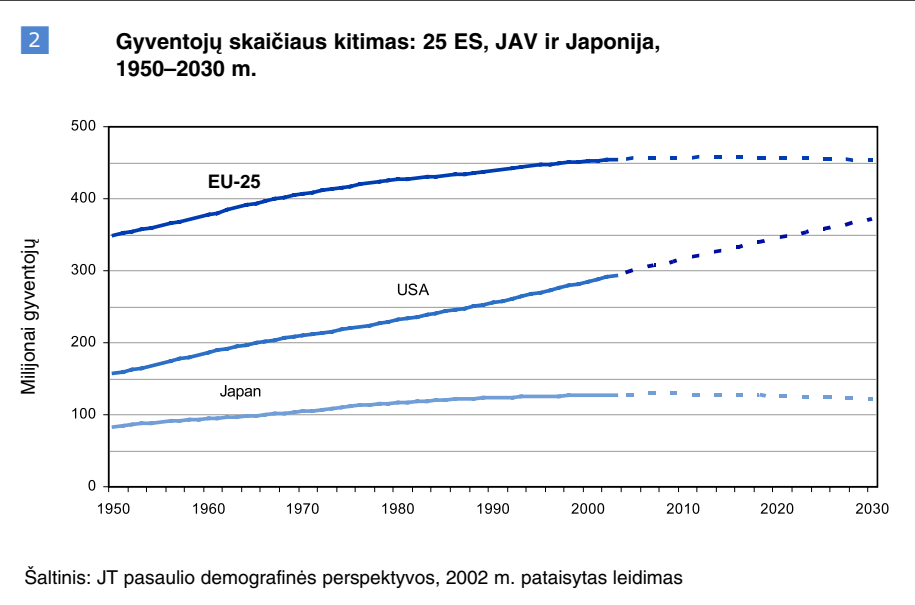
Padėtis kai kuriose naujose valstybėse narėse gan smarkiai skyrėsi, kadangi kartu didėjo ir emigracija į Vakarus. Kai kuriose Baltijos valstybėse dėl migracijos į kitas šalis gyventojų skaičiaus augimas net tapo neigiamas. Tačiau svarbu paminėti, kad per pastaruosius dešimt metų migracijos modeliai naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse smarkiai pasikeitė. Dauguma šių šalių laipsniškai iš emigracijos šalių virto siunčiančiomis ir priimančiomis šalimis arba kai kuriais atvejais daugiausia priimančiomis šalimis. Tikimasi, kad ekonominės padėties gerėjimas ir geresnės darbo sąlygos naujose valstybėse narėse, taip pat demografinis senėjimas sumažins migracijos į 15 ES šalių tikimybę.

...tačiau tikėtina, kad imigracija į Sąjungą, įskaitant naujas Vidurio ir Rytų Europos valstybes nares, ir toliau augs...

Šiandien daugumoje naujų valstybių narių migracijos saldo yra teigiamas. 2002 m.¹ neigiama migracija buvo užfiksuota tik Lenkijoje (– 0,03 proc.), Lietuvoje (– 0,06 proc.) ir Latvijoje (– 0,08 proc.). Po plėtos didelė dalis išorinės ES sienos priklauso naujoms valstybėms narėms, ir imigracija į naujas Vidurio ir Rytų Europos valstybes nares galėtų augti. Istoriniai saitai su toliau į rytus esančiomis emigracijos šalimis gali palengvinti šį procesą. Aktyvios, su migracija susijusios įtampos valdymo politikos ir trečiųjų šalių migrantų darbininkų integravimo poreikis taip pat ir Bendrijos lygmeniu augs.

...ir vis dėlto, visiškai priešingai negu JAV, ES gyventojų skaičius bus stagnacijos būsenoje ir vis mažės.

Skirtumas tarp JAV ir ES gyventojų skaičiaus kitimo krevių, susidarantis dėl gimstamumo lygio JAV atsigavimo ir imigracijos į JAV pakilimo, ir toliau didės: ES gyventojų skaičius bus stagnacijos būsenoje ir ims mažėti dėl staigaus senatvės priklausomumo lygio greitėjimo, o JAV gyventojų ir darbo jėgos skaičius ir toliau augs. Japonijos gyventojų senėjimo ir jų skaičiaus mažėjimo procesas ir toliau vyks didesniu greičiu nei ES. Šie skirtumai vidutinės ir ilgalaikės perspektyvos požiūriu turės svarbių ekonominių ir strateginių padarinių.

1.2 Ekonomikos ir užimtumo tendencijos: pasirengimas ilgalaikiam pakilimui

Lyginant su praeito tūkstantmečio paskutinio dešimtmečio vidurio ir pabaigos padėtimi, ekonomikos augimas per pastaruosius trejus metus sumažėjo beveik perpus. Europos Komisijos ataskaitoje „Užimtumas Europoje 2003 m.“ rašoma, kad po kelerių metų intensyvaus darbo vietų kūrimo, dėl kurio užimtumo lygis 2002 m. pasiekė 64,3 proc., užimtumo lygio kilimas 15 ES šalių iki 2003 m. pradžios sustojo, ir tikimasi, kad jis vėl pradės iš lėto augti 2004–2005 m. Nors padėtis atskirose naujose valstybėse narėse šiek tiek skiriasi, bendras užimtumo lygis yra žemesnis nei 15 ES valstybių². Remiantis tuo, kas pasakyta, siekiant 2000 m. nubrėžtų tikslų, gyvybiškai svarbu skirti daugiau pastangų užimtumo lygio kėlimui Europoje. Šiuo metu užimtumo lygis vis dar per žemas ir tam, kad jį padidintų, valstybės narės turi dėti daugiau pastangų³. Vis dar realu, kad 2010 m. numatytas 70 proc. lygis bus pasiektas, jei ekonomikos augimas persiduos užimtumo lygiui ir pasieks praeito tūkstantmečio paskutinio dešimtmečio pabaigos lygį. Tokia padėtis, kuri apskritai liūdina, daugiausia gali būti paaiškinama darbo rinkose esančiomis struktūrinio pobūdžio kliūtimis ir per mažu vyresnio amžiaus darbininkų veiklumu⁴.

1 Negalutiniai Eurostato duomenys. Teigiamas migracijos saldo daug ryškesnis Kipre (0,97 proc.) ir Maltoje (0,48 proc.), kur imigracijos modeliai yra panašūs į modelius, veikiančius 15 ES Viduržemio jūros šalyse.

2 Europos Komisija: *Progress in implementing the Joint Assessment Papers on employment policies in acceding countries, COM(2003)663 final, and ibidem Staff Working Paper SEC(2003)1361 November 2003.*

3 *Report of the Employment Taskforce (chaired by Wim Kok): Jobs, Jobs, Jobs – Creating more employment in Europe, November 2003; see also Draft Joint Employment Report COM(2004)24 final 24.01.2004.*

4 Europos Komisija: *Delivering Lisbon – Reforms for the enlarged Union, COM(2004)29.*

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Nors 15 ES valstybių nedarbo augimas tebelieka gan nedidelis, jo lygis, palygti su JAV ir Japonija, yra aukštas (2003 m. lapkričio mėn. – 8 proc.). Tuo pat metu ilgalaikis nedarbas laikėsi ties 3 proc. riba, moterų – truputį aukštesnis rodiklis. Naujose valstybėse narėse nedarbo lygis pasiekė 15 proc., kai ilgalaikio nedarbo lygis – beveik 8 proc., moterų – šiek tiek aukštesnis.

Priešingai negu JAV, vidutinis vieno dirbančio žmogaus produktyvumo augimas 15 ES valstybių nuo 1990 m. lėtėjo ir šiuo metu sudaro apie 1 proc. per metus. Bendras produktyvumo lygis naujose valstybėse narėse yra daug žemesnis nei ES – vidutiniškai lygus pusei ES lygio, tačiau pastaruoju metu darbo našumo lygio kilimas priartėjo prie 4 proc. per metus.

Po neaiškumų laikotarpio pirmoje 2003 m. pusėje pasirodė atsigavimo ženklai...

Pirmoje 2003 m. pusėje nustojusios smukti, euro zonos ir ES valstybių ekonomikos antrąją šių metų dalį pasikeitė. Apskaičiuota, kad vidutinis augimas tais metais euro zonoje iš viso buvo 0,4 proc., o ES – 0,8 proc. Atsižvelgiant į visuotinio augimo ir prekybos pagyvėjimą ir grįžtantį vidaus gamintojų ir vartotojų pasitikėjimą nustatyta, kad atsigavimo procesas įsibėgės šiais metais. 2004 m. prognozuojami teigiami pokyčiai, kai augimo tempai sudarys 1,7 proc. euro zonoje ir 2 proc. – ES, o 2005 m. nusistovės ties 2,4 proc. riba.

...ir siekiant išnaudoti pakilimą ir stiprėjimą reikės imtis ryžtingų žingsnių tolesnės socialinės ir ekonominės reformos linkme.

Be išorinių pasaulinės paklausos stimulų, pagrindiniai faktoriai, formuojantys atsigavimo perspektyvas, yra palankios makroekonominės politikos sąlygos, besitęsianti defliacija, palankios finansinės sąlygos ir sėkmingas struktūrinių reformų vykdymas.

Atsigavimą skatina investicinių išlaidų augimas, palaikomas laipsniškesnio kilimo privataus vartojimo srityje. Nepaisant numatomo augimo ir įsibėgėjant ekonominei veiklai, užsitęsęs nuosmukis turėtų slėgti darbo rinkos veiklą.

Tikimasi, kad 2004 m. bus užregistruotas 0,3 proc. užimtumo augimas, o 2005 m. dar šiek tiek didesnis – 0,9 proc. Dėl iškylančių didesnių nei bet kada finansinio pobūdžio įtampų, susijusių su gyventojų senėjimu, svarbu pasirūpinti padariniais, kuriuos artimiausiais metais sukels gyventojų senėjimas, kol dar neužgriuvo pagrindiniai demografinių pokyčių padariniai.

2. Gyventojų sudėties kitimo tendencijos išsiplėtusioje Europos Sąjungoje

Europos Sąjunga sveikina 74 mln. naujų ES piliečių.

Apskaičiuota, kad 2003 m. sausio 1 d. dešimties naujų Sąjungos valstybių narių gyventojų skaičius sudarė 74,3 mln. gyventojų, lyginant su beveik 379 mln. gyventojų 15 ES šalių⁵. Taigi dėl Europos Sąjungos plėtros jos gyventojų skaičius padidėjo beveik 20 proc. ir iš viso sudaro daugiau nei 453 mln. gyventojų.

Išsiplėtusi Sąjunga pagal gyventojų skaičių yra trečias geografinis vienetas pasaulyje.

Po plėtros ES gyventojų skaičiaus procentas iš 6,3 mlrd. viso pasaulio gyventojų⁶ išaugo nuo 6,1 proc. iki 7,2 proc., ir Sąjunga tapo trečiu pagal gyventojų skaičių politiniu subjektu po Kinijos (beveik 1,3 mlrd. 2003 m. viduryje) ir Indijos (1,1 mlrd.), pralenkdama 55 proc. JAV (292 mln.) ir 3,5 karto – Japoniją (128 mln.).

Tačiau gyventojų, gyvenančių išsiplėtusios ES šalyse, skaičiaus procentas nuo viso pasaulio gyventojų skaičiaus XX amžiuje sumažėjo ir artimiausiais dešimtmečiais toliau mažės dėl spartaus gyventojų skaičiaus didėjimo besivystančiose šalyse. Prognozuojama, kad iki 2030 m. 25 ES sudarys mažiau nei 6 proc.

Kitą dešimtmetį 25 ES gyventojų skaičiaus augimas laipsniškai lėtės, paskui gyventojų skaičius pradės mažėti.

Praeitą dešimtmetį 15 valstybių narių ES teigiamas migracijos saldo buvo pagrindinis gyventojų skaičiaus augimo variklis. Šiam dešimtmečiui buvo būdingas natūralaus prieaugio mažėjimas. Naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse, kuriose gyventojų skaičius nuo pokario laikotarpio iki devintojo dešimtmečio vidurio nuolat augo, šis skaičius nustojo augti paskutiniame praeito tūkstantmečio dešimtmetyje. Kai kuriais atvejais dėl emigracijos, radikalaus gimstamumo sumažėjimo ir staigaus mirtingumo padidėjimo jis netgi tapo neigiamas. Atvirkščiai, Kipre ir Maltoje pasireiškė palyginti didelis gyventojų skaičiaus augimas (tarp 1993 ir 2003 m. atitinkamai 15,5 ir 9,4 proc.).

Gyventojų senėjimas bus taip pat vienas iš pagrindinių iššūkių 25 valstybių narių ES.

Gyventojų senėjimas buvo pripažintas pagrindiniu 15 valstybių narių ES iššūkiu, jis išlieka ir po plėtros. Nors daugumos naujų valstybių narių gyventojai yra palyginti jauni dėl buvusio aukštesnio gimstamumo lygio aštuntame ir devintame dešimtmetyje bei mažesnės vidutinės gyvenimo trukmės, atjaunėjimo efektas bus silpnas ir laikinas. Laikui bėgant plėtra greičiausiai paspartins ES gyventojų senėjimo tendenciją, kadangi daugumos naujų valstybių narių gimstamumo lygis jau dabar yra labai žemas.

⁵ Šaltinis: „First results of the demographic data collection for 2002 in Europe“, *Eurostat Statistics in focus*, Theme 3, 20/2003.

⁶ Pasaulio, Kinijos, JAV ir Japonijos gyventojų skaičiaus 2003 m. viduryje apskaičiavimo šaltinis yra „2003 World Population Data Sheet“ of the *Population Reference Bureau*.

Gyventojų skaičiaus augimas: gimstamumo, mirtingumo ir migracijos srautų įtaka.

Pastaraisiais dešimtmečiais ES gyventojų skaičiaus kitimui įtakos turėjo žemas gimstamumo lygis, bendras nuolatinis ilgaamžiškumo lygio augimas ir aukštesnis imigracijos į Sąjungą lygis.

Gimstamumo tendencijos: mažiau vaikų...

Kelis dešimtmečius gimstamumo lygis ES aiškiai buvo žemesnis už kaitos lygį, kuris yra 2,1 proc., ir ši tendencija po plėtros sustiprėjo. Iš naujų valstybių narių tik Kipras (1,57 vaiko vienai moteriai⁷) ir Malta (1,51) truputį viršija 15 ES vidurkį (1,47), o kitų naujų valstybių narių gimstamumo lygis yra 1,4 arba žemesnis. 25 ES lygmeniu gimstamumas nuo 1995 m. buvo 30 proc. žemesnis už kaitos koeficientą.

Kaip Airija, taip ir Prancūzija (1,88), kuriai neseniai pavyko padidinti gimstamumą, taip pat Nyderlandai (1,73) ir kai kurios Šiaurės šalys (Danija (1,73), Suomija (1,72)) sudaro pagrindines išimtis iš tų 25 ES valstybių narių, kurioms būdingas žemas ir labai žemas gimstamumo lygis.

Po daugumos tyrimų aiškėja, kad šalių tarpusavio skirtumai yra susiję su nacionaliniais socialinio ir ekonominio lygmens, kultūros ir ypač politinių priemonių skirtumais. Dauguma valstybių narių, kurių gimstamumo lygis yra aukštesnis, turi kur kas geriau išvystytą politikos priemonių ir nuostatų rinkinį, kuriuo remiamas ir palengvinamas šeimos formavimas, vaiko gimdymas ir vaiko auginimas.

...ir vyresniame amžiuje.

Dėl bendros tendencijos atidėti vaikų gimdymą 15 ES šalys smarkiai skiriasi viena nuo kitos pagal gimdymo laiko planavimą. Išsčius šimtmečius rytinėje Europos dalyje būta tendencijos anksti tuoktis ir anksti gimdyti vaikus, o vakarinėje Europos dalyje vedama būdavo vėlai, tai savo ruožtu lėmė natūralaus gimdymo amžiaus nukėlimą vėlesniam laikui. Naujausi duomenys rodo, kad, nepaisant to, jog naujose valstybėse narėse moterų, gimdančių pirmą vaiką, amžius išaugo nuo 24 iki 26 metų, jis vis dar yra mažesnis nei 15 ES šalių, kur jis svyruoja nuo 26 iki 29 metų.

Vėlesnis vaikų gimdymas turi reikšmingų padarinių sveikatai. Dėl praktikuojamo vaikų gimdymo atidėjimo vėlesniam laikui smarkiai padaugėjo gydymo nuo nevaisingumo atvejų, be to, medikams atsirado daugiau rūpesčių dėl motinos ir vaiko sveikatos, susijusių su nėštumu vyresniame amžiuje. Be to, Europoje smarkiai daugėja žmonių, kurie yra bevaikiai ne savo noru, o daugeliu atvejų dėl to, kad atidėtų gimdymų vėliau realizuoti nebepavyksta.

Vidutinė gyvenimo trukmė toliau auga...

Nuo 1960 iki 2001 m. vidutinė gyvenimo trukmė 15 ES šalių išaugo nuo 70,1 iki 78,5 metų (vyrų – nuo 67,4 iki 75,5 metų ir moterų – nuo 72,9 iki 81,6 metų). Manoma, kad vidutinė gyvenimo trukmė XX amžiaus pabaigoje išaugo dėl kintančio gyvenimo būdo ir gyvenimo sąlygų gerėjimo, taip pat dėl to, kad medicinos laimėjimai per visuomeninę sveikatos apsaugos sistemą tapo prieinami plačiam gyventojų ratui.

...tačiau naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse ne taip ženkliai kaip 15 ES šalių.

Kalbant apie mirtingumo ir ilgaamžiškumo tendencijas, Malta ir Kipras yra labai panašios į 15 ES šalių. Tačiau to pasakyti negalima apie naujas Vidurio ir Rytų Europos valstybes nares. 1960 m. šių šalių vidutinės gyvenimo trukmės lygis buvo panašus į 15 ES šalių, tačiau nuo tada mirtingumo raida buvo labai skirtinga, ypač vyrų. O štai vyrų mirtingumo raidos padėtis Vidurio ir Rytų Europos šalyse stabilizavosi ir truputį pagerėjo, 15 ES šalių gerokai sumažėjo mirčių skaičius nuo širdies ir kraujagyslių ligų ir padaryta pažanga kovojant su kitomis „visuomenės“ ligomis. Be to, praeito tūkstantmečio paskutinio dešimtmečio pradžioje politiniai ir ekonominiai pasikeitimai Vidurio ir Rytų Europos šalyse turėjo neigiamą poveikį gyvenimo sąlygoms ir sveikatos apsaugos sistemos bei kitų socialinės apsaugos schemų ištekliais, dėl to padidėjo mirtingumas ir sumažėjo vidutinė gyvenimo trukmė.

Vidutinė vyrų gyvenimo trukmė 15 ES šalių šiuo metu svyruoja nuo 73 iki 78 metų, o moterų – nuo 79 iki 83 metų. Naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse vyrų gyvenimo trukmė svyruoja nuo 65 iki 72 metų, moterų – nuo 76 iki 80 metų.

Imigracija tapo svarbus pastarojo meto demografinių pokyčių veiksnys...

Kalbant apie trečią demografinių pokyčių variklį – imigraciją, per praeitą dešimtmetį ji žymiai išaugo. Imigracija dabar sudaro tris ketvirtadalius 15 ES šalių gyventojų skaičiaus padidėjimo. Iš tikrųjų, jei jos nebūtų buvę, daugelio valstybių narių gyventojų skaičius pirmaisiais naujojo tūkstantmečio metais būtų sumažėjęs. Antrąją paskutinio praeito tūkstantmečio dešimtmečio pusę vidutiniškai 18 proc. asmenų, įvažiuojančių į ES šalis, buvo kitų valstybių narių piliečiai, 27 proc. buvo tos šalies piliečiai, grįžtantys iš užsienio, o 54 proc. buvo ne ES šalių piliečiai (Eurostatas, 2003 m.). Pagal skaičiavimus 2001 ir 2002 m. migracijos saldo lygis buvo apie vienas milijonas imigrantų.

15 ES šalių tai turėjo įtakos, ir daugelyje iš jų buvo užfiksuotas istorinės reikšmės teigiamas migracijos saldo, o kai kuriose naujose valstybėse narėse padėtis praeito tūkstantmečio paskutiniame dešimtmetyje buvo gana skirtinga. Kai kuriose Baltijos respublikose gyventojų skaičiaus augimas dėl emigracijos net pasidarė neigiamas.

⁷ Visi gimstamumo lygio rodikliai rodo vaikų skaičių, tenkantį vienai moteriai, remiantis Eurostato 2002 m. duomenimis, išskyrus MT ir CY, kuriems naujausi duomenys yra iš 2001 m.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Šiuo laikotarpiu taip pat buvo pastebimas migrantų tipų, migrantų srautų modelių ir siunčiančių bei priimančių šalių spektro plėtėjimas ir įvairovės didėjimas. Be to, buvusios emigracijos šalys (Ispanija, Portugalija, Italija, Graikija, Airija) tapo imigracijos šalimis, kurių grynąjį įvažiuojančių į šalį asmenų srautą sudarė tiek grįžtantys tų šalių piliečiai, tiek trečiųjų šalių piliečiai iš ne ES šalių⁸.

Apskaičiuota, kad 2002 m. išsiplėtusioje Sąjungoje gyvenusių kitų šalių piliečių skaičius buvo 21,6 mln., o tai sudarė apie 4,8 proc. gyventojų skaičiaus. Iš jų trečiųjų šalių piliečiai sudarė 14,7 mln. žmonių (3,3 proc.), o 6,9 mln. (1,5 proc.) buvo ES piliečiai, gyvenantys kitose valstybėse narėse. Valstybė narė, pasižyminti didžiausiu absoliučiu kitų šalių piliečių skaičiumi, yra Vokietija (7,3 mln. arba beveik 9 proc.), o valstybė, pasižyminti didžiausia santykinė kitų šalių piliečių dalimi, yra Liuksemburgas (37 proc., kurie yra daugiausia kitų valstybių narių piliečiai). Kitų šalių piliečių skaičius atspindi dabartinius ir ankstesnius imigracijos modelius bei skirtingas nacionalines pilietybės suteikimo taisykles.

...ir ES plėtra šių modelių nepakeis, nors kai ankstesni imigracijos srautai pavirs judėjimu iš vienos šalies į kitą Sąjungos viduje.

Traukos efektas, kuriuo pasižymi turtingi ir senėjantys ES gyventojai, po plėtros nesikeis. Dėl didesnio įvairovės laipsnio 25 šalių ES ekonominiais imigrantams galėtų tapti netgi patrauklesnė. Turint omeny esamus istorinius ir kultūrinius ryšius naujos Vidurio ir Rytų Europos valstybės narės galėtų vis labiau tapti emigrantų iš buvusios Tarybų Sąjungos į ES prieglobsčiu.

Kadangi 2004 m. į ES stoja dešimt naujų valstybių narių, kai kurie migraciniai judėjimai, kurie istoriškai buvo imigracijos srautai, taps vidaus judėjimu. Nepaisant laikinų darbo jėgos judėjimo apribojimų, ankstesnė patirtis ir naujaisi skaičiavimai leidžia manyti, kad darbo jėgos judėjimas iš naujų į senas valstybes nares gali būti vidutiniškas arba nedidelis esant specifinei padėčiai pasienio regionuose. Gerėjant ekonominei padėčiai naujose valstybėse narėse gausių migracijos srautų į vakarus tikimybė dar labiau sumažėja.

Per pastaruosius dešimt metų migracijos srautai naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse smarkiai pasikeitė. Daugumoje šių šalių migrantų srautai vis labiau juda ne iš šalies, o į šalį. Taigi nors migracijos saldo yra palyginti nedidelis, daugumoje naujų valstybių narių jis laipsniškai tampa teigiamas.

2002 m.⁹ teigiama migracija buvo užfiksuota Vengrijoje (0,13 proc.), Čekijos Respublikoje (0,12 proc.), Slovėnijoje (0,11 proc.), Slovakijoje (0,02 proc.) ir Estijoje (0,01 proc.), o neigiama migracija buvo tik Lenkijoje (– 0,03 proc.), Lietuvoje (– 0,06 proc.) ir Latvijoje (– 0,08 proc.). Imigrantų srautai yra daugiausia iš Rytų Europos šalių (Ukrainos, Baltarusijos, Rusijos ir Pietryčių Europos šalių). Imigracijos srautų į naujas Vidurio ir Rytų Europos valstybes nares tipologija taip pat darosi vis įvairesnė. Tai ne tik nekvalifikuoti darbininkai iš buvusios Tarybų Sąjungos regionų, bet ir labai aukštos kvalifikacijos įvairių profesijų atstovai, grįžtantys migrantai ir iš kitų buvusių komunistinių valstybių repatrijuoti piliečiai.

Apibendrinimai

- Plėtra Sąjungos gyventojų senėjimo proceso nepakeis. Ekonomikos augimo ir socialinio gerinimo potencialui įtakos turės aktyvios gyventojų dalies mažėjimas ir į pensiją išėjusių gyventojų dalies didėjimas.
- Artimiausi penkeri metai – paskutiniai galimybių metai demografijos srityje prieš prasidedant sparčiam gyventojų senėjimo procesui. Siekiant pasirengti senėjimo procesui reikia sustiprinti pastangas užimtumui didinti ir pasitraukimo iš darbo rinkos amžiui pakelti.
- Pastaruosius dešimt metų migracijos saldo buvo pagrindinis gyventojų skaičiaus Sąjungoje augimo veiksnys. Kadangi naujos Vidurio ir Rytų Europos valstybės narės iš siunčiančių šalių laipsniškai virsta priimančiomis šalimis, ekonominio ir socialinio imigrantų integravimo politikos priemonių skatinimas tampa pagrindiniu, bendru visų rūpesčiu.
- Po ES plėtros valstybių narių, kurių gimstamumo lygis yra labai žemas, skaičius padidėjo. ES šalys, vykdančios šeimai palankią politiką, pasižymi aukštesniu gimstamumo lygiu ir didesniu moterų veiklumu darbo rinkoje.

⁸ *Immigration, integration and employment, COM/2003/0336 final.*

⁹ Negalutiniai Eurostato duomenys: *First results of the demographic data collection for 2002 in Europe, Statistics in focus, Theme 3 – 20/2003.* Teigiamas migracijos saldo yra daug ryškesnis Kipre (0,97 proc.) ir Maltoje (0,48 proc.), kur imigracijos modeliai yra panašūs į modelius, veikiančius 15 ES Viduržemio jūros šalyse.

3. Socialinės ir ekonominės tendencijos, gyvenimo sąlygos ir žmogiškojo kapitalo plėtotė

Pastarąjį dešimtmetį dauguma 15 ES šalių pasižymėjo stabilium užimtumu, vienam gyventojui tenkančios BVP dalies ir sanglaudos augimu...

Nuo 1995 m. socialinė ir ekonominė patirtis 15 ES šalių buvo gana teigiamo pobūdžio ir pasižymėjo nuolat gerėjančia padėtimi užimtumo ir realių pajamų srityje bei mažėjančia nelygybe.

Kadangi valstybės narės, kurių BVP dalis, tenkanti vienam gyventojui, buvo mažesnė už 15 ES vidurkį, nuolat gerino savo santykinę padėtį, Sąjungoje buvo pasiekta didelė pažanga mažinant nevienodumus jos narių bei regionų šalių viduje. Airija – tai pats ryškiausias atvejis, jos BVP dalis vienam gyventojui 2002 m. sudarė 125 proc. ES vidurkio, palyginti tik su 80 proc. praeito tūkstantmečio paskutinio dešimtmečio pradžioje.

...tačiau daugumoje naujų valstybių narių daugelis laimėjimų, kuriuos tikimasi pasiekti dėl pastaruoju metu įvykusių permainų, dar turi iki galo materializuotis.

Aštuonios iš dešimties naujų valstybių narių – Vidurio ir Rytų Europos šalys – priešingai, išgyveno didelę socialinę ir ekonominę krizę, kadangi jos atėjo iš ilgo senojo režimo ekonominės stagnacijos laikotarpio ir pradėjo eiti rinkos ekonomikos keliu. Paskutinį praeito tūkstantmečio dešimtmetį šių šalių žmonės išgyveno neramų ir daugeliu atvejų labai sunkų pereinamą laikotarpį, pasižymintį ekonomikos nepastovumu, radikaliais politiniais pokyčiais ir institucinėmis bei struktūrinėmis reformomis. Nedidelės visuomenės dalies socialinės ir ekonominės sąlygos radikaliai pagerėjo, o daugelis žmonių pajuto tik vidutinišką pažangą ir mažesnę saugumą. Mažumos gyvenimo sąlygos pablogėjo.

Nepaisant palyginti stabilaus ekonomikos augimo nuo paskutinio praeito tūkstantmečio dešimtmečio vidurio, šios šalys vis dar labai atsilieka nuo 15 ES šalių vidutinio BVP lygio. Didelė jų dalis susigrąžino savo nuostolius, patirtus pereinamojo laikotarpio pradžioje, tačiau kai kurių iš jų BVP lygis vis dar žemesnis už tą, kurį jos buvo pasiekusios pasibaigus seniesiems režimams. Tačiau 2001 ir 2002 m. naujos valstybės narės pasiekė kur kas didesnę BVP augimo tempą nei 15 ES valstybių, ir daugelyje dabartinių prognozių teigiama, kad jų padėtis siekiant greitesnio ekonomikos augimo po ES plėtros yra gera, ir taip einama tikro įsilyjeimo link.

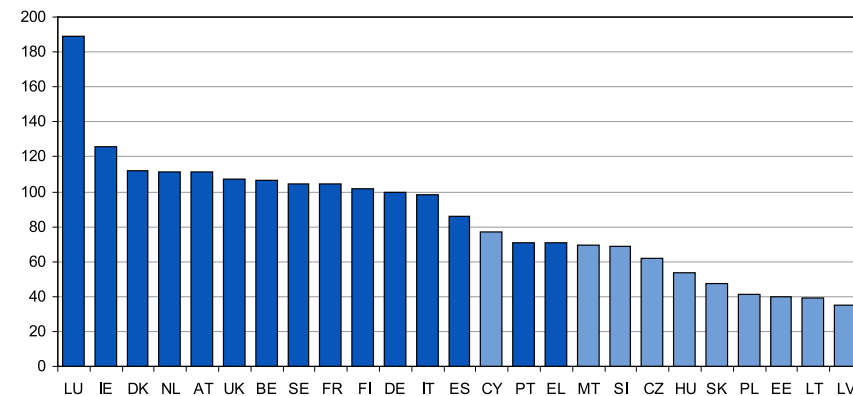
Išsiplėtusioje Sąjungoje BVP regionų ir valstybių skirtumai išaugs...

Socialinės ir ekonominės padėties 15 ES šalių ir naujose valstybėse narėse skirtumai yra ypač ryškūs socialinės sanglaudos srityje¹⁰. BVP skirtumai tarp 15 ES šalių ir jų regionų 1995–2002 m. sumažėjo, tačiau jie per tą patį laikotarpį padidėjo tarp naujų valstybių narių.

Po ES išsiplėtimo iki 25 valstybių narių BVP skirtumai tarp Sąjungos šalių žymiai išaugo. Iš naujų valstybių narių tik Kipro vienam gyventojui tenkanti BVP dalis viršija 75 proc. 25 ES vidurkio. Regioniniu lygmeniu tai reiškia, kad 10 proc. gyventojų, gyvenančių labiausiai klestinčiuose regionuose, vienam gyventojui tenkančio BVP dalis šiuo metu yra 4,5 kartų didesnė nei 10 proc. gyventojų, gyvenančių mažiausiai klestinčiuose regionuose.

Tad dėl ES plėtros proceso teks peržiūrėti Sąjungos socialinės sanglaudos klausimą. Iššūkiui, su kuriais susiduria socialinės sanglaudos skatinimo procesas, taps didesni ir sudėtingesni. Pastaruoju metu pasiektus laimėjimus mažinant 15 ES šalių pasidalijimą į šiaurę ir pietus, nes Viduržemio jūros šalys pasivijo likusią Sąjungos dalį, nustelbs dėl ES plėtros atsirandantis didelio masto pasidalijimas į rytus ir vakarus.

3 Vienam gyventojui tenkantis BVP, išreikštas Perkamosios galios standartais 2002 m. (15 ES=100)

Šaltinis: Eurostato struktūriniai rodikliai, *NewCronos* duomenų bazė.

¹⁰ Europos Komisija: *Third Cohesion Report 2004*, COM/2004/107. Dar žr. lyginamuosius tyrimų projektus, finansuojamus pagal Mokslo tyrimų pagrindų programas – <http://www.cordis.lu/citizens/home.html>.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

...ir nors santykiniai skurdo rizikos lygiai naujose valstybėse narėse turėtų būti vidutinio dydžio...

Viena yra lyginti vidutines galimybes, naudojant BVP skaičius, kita – atsižvelgti į pajamų visuomenėje pasiskirstymą, ypač į santykinio ir absoliutaus skurdo lygį. Santykinio skurdo riba ES yra nustatyta 60 proc. nacionalinių medianinių ekvivalizuotų pajamų. Taigi skurdas yra santykinė koncepcija, apibrėžiama atsižvelgiant į kiekvienos šalies bendrą gerovės lygį ir išreiškiama naudojant pajamų pasiskirstymo vidurinę vertę, atsižvelgiant į namų ūkio dydį. Vertinant pagal šį apibrėžimą, skurde gyvena 15 proc. 15 ES šalių gyventojų, arba beveik 60 mln. žmonių, ir panaši dalis devyniose naujose valstybėse narėse, kurios turi palyginamus skaičius (išskyrus Slovakiją). Žemiausias santykinio skurdo lygis naujose valstybės narėse yra Čekijos Respublikoje (8 proc.), o didžiausias – Airijoje, Slovakijoje, Graikijoje ir Portugalijoje, kur gyventojų, gyvenančių žemiau 60 proc. ribos, skaičius sudaro 20 proc. Nors pastarąjį dešimtmetį pastebimos skurdo rizikos augimo tendencijos, naujose valstybėse narėse daugiausia dėl istoriškai susiklosčiusių aplinkybių šis rodiklis vis dėlto turėtų būti palyginti aukštas¹¹.

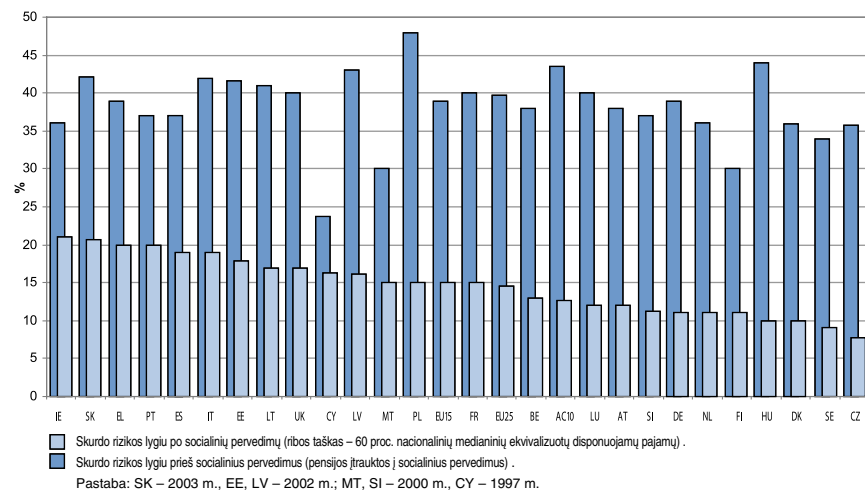
...absoliutūs lygiai atspindi BVP skirtumus išsiplėtusioje Sąjungoje.

Tačiau nors skurdas santykinė išraiška labai panašus visoje išsiplėtusioje Sąjungoje, absoliučia išraiška iš esmės skiriasi. Esant vidutiniam vienam gyventojui tenkančios BVP dalies dydžiui turtingiausioje 15 ES šalyje (Liuksemburge), penkis kartus didesniai nei neturtingiausioje naujoje šalyje (Latvijoje), ir analogiškiems neto darbo užmokesčio (paprastai pagrindinio namų ūkio pajamų šaltinio) skirtumams, aišku, kad skurdo riba pagal aukščiau pateiktą apibrėžimą duos labai skirtingus bendro gyvenimo lygio rezultatus.

Užimtumas – pagrindinis faktorius, nulemiantis ekonominę ir socialinę integraciją

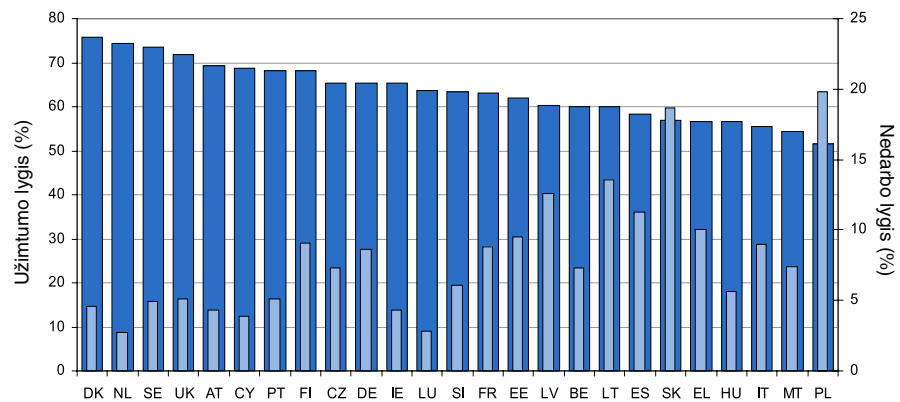
Kalbant apie regioninį užimtumo lygį, tebeegzistuoja pasidalijimas į šiaurę ir pietus, turintis padarinių socialinei padėčiai. Tačiau daugelyje Pietų Europos regionų vyraujantis žemesnis užimtumo lygis po ES plėtros bus pastebimas ir rytuose¹².

4 25 ES valstybių narių gyventojų skurdo rizikos lygiu skaičius (2001 m.) prieš socialinius pervedimus ir po jų

Šaltinis: Eurostato struktūriniai rodikliai, *NewCronos* duomenų bazė

5 Užimtumo (platus stulpelis) ir nedarbo (siauras stulpelis) lygis (2002 m.)

Šaltinis: Eurostato struktūriniai rodikliai, *NewCronos* duomenų bazė

11 Europos Komisija: *Joint Memoranda on Social Inclusion (synthesis report) 2004*.

12 Europos Komisija: *Employment in Europe 2002 and 2003*.

...ir atspindintis, kaip pragyvenimo lygis priklauso nuo užimtumo augimo 25 ES...

Užimtumas 15 ES šalių praėjo tūkstantmečio paskutinio dešimtmečio viduryje turėjo tendenciją kilti, o naujose Vidurio ir Rytų Europos šalyse jis nukrito dėl restruktūrizacijos ir darbo vietų mažėjimo žemės ūkyje ir pramonėje. Didelio darbo vietų žemės ūkyje ir pramonės įmonėse mažėjimo dar nekompensavo paslaugų sektoriaus augimas. Faktiškai 1998–2002 m. užimtumas paslaugų sektoriuje naujose valstybėse bendrai imant ne išaugo, o truputį sumažėjo¹³.

...o tai savo ruožtu priklauso nuo investicijų į žmogiškąjį kapitalą per švietimą...

Užimtumo galimybės glaudžiai susijusios su išsilavinimo įgijimu, kuris yra pagrindinė sudėtinė „žmogiškojo kapitalo“ dalis ir kuris pasižymi dviem svarbiais aspektais:

- Individualiame lygmenyje jis glaudžiai susijęs su socialiniu ir ekonominiu statusu ir yra vienas iš svarbiausių kintamųjų, nulemiančių mūsų gyvenimo lygį, t. y. didesnį polinkį į pelningą darbą, socialinę integraciją, sveiką gyvenseną ir t. t.
- Visuomenės lygmenyje (verslas ir institucijos) jis yra susijęs su darbo produktyvumu, naujovėmis, ekonominiu augimu ir socialine sanglauda.

Aišku, kad investicijos į žmogiškąjį kapitalą labai skatina produktyvumo augimą ir vaidina pagrindinį vaidmenį skatinant technologinius pokyčius. Tad, naujausių tyrimų duomenimis, vieneri papildomi mokslo metai bendrą produktyvumą padidina 6,2 proc¹⁴. Tačiau taip pat svarbu užtikrinti, kad į švietimą ir mokymą būtų investuojama tose srityse, kurios yra rentabiliausios¹⁵.

...keliant klausimą apie švietimo ir tęstinio mokymosi skirtumus.

Europoje yra palyginti mažas „naujai kvalifikuotų“ asmenų, ateinančių į darbo rinką, skaičius, tačiau gana didelė atsarga mažesnės kvalifikacijos ir paklausos darbininkų. Šie du veiksniai sąlygoja darbo jėgos trūkumą darbo rinkos viršūnėje ir perteklių apačioje, ir todėl akcentuojamas poreikis visą laiką mokytis, kad galima būtų kovoti su netinkamu profesiniu pasirengimu.

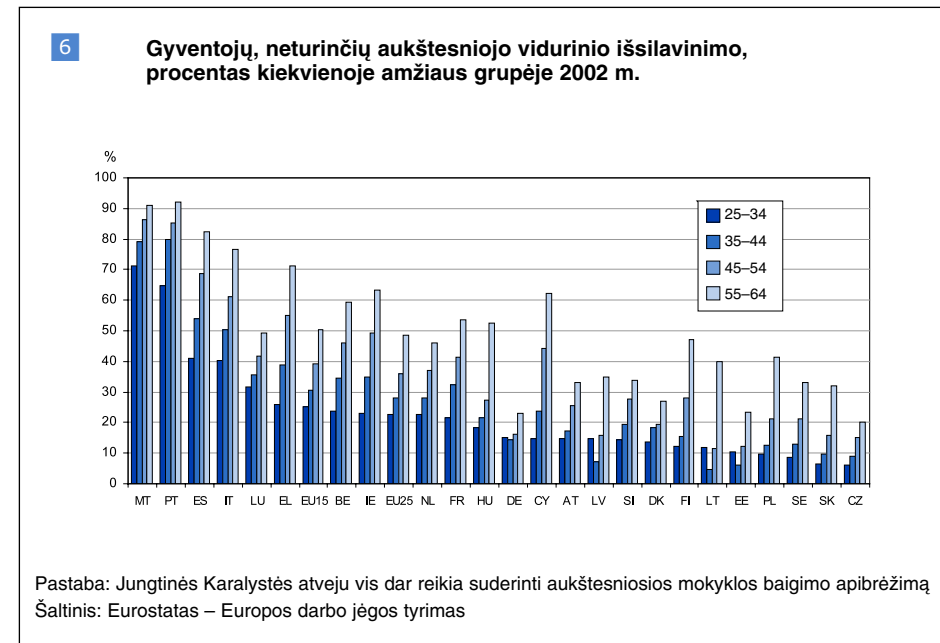
6 grafike pavaizduota, kaip mažėja žemesnio išsilavinimo asmenų procentas pagal amžiaus grupes. Tačiau jis taip pat rodo vidutinio ir vyresnio amžiaus darbininkų mokslo ir švietimo poreikį, ypač turint omeny demografinį senėjimą¹⁶.

Svarbu paminėti, kad, kaip rodo grafikas, kalbant apie aukštesnį vidurinį išsilavinimą, naujos valstybės narės, ypač Vidurio ir Rytų Europos šalys, smarkiai pralenkia daugumą 15 ES šalių:

naujose valstybėse narėse apie 81 proc. 25–64 metų amžiaus gyventojų turi aukštesnį vidurinį išsilavinimą, lyginant su 65 proc. gyventojų 15 ES šalyse. Kita vertus, kalbant apie aukštąjį išsilavinimą, 15 ES regionas atrodo palyginti geriau, pasiekdamas 22 proc., lyginant su 13 proc. naujose valstybėse narėse.

Tačiau gali būti nelengva palyginti oficialius įstojusiuoju į aukštąsias mokyklas skaičius, turint omeny gana skirtingas švietimo sistemas. Yra pagrindo kalbėti apie kokybinius švietimo sistemų skirtumus, susijusius su mokymo programų tinkamumu, mokytojų kvalifikacijos kėlimu ir techniniais ištekliais. Vertinant matematinį ir mokslinį išprusimą, naujos valstybės narės atsiduria žemesnėje vertinimo skalės dalyje¹⁷.

Jei panagrinėsime duomenis apie tęstinį mokymąsi ir žinias interneto ir komunikacijų srityje, ES taip pat egzistuoja skirtumų pagal amžiaus grupes. Dalyvavimas tęstiniame mokymesi ir kvalifikacijos lygio naujinimas yra daugiau būdingas 15 ES šalims ir yra iš dalies

13 Europos Komisija: *Employment in Europe 2002 and 2003*.

14 Žr. A. de la Fuente ir A. Ciccone: *Human capital in a global and knowledge-based economy, part I (May 2002); and part II (assessment at the EU country level) (March 2003)*.

15 Europos Komisija: *Investing efficiently in Education and Training – an imperative for Europe, COM(2002)779 final*.

16 Užimtumo ir įgūdžių formavimo svarstymui: žr. *Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) Policy Report* (6 p.). Mokslinis tyrimas, finansuojamas pagal 5-ąją pamatinę mokslinių tyrimų ir plėtros programą – <http://cordis.lu/citizens/publications.htm>.

17 OECD: *Programme for international Student Assessment (PISA)* (EBPO: Tarptautinio studentų vertinimo programa).

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

organizuojamas įmonėse. Kalbant apie interneto ir komunikacijų technologijas tik 13 proc. 55 metų ir vyresnio amžiaus grupės asmenų naudojo internetą 2002 m., lyginant su 65 proc. 15–24 metų amžiaus grupės asmenų, o asmenys, kurie yra mokęsi trumpiau nei 15 metų, yra linkę tik minimaliai naudotis internetu. Šie skirtumai rodo, kad egzistuoja skaitmeninis pasidalijimas ir socialinės atskirties rizika.

Vertinant raštingumą skaitmeninių technologijų srityje¹⁸ pasirodo, kad naujos valstybės narės atsilieka nuo 15 ES šalių. Nepaisant įvairių tyrimų, pavyzdžiui, SIBIS projekto, šioje srityje vis dar trūksta palyginamųjų duomenų¹⁹. Taip iš dalies yra dėl to, kad nesama aiškaus „raštingumo skaitmeninių technologijų srityje“ apibrėžimo, viename ar kitame socialiniame ir ekonominiame kontekste jis skiriasi. Tačiau taip yra ir dėl duomenų prigimties: jie renkami daugiausia telefoninių apklausų būdu, tad gali būti nepakankamai atsižvelgiama į mažiau privilegijuotas socialines grupes. Turimi duomenys vis dėlto rodo, kad šiaurinės valstybės narės atsiduria vertinimo skalės viršuje, o likusioje Sąjungos dalyje duomenys labai smarkiai svyruoja. Raštingumas interneto ir komunikacijų technologijų srityje yra pirmaeilis dalykas, gerinantis ekonominę veiklą Europoje, kurios darbo jėga ateityje mažės ir senės, bei ekonominės ir socialinės sanglaudos skatinimo variklis.

Europiečių sveikatos būklė atspindi jų ekonominę ir socialinę aplinką...

Vienodėjantis bendro mirtingumo lygio mažėjimas 15 ES šalių nuo septinto dešimtmečio pabaigos iki dabar atspindi analogišką mirštamumo nuo įvairių konkrečių ligų vienodėjimą²⁰. Šią tendenciją galima būtų paaiškinti vis labiau panašėjančiu gyvenimo būdu ir sveikatos apsaugos metodais visoje Europos Sąjungoje. Be to, dėl demografinių tendencijų įsivyras su amžiumi susijusios ligos, o dėl to dar labiau suvienodės sergamumo ir sveikatos apsaugos visoje Sąjungoje modeliai.

Žemesnis mirtingumo lygis 15 ES šalių nesulaukė atgarsio naujose valstybėse narėse, išskyrus Malta ir Kiprą, kur reiškiasi tendencijos, palyginamos su 15 ES šalių. Nuo devinto dešimtmečio pabaigos, kai naujos Vidurio ir Rytų Europos šalys įžengė į pereinamąjį laikotarpį, pasireiškė padėties, susijusios su vidutine gyvenimo trukme, blogėjimas. Skirtumas tarp vyrų mirtingumo lygio 15 ES šalių ir naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse išaugo nuo penkerių metų 1990 m. iki septynerių metų 1994 m., po to sumažėjo iki šešerių metų 2000 m. Moterų atveju tendencija buvo analogiška, nors skirtumas buvo truputį mažesnis.

...ir yra susijusi su darbo sąlygomis.

Apie 40 proc. neseniai atlikto tyrimo respondentų²¹ naujose valstybėse narėse ir šalyse kandidatėse manė, kad jų darbas daro poveikį sveikatai ar saugumui. Tai gerokai daugiau nei 27 proc. 15 ES šalių. Šios problemos buvo ryškesnės Latvijoje ir Lietuvoje, o Estijoje, Čekijos Respublikoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje ir Maltoje jos buvo ne tokios ryškios. Bendrijos teisyno *acquis* su sveikata ir darbo sauga susijusių nuostatų įgyvendinimas turėtų padėti pagerinti šią padėtį.

Namų ūkio išlaidų ir vartojimo modeliai visoje Sąjungoje labai smarkiai skiriasi...

Lietuvos (45 proc.), Latvijos (39 proc.) ir Estijos (34 proc.) gyventojai didžiausią savo namų ūkio biudžeto dalį išleidžia maistui ir nealkoholiniams gėrimams. Taigi daugumos naujų valstybių narių didžiausia namų ūkio išlaidų dalis tenka maistui, o 15 ES šalių gyventojai didžiausią savo biudžeto dalį faktiškai išleidžia būstui. Tai ypač būdinga Liuksemburgui, Nyderlandams, Jungtinei Karalystei ir Vokietijai.

Palyginti aukštos būsto kainos yra naujas reiškinys. Paskutiniame praeito tūkstantmečio dešimtmetyje 15 ES šalių įvyko dideli namų ūkio išlaidų struktūros pokyčiai: smarkiai išaugo būstui išleidžiama pinigų dalis, o maistui išleidžiama dalis atitinkamai sumažėjo.

...o visi šie gyvenimo sąlygų išsiplėtusioje Sąjungoje skirtumai išryškėja pagal tai, kiek jos piliečiai yra patenkinti savo gyvenimu...

15 ES ir naujų valstybių narių gyventojų pasitenkinimas savo gyvenimu labai skiriasi, nes maždaug 88 proc. 15 ES piliečių yra patenkinti savo gyvenimu, o naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse tokių piliečių yra tik 65 proc. Šių naujų valstybių narių piliečiai taip pat yra mažiau patenkinti savo finansine padėtimi ir užimtumu nei 15 ES šalių piliečiai. Be to, naujų valstybių narių piliečiai yra mažiau patenkinti savo asmeniniu saugumu ir socialiniu gyvenimu, atkreipiamas dėmesys į faktą, kad galima būtų pagerinti ne tik materialinius veiksnius, bet ir kitus gyvenimo aspektus. Duomenys rodo, kad atotrūkis tarp rytų ir vakarų išsiplėtusioje Europoje gyvenimo kokybės suvokimo ir pasitenkinimo gyvenimu atžvilgiu bus gerokai didesnis nei atotrūkis tarp šiaurinių ir pietinių 15 ES valstybių narių.

18 Žr.: *SIBIS Pocket Book 2002/03*.

19 SIBIS (*Statistical Indicators Benchmarking the Information Society*) – Komisijos „Informacinės visuomenės programos“ projektas (IST-2000-26275), kuris buvo vykdomas nuo 2001 m. sausio mėn. iki 2003 m. rugsėjo mėn.

20 H. Brenner: *Social Determinants of Health* (Sveikatos socialiniai faktoriai), TUB (galutinė ataskaita ES Komisijai 2003 m. spalio mėn.).

21 Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas: *Working conditions in the acceding and candidate countries* (Dublinas, 2003).

...ir kiek jie jaučia socialinę atskirtį.

Naujose valstybėse narėse daugiau žmonių nei 15 ES šalių teigia, kad jie jaučia socialinę atskirtį, jaučiasi nieko verti ir užmiršti. Daugiausia tokių žmonių yra Slovakijoje, kur daugiau nei ketvirtadalis gyventojų teigia, jog jie nesijaučia esą visuomenei reikalingi. Iš naujų valstybių narių tik Slovėnijoje ir Lenkijoje respondentų, jaučiančių socialinę atskirtį, skaičius yra mažesnis už ES vidurkį, t. y. mažiau nei 12 proc.

15 ES šalių socialinę atskirtį jaučia nuo 7 proc. gyventojų Danijoje ir Nyderlanduose iki 15 proc. Portugalijoje. Apskritai suvokimo skirtumai gan tiksliai sutampa su objektyviais rodikliais: kuo mažesnis vienam gyventojui tenkančios BVP dalies dydis, tuo didesnis nedarbo lygis, ir kuo aukštesnis skurdo viešpatavimo lygis, tuo aukštesnis socialinės atskirties pojūčio lygis.

Teigiamas analizės aspektas yra tas, kad visų naujų valstybių narių, išskyrus Latviją, gyventojai deklaruoja aukštesnį pasitenkinimo gyvenimu lygį negu graikai ir portugalai, kai šie įstojo į Sąjungą. Kitas įdomus momentas yra skirtumai tarp dešimties naujų valstybių narių, kai kalbama apie subjektyvią gyvenimo kokybę. Trumpai tariant, skirtumai tarp stojančiųjų šalių yra didesni nei 15 ES šalių grupėje. Tą patį galima būtų pasakyti apie skirtumus šalių viduje, t. y. deklaruojamo pasitenkinimo gyvenimu skirtumai šalies viduje yra ryškesni naujose valstybėse narėse nei 15 ES šalių, ypač amžiaus, pajamų, užsiėmimo pobūdžio ir išsilavinimo požiūriu.

Apibendrinimai

- Kadangi ES gyventojų skaičius išauga 20 proc., o jos BVP pakyla tik 4,5 proc., nacionaliniai ir regioniniai pajamų skirtumai didėja, o iššūkiai socialinės sanglaudos raidai įgauna didesnę svarbą.
- Pastarąjį dešimtmetį 15 ES buvo pasiekta reikšmingų rezultatų socialinės sanglaudos srityje, tačiau ES plėtra pateikė naujų iššūkių. 82 išsiplėtusios Sąjungos regionų, kuriuose gyvena 31 proc. visų gyventojų, pajamos bus žemesnės nei 75 proc. 25 ES vidurkio. Du trečdaliai tokių gyventojų gyvena naujose valstybėse narėse ir sudaro 95 proc. savo gyventojų skaičiaus.
- Santykiniai skurdo lygiai naujose valstybėse narėse turėtų būti vidutiniai, nors absoliutūs pajamų lygiai ir gyvenimo lygiai, palyginti su 15 ES šalių, yra labai žemi, ypač neturtingiausių šalių. Išsiplėtusioje Europoje skurdo, socialinės atskirties ir gyvenimo sąlygų kokybės klausimų reikšmė augs.
- 2002 m. realus BVP naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse viršijo 1989 m. lygį vidutiniškai 13 proc., tačiau po šiuo vidurkiu iš tikrųjų slypi dideli valstybių, iš kurių kai kurios dar nepasiekė 1989 m. lygio, skirtumai. Pereinamuoju laikotarpiu BVP augimą pirmiausiai lėmė produktyvumas. Tolesniame etape bus gyvybiškai svarbu pasiekti, kad šis augimas paskatintų didesnę užimtumą.
- Darbinio amžiaus gyventojų skaičiaus mažėjimo perspektyva 25 valstybių ES reiškia, kad ekonomikos augimas ateityje vis labiau priklausys nuo produktyvumo augimo plėtojant žmogiškąjį kapitalą ir didinant fizinį kapitalą. Žmogiškojo kapitalo kokybė taps ypač svarbiu BVP augimo tvarumo parametru. Žmogiškojo kapitalo potencialas, kurį turi naujos Vidurio ir Rytų Europos valstybės narės, teikia optimizmo, kadangi šios valstybės gali pasinaudoti turima gero lygio išsilavinimo įgijimo sistema.
- Elektroninio ir kompiuterinio skirtumo tarp valstybių narių mažinimas taps sudėtinė socialinės sanglaudos politikos dalimi.
- Žmogiškojo kapitalo plėtra plačiąja prasme bus raktas į ekonominę ir socialinę pažangą. Jis gali skatinti makroekonominę veiklą ir sukurti piliečiams geresnes darbo rinkos galimybes, pagerinti darbo sąlygas ir sveikatos būklę.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

4. Socialinė apsauga ir socialinis veiklumas

Socialinės apsaugos nuostatos yra pagrindiniai socialinės rizikos mažinimo, kovos su skurdu ir didesnės socialinės sanglaudos skatinimo instrumentai. Socialinis ir pilietinis dialogas turi esminę reikšmę kuriant tvirtą bendrą nuomonę, siekiant skatinti augimą, kurti darbo vietas ir strategiškai spręsti socialinių skirtumų klausimus. Šiame skyriuje nagrinėjami pagrindiniai nuostatų ir politikos principų, kuriuos naujos valstybės narės atsineš į išsiplėtusią Europą, bruožai tokiose srityse, kaip antai: pensijos, sveikatos apsauga, socialinė integracija, invalidumas, lytis, kova su diskriminacija ir socialinis bei pilietinis dialogas.

4.1 Pensijų atidėjimų pobūdis

Pastarąjį dešimtmetį pensijų reforma buvo pagrindinis politinės darbotvarkės Europoje klausimas. Visoje išsiplėtusioje Europoje buvo įvykdytos kelios esminės reformos ir labai daug smulkių.

15 ES šalių pensijų schemų keitimas pirmiausia buvo atsakas į esamą ir numatomą gyventojų senėjimą. Nors daugumą reformų ir pakeitimų galima būtų pavadinti parametrinio pobūdžio, jos kaupėsi ir peraugo į reikšmingas transformacijas. Be to, mažiausiai trys valstybės narės – Danija, Italija ir Švedija – praeito tūkstantmečio paskutiniame dešimtmetyje įgyvendino esmines reformas ir savo seną pensijų sistemos planą pakeitė nauju²².

Naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse reformos, atrodo, buvo platesnio masto nei daugumoje 15 ES šalių²³.

Tačiau labiau panagrinėjus peršasi išvada, kad pagrindiniai reformų motyvai visų pirma buvo praktinio pobūdžio, ir jas įkvėpė naujovės 15 ES šalių, o dabartines nuostatas naujose valstybėse narėse mėginama įsprausti į Sąjungoje egzistuojančių pensijų schemų rėmus²⁴.

Pensijų reformų kontekstas naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse

Didžiausią poveikį Vidurio ir Rytų Europos valstybių narių pensijų reformai darė finansinio pobūdžio įtampa, susidaranti dėl perėjimo į rinkos ekonomiką. Pavyzdžiui, dėl masinio etatų mažinimo buvusių valstybinių įmonių restruktūrizavimo procese liko mažai galimybių plataus masto ankstyvo išėjimo į pensiją politikai vykdyti aukšta vyriausybės biudžetų kaina. Tačiau finansinė problema buvo susijusi ne vien su išlaidomis. Asmenys teises į pensiją įgyja jų darbo stažo pagrindu, o finansavimo pagrindą sudarė darbo užmokesčio fondo mokesčiai, surenkami įmonės lygmeniu. Dėl mažėjančio užimtumo, šešėlinės ekonomikos augimo ir didelių sunkumų surenkant socialinio draudimo įnašus senoji finansavimo ir teisių į pensiją įgyjimo sistema negalėjo išlikti. Individualios sąskaitos, pasižyminčios griežtais ir skaidriais saitais tarp individualių įnašų ir teisių į išmokas formavimo, atrodė patrauklus šių problemų sprendimo būdas. Be to, kadangi šalies ekonomikos sistemoje besiformuojantis kapitalas buvo nepakankamas, o investicijų poreikis visose srityse buvo milžiniškas, išankstinio būsimo pensijos dalies finansavimo idėja tapo patraukli dar ir makroekonominiu požiūriu.

Pagal reformų, įvykdytų per pastarąjį dešimtmetį, mastą naujas valstybes nares galima sugrupuoti į tris grupes:

1. Latvija, Lenkija ir Estija patvirtino esmines savo valstybinių 1-ojo ramsčio pensijų reformas ir įvedė 2-ąjį ramstį – privalomas, visiškai finansuojamas schemas, administruojamas tarpusavyje konkuruojančių privačių pensijų fondų.
2. Vengrija ir Slovakija įvedė 2-ąjį ramstį – privalomas, visiškai finansuojamas schemas, administruojamas tarpusavyje konkuruojančių privačių pensijų fondų, ir atitinkamai sumažino savo 1-ąjį valstybinės schemas ramstį, tačiau visais kitais atžvilgiais šio ramsčio nekeitė.
3. Čekijos Respublika pertvarkė savo valstybinę schemą, tačiau susilaikė nuo privalomos privačios schemas įvedimo.
4. Lietuva, Slovėnija, Malta ir Kipras kol kas išsaugojo savo einamųjų įmokų pensinio draudimo schemas pagrindu veikiančią, apibrėžtą išmokų sistemą, finansuojamą iš socialinio draudimo įmokų ir bendros mokesčių sistemos ir iš esmės savo pensijų sistemos nepertvarkė.

22 Europos Komisija: *Joint Commission/Council Report on adequate and sustainable pensions: Brussels, March 2003.*

23 R. Holzmann, M. Orenstein ir M. Rutkowski (2003, editors): *Pension reform in Europe: Progress and Process, Washington, D.C. (The World Bank).*

24 Europos Komisija: *Acceding Countries on their way to participate in the Open Method of Co-ordination on Pensions - Main lessons from bilateral seminars. Brussels, Dec. 2003.*

Lyginant su 15 ES šalių, įstatymo nustatyti pensinių įmokų (senatvės, netekus maitintojo ir invalidumo) tarifai naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse yra aukšti – paprastai 25 proc. bruto darbo užmokesčio. Tačiau iš to gaunami atstatomieji tarifai yra žemi. Apskritai taip yra dėl žemo, ypač moterų ir vyresnio amžiaus darbininkų, užimtumo lygio. Be to, kadangi reikės ne vieno dešimtmečio, kol išmokos iš visiškai finansuojamų schemų pasieks numatytą lygį, išmokų adekvatumas ir užimtumo lygis šiose šalyse ir toliau kels įtampą trumpalaikės ir vidutinės laiko perspektyvos klausimų srityje. Kalbant apie ilgalaikę perspektyvą, naujos valstybės narės taip pat susidurs su gyventojų senėjimo iššūkiu.

Pagrindinis skirtumas, lyginant su dabartinėmis 15 ES šalių naudojamomis taisyklėmis, yra tas, kad penkios iš naujų valstybių narių savo teisiniais aktais įvedė antrąjį ramstį – privalomą, visiškai finansuojamą, apibrėžtų įnašų schemas, kuriose pensijų santaupas administruoja tarpusavyje konkuruojantys privatūs pensijų fondai arba draudimo bendrovės.

Iš 15 ES šalių tik Švedija turi sistemą, kurioje yra privalomas, visiškai finansuojamas elementas, kurio reikšmė bendrame atidėjime yra daug menkesnė (įnašo tarifas – 2,5 proc.). Vis dėlto kitose 15 ES šalių, ypač Nyderlanduose ir Danijoje, yra svarbus 2-asis ramstis – visiškai finansuojamos profesinės pensijos, kurių pagrindą sudaro kolektyvinės sutartys, o Jungtinė Karalystė ir Airija didele dalimi pasikliauja savanoriškai finansuojamam atidėjimu per profesinių arba per asmeninių pensijų schemas²⁵. Todėl kalbant apie pasitikėjimo finansuojamam, privačiai administruojamam elementu pensijų atidėjimuose skirtumą omeny labiau turimas jo laipsnis ir požiūris į jį, o ne principas.

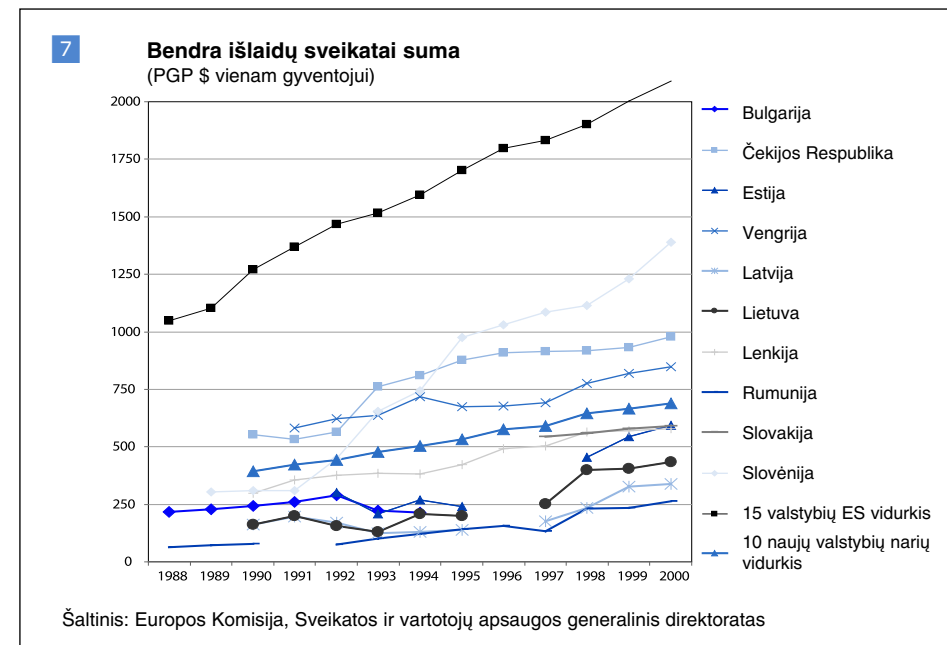
ES plėtra turėjo įtakos įvairių tipų pensijų sutarčių tarpusavio pusiausvyrai. Vis dėlto turint omeny iššūkius, su kuriais susiduria naujos valstybės narės²⁶, tikėtina, kad dabartinis bendras ES strateginis požiūris į pensijų reformą, įkūnytas Laekeno tiksluose²⁷ dėl adekvatumo, finansinio tvarumo ir prisitaikymo prie darbo rinkos ir visuomenės pokyčių ir toliau bus laikomas tinkamas kovoti su vidutinės trukmės ir ilgalaikiais iššūkiu, su kuriais susiduria 25 valstybių ES pensijų sistema.

4.2 Sveikatos draudimas ir sveikatos apsauga

Kalbant apie įvairius sveikatos aspektus išsiplėtusioje Europoje, egzistuoja dideli skirtumai. Visos 25 valstybės turi savo individualų sveikatos sektoriaus organizavimo būdą, tačiau yra tendencijų, charakterizuojančių naujas Vidurio ir Rytų Europos valstybes nares ir sveikatos apsaugos sistemos plėtrą. Ankstesnė politinė santvarka paliko savo žymių, ir pasenusioms, centralizuotoms sistemoms pakeisti per pastaruosius penkiolika metų reikėjo įgyvendinti plataus masto reformas²⁸.

Sveikatos būklė ir išlaidos sveikatai 15 valstybių ES ir naujose Vidurio ir Rytų Europos šalyse yra labai skirtingo lygio. Pastarųjų šalių statistiniai duomenys apie vidutinę gyvenimo trukmę ir mirtingumo nuo įvairių ligų lygį rodo, kad jų gyventojų sveikatos būklė yra prastesnė nei 15 ES šalių, kuriose žmonės gyvena ilgiau ir rečiau serga rimtomis ligomis.

Taip pat naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse sveikatai išleidžiama²⁹ daug mažiau. Toliau pateikiamas grafikas rodo, kad, nors visos šios šalys per pastaruosius du dešimtmečius padidino savo išlaidas sveikatos apsaugai (ypač turtingesnės šalys, t. y. Slovėnija, Vengrija, Čekijos Respublika ir Slovakija), išlaidų lygis vis dar lieka gerokai mažesnis už 15 ES vidurkį.

25 Nacionalinės strategijos ataskaitos: adekvacijos ir tvarios pensijų sistemos, spausdinamos Europos Komisijos tinklalapiuose, 2003 m. ruduo (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.html); Europos Komisija: Bendra Komisijos ir Tarybos ataskaita dėl adekvacijos ir tvarių pensijų, Briuselis, 2003 m. kovo mėn.
 26 Malta ir Kipras skyrė mažiau dėmesio pensijoms, tačiau šiuo metu vis intensyviau vyksta debatai dėl poreikio reformuoti esamas pensijų sistemas, siekiant didesnio adekvatumo ir saugaus ilgalaikio tvarumo.
 27 Europos Taryba: *Quality and viability of pensions - Joint report on objectives and working methods in the area of pensions, Laeken, Dec. 2001.*
 28 Europos Komisija: *Highlights on health in the applicant countries to the European Union, DG Sanco, 2002.*
 29 Išlaidų sveikatai dar negalima visoje Europoje iki galo palyginti. Šiuo metu ekspertai tiria, kokių laipsniu išlaidų sveikatai (pvz., matuojamų procentu nuo BVP) skirtumai atspindi pinigų leidimo įpročių ir suteiktų paslaugų apimčių bei kokybės skirtumus.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Iš tiesų tas faktas, kad 15 ES valstybių vidutiniškai išleidžia apytikriai keturis kartus daugiau perkamosios galios standartų (PGS) sveikatos apsaugai nei naujos Vidurio ir Rytų Europos valstybės narės, rodo, kad sveikatos apsaugos pajėgumai vis dar labai skiriasi³⁰. Kadangi išlaidos sveikatai nėra vienintelis rezultatų sveikatos apsaugos srityje faktorius, potencialios galimybės pagerinti sveikatos būklę didinant išlaidas sveikatai yra tuo didesnės, kuo mažesnis yra pradinis investicijų lygis. Todėl sveikatos padėtis šiose aštuoniuose naujose valstybėse narėse, atrodo, labai priklausys nuo investicijų į sveikatos apsaugą masto ir efektyvumo.

Susidūrę su per didelės centralizacijos, nepakankamo tiekimo, nepakankamos darbo kokybės ir investicijų problemomis, šių šalių politikai turėjo transformuoti pasenusias sveikatos apsaugos sistemas³¹. Šios transformacijos, kurios priartino šių naujų valstybių narių sveikatos apsaugos sistemas prie partnerių 15 ES šalių ir smarkiai padidino jų galimybes kovoti su sveikatos iššūkiais, apėmė tris esminius elementus: decentralizaciją, socialinį sveikatos draudimą ir sveikatos apsaugos paslaugų restruktūrizavimą.

Vykdamas reformas ypatingas dėmesys buvo skiriamas plataus masto struktūriniais pokyčiams. Decentralizavimu ir privatizavimu buvo siekiama atimti sveikatos apsaugos finansavimo, valdymo ir paslaugų teikimo kontrolės funkciją iš centrinio valstybinio lygmens ir į šį darbą įtraukti regioninius, vietinius bei privačius veikėjus.

Kitas esminis reformų elementas buvo socialinės sveikatos apsaugos sistemos įvedimas, kadangi šešios iš šių septynių valstybių narių pirmenybę teikė ne mokesčiais, o draudimo pagrindu veikiančiam sistemai.

Pagaliau buvo smarkiai transformuotas paslaugų sveikatos sferoje teikimas. Būtiniausių sveikatos apsaugos paslaugų vaidmuo buvo sustiprintas, o brangią ir neadekvačią ligoninių materialinę ir techninę bazę, kuri liko iš senų sistemų, buvo stengiamasi sumažinti. Pavyzdžiui, per dešimt metų (1990–2000 m.) Estijai pavyko pakelti sveikatos apsaugos produktyvumą, ir lovų skaičių greitosios pagalbos ligoninėse buvo galima sumažinti nuo 9,2 tūkstančių gyventojų iki 5,6.

Vidurio ir Rytų Europos šalys susiduria su keliais iššūkiais, kadangi jos susiduria su rimtomis sveikatos problemomis, o gali skirti mažesnius išteklius sveikatos sektoriui gerinti. Reformomis buvo pasiekti svarbūs pokyčiai ir pagerėjo padėtis, tačiau norint pasiekti visą potencialą būtinos tolesnės pastangos ir investicijos.

4.3 Minimalių pajamų ir socialinės paramos apsauga

Asmenų, ilgą laiką nedalyvaujančių darbo rinkoje, pagrindinė apsauga nuo skurdo ir atmetimo užtikrinama naudojant paskutinę priemonę – „saugos tinklą“ tais atvejais, kai

kitos socialinio draudimo formos (pensijos arba bedarbystės pašalpos) yra negalimos. 15 ES beveik visos valstybės narės suteikia tam tikrą minimalių pajamų garantiją visiems legaliems gyventojams. Tokia finansinė parama yra papildoma įvairių grynais pinigais išmokamų pašalpų arba paslaugų, teikiamų vietoje, forma, siekiant padėti paramos gavėjams susimokėti už būstą, išsilavinimą, priežiūrą ir t. t. Italijoje ir Graikijoje tokios pajamų garantijos nėra. Vietoj jos naudojamos įvairios specialios tikslinės schemos, administruojamos daugiau ar mažiau decentralizuotu būdu³².

Nors minimalių pajamų užtikrinimo schemos labai prisidėjo prie skurdo rizikos ES mažinimo, vis daugiau dėmesio skiriama jų tyrimui, siekiant užtikrinti, kad jos skatintų, o ne stabdytų efektyvų integravimąsi į darbo rinką ir kad būtų efektyviai administruojamos.

Naujose valstybėse narėse socialinės apsaugos aprėptis ir adekvatumas siekiant užtikrinti reikiamus minimalius išteklius tebelieka esminė problema. Vidurio ir Rytų Europos šalyse dėl ilgalaikio nedarbo ir žemų darbo užmokesčių skurde daugiau gyvena darbinio amžiaus žmonių ir vaikų, o Kipre ir Maltoje – senų žmonių. Susidariusį vaizdą patvirtina duomenys, kurie rodo, kad pensijos, lyginant su kitais socialiniais pervedimais, vaidina pagrindinį vaidmenį daugumoje Vidurio ir Rytų Europos šalių mažinant skurdo riziką. Paskutiniame praėjo tūkstantmečio dešimtmetyje šeimos ir vaiko pašalpos kai kuriose iš šalių, kurios naudojo įvairius tikslinio pobūdžio principus, tapo pagrindine skurdo mažinimo programų dalimi. Kainų kompensacijos už komunalines paslaugas apskritai buvo panaikintos, o plėtėsi paramos grynaisiais pinigais skurdo atveju programos, tačiau jos buvo perduotos vietos savivaldybėms ir šios turėjo spręsti rimtas administracines ir finansines problemas³³.

Duomenys apie socialinės paramos programų poveikį naujose valstybėse narėse yra pasenę arba nevienodi, o turimi rezultatai perša mintį, kad šių programų tikslai yra blogai nustatomi, jų aprėptis dažnai yra nepakankama, o išmokų lygiai – žemi. Ne taip seniai kai kurios šalys įvedė sustiprintas schemas, kurių tikslas užtikrinti tinkamą minimalų pajamų lygį dirbantiems, bedarbiams ir neaktyviems žmonėms per įvairiausias schemas, įskaitant minimalių atlyginimų, garantuotų minimalių pajamų schemas, socialines pensijas nemokant įnašų arba universalių socialinės paramos schemų garantijas. Tačiau vis dar nėra nustatyta, koku laipsniu tokias schemas pagal aprėptį ir išmokų lygius būtų galima palyginti su minimalių pajamų schemomis, kurios vyrauja 15 ES šalių.

4.4 Įvairovė ir mažumų apsauga nuo socialinės atskirties ir diskriminavimo

Europos visuomenė yra augančios etninės, kultūrinės ir religinės įvairovės, kurią sukelia tarptautinė migracija ir padidėjęs žmonių judėjimas ES viduje, liudytoja.

30 Kadangi žemas išlaidų sveikatos apsaugai lygis gali būti stebimas ir tuo atveju, jei pagrindinės sveikatos apsaugos prekės ir paslaugos yra teikiamos palyginti žemomis kainomis, sveikatos apsaugos paslaugų apimčių ir kokybės atotrūkis gali būti mažesnis, nei nurodyta skirtumu, kuris išreiškiamas BVP arba PGS procentu.

31 Išsamiam aptarimui žr. R. Busse „Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration“ 5-6/2002 *Arbeit und Sozialpolitik*.

32 Europos Komisija: *Draft Proposal for Joint Report on social inclusion 2004*, p. 52.

33 *Social protection in the 13 candidate countries, 2003*, Užimtumo ir socialinių reikalų generalinis direktoratas.

Ši tendencija išliks ir po ES plėtros dėl „traukos“ faktorių (senėjantys Europos gyventojai, darbo jėgos trūkumas kai kuriuose regionuose ir sektoriuose) ir „stūmimo“ faktorių (jaunų suaugusiųjų skaičiaus didėjimas daugelyje kaimyninių šalių, aukštas nedarbo lygis, politinis nestabilumas, skurdas).

Etninių mažumų dabartinėse valstybėse narėse įtraukimo ir veiklumo skatinimo priemonės pirmiausia būdavo nukreipiamos į naujus migrantus, kurie atvykdavo į šias šalis pastaruosius tris keturis dešimtmečius. Tačiau daugelyje naujų valstybių narių migracija yra palyginti nesenas reiškinys, ir pagrindinis dėmesys yra skiriamas istorinių mažumų, įskaitant romus, padėčiai.

Valstybių narių, kurios renka duomenis apie migrantus ir etnines mažumas, pateikiami skaičiai taip pat rodo, kad tos grupės pasižymi žemesniu išsilavinimo lygiu ir dažniau gyvena mažas pajamas turinčiuose namų ūkiuose ir prastos kokybės būstuose³⁴.

Naujos valstybės narės susiduria su analogiškais sunkumais, susijusiais su mažumų socialiniu veiklumu ir jų dalyvavimu darbo rinkoje. Atmetimo ir diskriminavimo problemos, su kuriomis susiduria romų bendruomenės ir kai kurios rusų mažumos kai kuriose naujose valstybėse narėse, yra itin aštrios³⁵. Šias problemas reikės spręsti derinant užimtumą, socialinę integraciją ir nediskriminacines priemones. Todėl bandymas spręsti su diskriminavimu susijusius klausimus įstatymais ir prevencinėmis priemonėmis – tai naujas iššūkis naujoms valstybėms narėms³⁶.

4.5 Invalidumas: politikos priemonės asmenims, turintiems specialių poreikių

Pagal ES požiūrį į invalidumą neišskiriamos atskiros žmonių kategorijos, tačiau yra atsižvelgiama į individualius poreikius. Toks principas yra labiau orientuotas į socialinį įtraukimą nei principas, kuris remtųsi skirstymu į kategorijas. Jis reiškia bendrą perėjimą nuo konkrečių invalidumo rūšių programų prie bendro srauto principo³⁷.

Tikslas yra užtikrinti, kad žmonės su negalia galėtų naudotis tomis pačiomis žmogaus teisėmis kaip ir visi kiti, pašalinti kliūtis ir kovoti su visomis su invalidumu susijusiomis diskriminavimo formomis.

15 ES šalių šios srities tendencijos apskritai yra teigiamos, nors išlieka ir kai kurių kliūčių, ypač fizinių, teisinių ir administracinių kliūčių, naujų technologijų ir principų, kuriems pašalinti reikia daug daugiau pastangų.

Daugelyje naujų valstybių narių invalidumo politika vis dar labiau orientuota į atskyrimą nei į bendro srauto formavimą visose politikos srityse. Be to, nors vyrauja kvotų sistemos, yra rimtų problemų jas įgyvendinant praktikoje. Invalidumo politikos priemonės šiose šalyse tik

dabar pradeda atsisakyti seno stiliaus „protektionistinių“ invalidumo politikos priemonių ir medicinos modelių.

Šis užimtumo apsaugos atsisakymas pradžioje atvedė prie didesnio asmenų su negalia nedarbo: kol kas neįgaliems asmenims, kurie neprivalo turėti tokio paties išsilavinimo, patirties ar kvalifikacijos, kad gautų darbą atviroje darbo rinkoje, tai dar nebuvo kompensuota reikiamomis paramos priemonėmis ir galimybėmis gauti darbą bendrame visų žmonių sraute.

Be to, ypatingas dėmesys, kuris Užimtumo lygybės direktyvoje skiriamas invalidumui, daugelyje naujų valstybių narių dar neprasiveržė į politikos priemones ir realų gyvenimą.

4.6 Pilietinė visuomenė ir pilietinis veiklumas

Pagrindinius pilietinės visuomenės gebėjimus rodo gyventojų pilietinio sąmoningumo, pasitikėjimo ir veiklumo laipsnis, kuris savo ruožtu daro įtaką šalies bendrai ekonominei, socialinei ir politinei veiklai³⁸. Šie gebėjimai generuojami ir plečiasi laisvoje, klestinčioje pilietinėje visuomenėje, o jų raida yra varžoma ten, kur varžoma pilietinės visuomenės raida. Daugelyje naujų Vidurio ir Rytų Europos valstybių narių pilietinė visuomenė, pasižyminti menku dalyvavimu visuomeniniame gyvenime ir nepasitikėjimu viešosiomis įstaigomis, yra vienas iš žalingų ankstesnės santvarkos palikimų.

Tyrimais nustatyta, kad visuomenės pilietinio sąmoningumo laipsnis, socialinių normų, skatinančių kolektyvinius veiksmus, vyravimas ir pasitikėjimo viešosiomis įstaigomis laipsnis yra žymiai menkesnis pereinamojo pobūdžio ekonomikos šalyse, be to, patvirtino, kad egzistuoja ryšys tarp šių reiškinų masto ir ekonomikos augimo³⁹.

Buvo pastebėta, kad pereinamojo laikotarpio pradžioje Vidurio ir Rytų Europos šalių piliečiai mažiau pasitikėjo svetimšaliais ir pasižymėjo mažesniu pilietiniu sąmoningumu nei ES piliečiai, nors ir pasisakė už altruizmą. Jie buvo stipriai prisirišę prie šeimos, mažiau pasitikėjo savo draugais ir turėjo siauresnę bei uždaresnę socialinę ratą. Jų socialinis veiklumas ir pasitikėjimas institucijomis buvo daug mažesni.

Nuo pereinamojo laikotarpio pradžios pilietinis veiklumas šiose naujose valstybėse narėse padidėjo ir, nors jis ir toliau lieka žemesnis nei 15 ES šalių, skirtumai šių dviejų grupių viduje yra didesni nei tarp jų pačių; naujos valstybės narės bus linkusios pritaikyti esamą socialinio veiklumo gupių išilgai egzistuojančios ribos tarp šiaurės ir pietų.

Tačiau perėjimo iš centralizuoto planavimo ir totalitarinės santvarkos sunkumai vis dar pastebimi naujų Vidurio ir Rytų Europos šalių struktūrose, gebėjimuose ir bendrame įvairių vyriausybės lygių funkcionavime. Galimybės plėtoti modernią valdymo praktiką, pavyzdžiui,

34 Su šia diskusija taip pat susijęs pagal Europos Komisijos tikslinių socialinių ir ekonominių mokslinių tyrimų (TSER) programą atliktas darbas – Castles *et al.*, *Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford*, ISBN 92-894-5273-0.

35 *Joint Memoranda on Social Inclusion Dec. 2003*, publikuojamas Europos Komisijos tinklalapiuose (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.html); Europos Komisija: *Synthesis of the Joint Memoranda on Social Inclusion*, Briuselis, 2004 m. kovo mėn.

36 *Equality, Diversity and Enlargement - Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries*. Užsakyta ekspertų ataskaita, Europos Komisija, Užimtumo ir socialinių reikalų generalinis direktoratas, Briuselis, 2003.

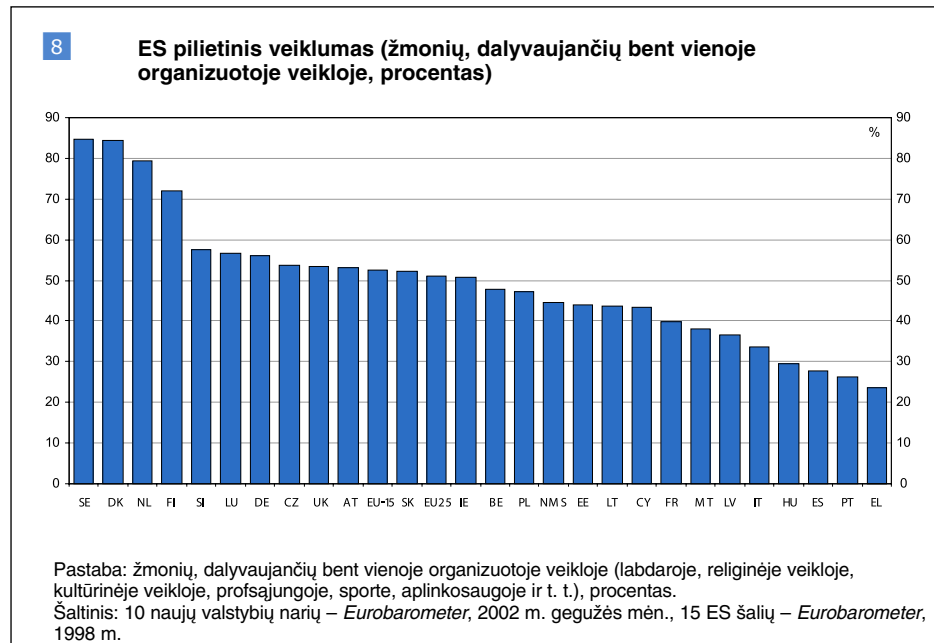
37 „Equal opportunities for people with disabilities: A European Action Plan“ COM(2003)650.

38 Gausėjanti literatūra buvo siekiama sukurti pilietinės visuomenės gebėjimų koncepciją naudojant socialinio kapitalo sąvoką. Europos Komisija tiria šios koncepcijos potencialumą ir galimybę pritaikyti praktikoje.

39 C. Haerperfer, C. Wallace ir L. Mateeva: *Social Capital and Civic Participation in Accession Countries and Eastern Europe*. Ekspertų dokumentas Europos Komisijai, Viena, 2003.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

centrinio lygmens suinteresuotų asmenų, atstovaujančių pilietinei visuomenei, įtraukimas į sprendimų priėmimo ir politikos priemonių įgyvendinimo procesą regioniniu ir vietiniu lygmeniu, yra varžomos. Reprerentacinės, gerai organizuotos ir erdvios nevyriausybinės organizacijos nėra dažnas reiškinys. Be to, vietinių vyriausybinių institucijų administraciniai ir sprendimų priėmimo ištekliai apskritai nėra tokie, kad jos galėtų glaudžiai dirbti su pilietine visuomene įgyvendinant socialinės politikos priemones.

Siekiant tobulinti socialinės politikos valdymo gebėjimus svarbu, kad naujos valstybės narės, remiamos Bendrijos, toliau skatintų pilietinės visuomenės organizacijų raidą.

4.7 Darbo santykiai ir socialinis dialogas

Nepaisant ilgalaikių pastangų plėtoti darbo santykius ir socialinį dialogą naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse, daugelio šių šalių socialiniai partneriai, siekdami visiškai dalyvauti ekonominiame ir socialiniame valdyme, kurį jiems numato Europos socialinis modelis, vis dar susiduria su sunkumais. Reikia sustiprinti dvišalį lygmenį.

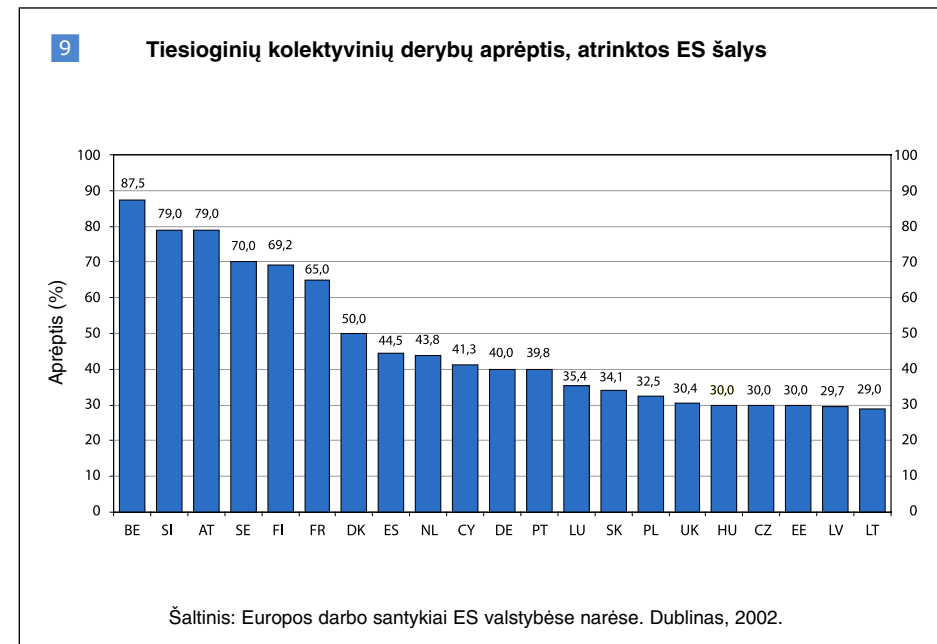
Nors tarp darbo santykių režimų senose ir daugelyje naujų valstybių narių yra didelių skirtumų, yra ir svarbių panašumų. Pavyzdžiu galėtų būti profsąjungų organizacijos

struktūra nacionaliniu lygmeniu ir profsąjungų tankis. Čia naujos valstybės narės linkusios pritaikyti prie 15 ES šalių egzistuojančių įvairių grupių.

Atsižvelgiant į tai, kad naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse darbdavių organizacijos praeito tūkstantmečio paskutiniame dešimtmetyje reikėjo kurti nuo nulio, panašumai su 15 ES šalių yra daug mažesni, nors galima jų rasti. Pagrindinis skirtumas yra tas, kad daugumoje šių naujų valstybių narių organizacijų tankis yra gerokai mažesnis, o kolektyvinės derybos dvišaliu lygmeniu yra negausios, kadangi darbdavių organizacijos dažnai tokiose derybose nedalyvauja.

Tai taip pat rodo faktą, kad laipsniškai praktikuojamos dvišalės derybos apskritai yra nauja institucija daugumai naujų valstybių narių. Priešingai negu daugumoje 15 ES šalių, kurių daugiasluoksnėje sistemoje kolektyvinėms deryboms daugiausia būdingos derybos sektorių lygmeniu, kolektyvinėse derybose daugumoje naujų valstybių narių vyrauja derybos įmonės lygmeniu. 15 valstybių ES taip yra tik Jungtinėje Karalystėje ir kiek mažesniu laipsniu kai kuriais klausimais – Liuksemburge ir Prancūzijoje.

Kalbant apie darbininkų, tiesiogiai susijusių su kolektyvinėmis derybomis, dalį, naujos valstybės narės neišsėina už galimų variantų ribų, nors jos ir ne visiškai atitinka 15 ES grupavimą.

Kaip rodo 9 grafikas, abiejose šalių grupėse yra didelių skirtumų. Naujos valstybės narės yra atstovaujamos abiejuose vertinimo skalės galuose, tačiau dauguma jų yra išsidėsčiusios žemiausiam ketvirtadalyje.

Trišalė sistema egzistuoja daugumoje 15 ES šalių įvairiomis, daugiau ar mažiau formalizuotomis formomis ir esant skirtingam socialinio partnerio dalyvavimo laipsniui, o jos plėtra įsibėgėjo pasirengimo Ekonominės ir pinigų sąjungos įvedimui laikotarpiu. Trišalėje sistemoje, kuri taip pat įvairiomis formomis egzistuoja visose naujos valstybės narėse, vis dar didelė dalimi vyrauja valstybiniai prioritetai, ypač siekiant sklandesnio restruktūrizavimo proceso, kuris tebevyksta naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse, o socialinio partnerio organizacijų dalyvavimas yra daugiausia konsultacinio pobūdžio.

Dvišalių kolektyvinių derybų, profsąjungų ir darbdavių organizacijų vaidmens ir galios plėtrą aktyviai palaiko Europos socialiniai partneriai (taip nurodyta jų bendroje 2003–2005 m. darbo programoje), ir tikimasi, kad padėtis gerės toliau stabilizuojantis ir augant ekonomikai, tačiau vyriausybės taip pat bus raginamos savo politikos priemonėmis kurti palankią aplinką. Pastangos remti dvišalę socialinę partnerystę taip pat padės plėsti trišalio dialogo mastą ir įsipareigojimus.

Apibendrinimai

- Socialinės apsaugos nuostatų ir socialinio bei politinio dialogo naujose valstybėse narėse ir 15 ES šalių palyginimas atskleidžia daugybę skirtumų, tačiau, kita vertus, ir daug panašumų.
- Daugelis skirtumų ir socialinių problemų naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse susiję su laikotarpiu iki 1990 m. ir pereinamuoju laikotarpiu. Su šiais sunkumais neįmanoma susidoroti per vieną dieną, tačiau panašumai ir pažanga ES teisyno *acquis* srityje rodo, kad laikui bėgant jos puikiai prisiderins prie 15 ES šalių egzistuojančių variantų.
- Reformos, kurios užtikrins geresnę socialinę apsaugą ir aukštesnį pragyvenimo lygį, jau vykdomos (pvz., pensijų, sveikatos apsaugos), tačiau reikėtų deramai įvertinti iššūkius (pvz., sveikatos apsaugos ir socialinės integracijos), o kai kuriose srityse dar reikia įgyvendinti modernius principus (pvz., susijusius su lytimi, invalidumu ir etninėmis mažumomis).
- Visų šalių gebėjimą įgyvendinti pokyčius ir vykdyti reformas varžo administracinio ir socialinio vadovavimo gebėjimai. Pilietinės visuomenės struktūrų ir socialinės partnerystės rėmimo priemonės rodo, kad egzistuoja didžiulis atotrūkis nuo 15 ES šalių.
- Pensijų reformas daugelyje naujų valstybių narių įkvėpė naujovės 15 ES šalių, o dabartinės nuostatos atitinka 15 ES šalių pensijų priemonių variantų visumą. Pensijų reformų sėkmė šiose šalyse priklausys nuo jų sugebėjimo pakelti užimtumo lygį ir vidutinį pasitraukimo iš darbo rinkos amžių.
- Integruotas požiūris, įtvirtintas Laekeno pensijų tiksluose, naudojamas ir naujose valstybėse narėse. Dabartinis pensijų sistemų daugelyje naujų valstybių narių pažeidžiamumas pabrėžia būtinybę užtikrinti adekvačias išmokas, aukštesnį užimtumo lygį, vėlesnį išėjimą į pensiją ir efektyvų pensijų fondų reguliavimą bei gerą jų valdymą.
- 15 ES šalių perkamosios galios standartais sveikatai išleidžiama keturis kartus daugiau nei naujose Vidurio ir Rytų Europos valstybėse narėse. Išlaidų sveikatai lygio ir veiksmingumo kėlimas yra išankstinė sveikatos gerinimo sąlyga.
- Gausios romų ir kitos etninės mažumos kai kuriose naujose valstybėse narėse padidins dėl socialinės integracijos ir nediskriminavimo kylančius iššūkius, susijusius su etnine įvairove.
- Invalidumo politikos priemonės naujose valstybėse narėse vis dar remiasi mediciniais invalidumo modeliais ir pasižymi institucionalizacija ir užimtumo apsauga.
- Daugumoje naujų valstybių narių reikia toliau stiprinti dvišalio socialinio dialogo ir darbo santykių režimų plėtrą.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

5. Europos socialinė darbotvarkė 25 valstybių ES

5.1 Veiksmai Europos socialinės darbotvarkės ir naujų valstybių narių srityje

Pastaraisiais metais ES lygmeniu buvo vykdomi svarbūs veiksmai socialinės politikos srityje...

Per pastaruosius šešerius metus ES lygmeniu užimtumo koordinavimo ir socialinės politikos srityje vykdomais veiksmais⁴⁰ buvo išplėsta Europos socialinės darbotvarkės sritis, konsoliduotas jos turinys ir sukurti nauji darbo metodai⁴¹, kad ją būtų galima toliau plėtoti. Nauji politikos koordinavimo procesai buvo sukurti atsižvelgiant į 15 ES šalių problemas, pageidavimus ir pajėgumus. Ilgą laiką rengiantis ES narystei pagrindinis dėmesys buvo skiriamas ES teisynui *acquis*. Tik neseniai naujos valstybės narės buvo įtrauktos į ES politikos koordinavimo procesus socialinės apsaugos ir socialinės integracijos srityje.

Todėl keletas stebėtojų kelia lemiamą klausimą, ar bendrai bandant stumti dabartinę socialinę darbotvarkę bus sukurtas tinkamas pagrindas išsiplėtusiai Europai, ar iškils poreikis darbotvarkę perdaryti.

...ir nors naujos valstybės narės šiuose darbuose tiesiogiai nedalyvavo, jų pagrindinėmis politikos problemomis deramai pasirūpinta.

Ši ataskaita rodo, kad, be didelių ir nemažai sunkumų keliančių skirtumų, tarp 15 ES šalių ir naujų valstybių narių yra ir aiškių kylančių iššūkių panašumų, tarp kurių galima būtų paminėti sparčių ekonomikos pokyčių valdymą ir priemones, susijusias su gyventojų senėjimu. Bendri Lisabonos tikslai⁴² taip pat aiškiai taikytini ir naujose valstybėse narėse.

Darbinio amžiaus žmonių skaičiaus mažėjimas ir greitas gyventojų, vyresnių nei pensinio amžiaus, skaičiaus didėjimas sudaro pagrindinį, bendrą išsiplėtusios Sąjungos iššūkį. Tuo pabrėžiama, kad dabartinės ir naujos valstybės narės turi bendrą poreikį tarpusavyje stiprindamos plėtoti politikos priemones ir siekti tolesnės plėtros remdamosi turimomis gausiomis ekonomikos, užimtumo ir socialinės politikos priemonių sinergijomis. Iš to matome, kad yra poreikis įgyvendinti visą Lisabonos strategiją.

Kadangi numatomas ekonomikos kilimas greičiausiai yra paskutinis kilimas prieš prasidedant demografinėms permainoms ir pradėdant greitėti senėjimo procesui, visos 25 ES valstybės narės yra bendrai ir labai suinteresuotos kuo greičiau įdiegti reikiamus užimtumo ir socialinės apsaugos politikos pakeitimus.

Akivaizdu, kad Bendrijos politikos priemonėmis išsiplėtusioje Sąjungoje reikės atsižvelgti į išaugusią socialinės situacijos įvairovę, tačiau ES plėtra nekelia abejonių dėl Socialinės darbotvarkės palaikymo.

5.2 Pagrindiniai naujų valstybių narių iššūkiai ir galimybės

Nors iššūkių, kylančių dėl plėtros, skalė bus ypač plati, anksčiau į ES įstojusią šalių, kurių BVP buvo daug mažesnis už Sąjungos vidurkį (pvz., Airijos, Graikijos, Portugalijos ir Ispanijos), patirtis patvirtina, kad galima ženkliai pagerinti socialinę situaciją koordinuotomis ir ilgalaikėmis pastangomis nacionaliniu ir ES lygmeniu.

Nepaisant to, padėtis kai kuriose naujose šalyse, kurios vis dar smarkiai priklausomos nuo neigiamų pereinamojo laikotarpio padarinių, bet jose vis labiau reiškiasi ekonominio augimo poveikis socialinei sferai ir todėl asmenys, nesugebantys prisitaikyti prie naujų technologinių reikalavimų, bus neišvengiamai palikti nuošaly, reikalauja toliau aktyvinti politines pastangas, siekiant kovoti su gyvenimo sąlygų skirtumais, skurdu ir socialine atskirtimi⁴³. Šių tikslų įgyvendinimas išplės gyvenimo sąlygas ir galimybes sumažinti mirtingumą ir išvengti tolesnio gimstamumo lygio mažėjimo. Raginama stiprinti socialinės apsaugos sistemą siekiant užtikrinti kelio į modernizavimą tvarumą, o sprendimus priimančioms asmenims naujose valstybėse narėse teks susidurti su sunkiais politiniais apsisprendimais, kuriuos diktuoja augantis spaudimas konsoliduoti valstybės lėšas ir užtikrinti palankias makroekonominės sąlygas tvariam augimui. Tai rodo, kaip yra svarbu pasiekti tokį gyventojų užimtumą, kuris generuotų ekonomikos augimą ir skatintų aktyvią socialinę ir užimtumo politiką, siekiant greitu laiku panaikinti dabartinį užimtumo atotrūkį ES atžvilgiu. Be to, siekdamos įgyvendinti numatytas reformas ir pasinaudoti visa ES narystės teikiama nauda, naujos valstybės narės turės patobulinti savo administracinio ir socialinio valdymo gebėjimus, įskaitant gebėjimą mobilizuoti ir įtraukti socialinius partnerius – ir pilietinę visuomenę plačiaja prasme – į sprendimų priėmimo procesą.

Tokiame darbe svarbu pasinaudoti viena kitą stiprinančiomis sinergijomis tarp užimtumo bei socialinės politikos priemonių ir ES lygmeniu sukauptos politinės patirties turtu. Europos užimtumo gairių ir rekomendacijų įgyvendinimas, taip pat koordinavimo procesams pensijų ir socialinės integracijos srityje nustatyti bendrieji tikslai turės lemiamą reikšmę. Investicijos į efektyvią ir į užimtumą orientuotą socialinę ir sveikatos apsaugą sudaro svarbią dalį priemonių, reikalingų plėtoti ir išlaikyti žmonių sugebėjimą dalyvauti veikloje ir teikti naudą⁴⁴.

Yra daugybė laimėjimų ir privalumų, kuriais naujos valstybės narės gali remtis savo darbe. Visi jie kartu sudaro galimybių visumą. Kaip jau buvo pabrėžta šioje ataskaitoje, galimybės yra šios:

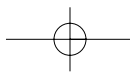
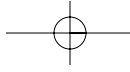
- Nemažas darbo jėgos rezervas, pasižymintis palyginti aukštu išsilavinimo lygiu, daugeliui naujų valstybių narių sudaro palankią padėtį, užtikrinančią ilgalaikį, tvarų augimą, ypač jei šis santykinis privalumas bus paremtas tolesne žmogiškųjų išteklių plėtra ir labiau į užimtumą orientuota socialine apsauga.
- Kai kurių naujų valstybių narių sugebėjimas ekonominės ir politinės sumaišties sąlygomis įgyvendinti pažangias pensijų reformas rodo jų sugebėjimą spręsti sunkius ekonomikos klausimus, kurie gali būti vėliau naudojami tolesnės kaitos procese.
- Sveikatos apsaugos sektoriaus reformomis daugelyje naujų valstybių narių buvo sukurta dalis svarbių sąlygų greitam ir reikšmingam pastangų, skirtų pereiti nuo sveikatos apsaugos prie geresnės bendros sveikatos būklės, gerinimui, ypač kai tos šalys vis daugiau pinigų gali pervesti šiam sektoriui.
- Vidutinis santykinio skurdo lygis daugumoje naujų valstybių narių rodo patenkinamą nacionalinės socialinės sanglaudos lygį ir didelį socialinės apsaugos schemų poveikį, kuris gali būti svarbus kapitalas sėkmingai kovai su ekonomikos modernizavimui ir globalizacijai išskylančiais iššūkiais. Tačiau šiame kontekste reikėtų prisiminti, kad su bendra skurdo riba susijęs absoliutus skurdo lygis perša mintį apie didesnę riziką laipsniškai naujose valstybėse narėse nei senose.

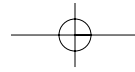
Šių galimybių ir didelės pažangos ES teisyno *acquis* srityje pagrindu dešimt naujų valstybių narių, remiamos ES politikos priemonių, galėtų užimti palankią padėtį, kad galėtų tapti išsiplėtusios Sąjungos ekonominio augimo ir socialinės sistemos tobulinimo varikliu.

Vis dėlto ES plėtros sėkmei socialinėje srityje lemiamos reikšmės turės 15 ES valstybių narių gebėjimas priimti naujas nares. 15 ES šalių geranoriškumas leidžiant naudotis 15 ES šalių patirtimi ir ištekliais daugeliu atvejų lems pažangos mastą ir greitį. Bus svarbu naujoje Socialinėje darbotvarkėje surasti būdų, kaip atsižvelgti į poreikius ir panaudoti visų išsiplėtusios Sąjungos valstybių narių energiją.

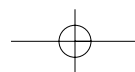
40 T. y. užimtumo, socialinio įtraukimo, nediskriminavimo, socialinės apsaugos modernizavimo, Piliečių chartijos ir kt. srityse.

41 Pavyzdžiui, Atviras koordinavimo metodas.

Priedai

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

1 priedas: statistiniai įvertinimai

Gyventojų senėjimas

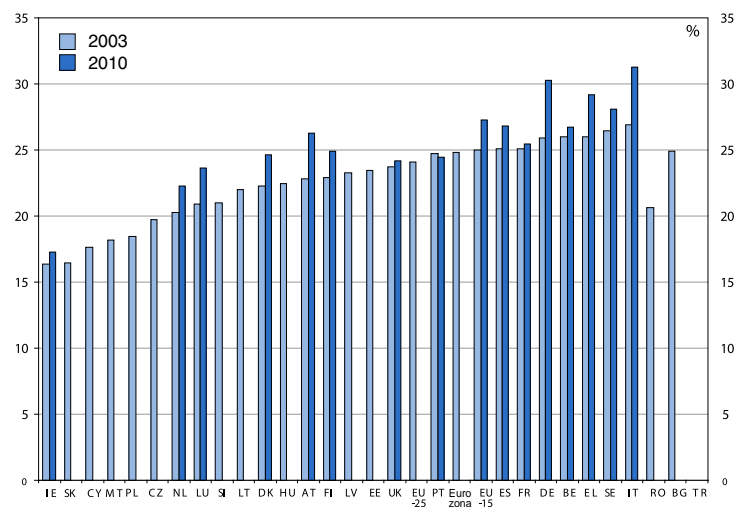
2003 m. 25 ES šalyse buvo 74 mln. pagyvenusių – 65 metų ir vyresnių – žmonių, lyginant tik su 38 mln. 1960 m. Šiandien pagyvenę žmonės sudaro 16 proc. visų gyventojų arba 24 proc. vadinamojo darbinio amžiaus žmonių (15–64 metų). Numatoma, kad iki 2010 m. šis santykis išaugs iki 27 proc. Per artimiausius penkiolika metų 15 ES šalyse „labai senų“ – 80 metų ir vyresnio amžiaus – žmonių skaičius išaugs beveik 50 proc.

Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Pagyvenusių žmonių priklausomybės santykis (65 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų procentas nuo darbinio amžiaus gyventojų (15–64 metų) skaičiaus sausio 1 d.)	2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	
	2010	:	27,3f	:	26,7f	:	24,6f	30,3f	:	29,2f	26,8f	25,5f	17,3f	31,3f	:	:	:	23,6f	:	:	22,3f	26,3f	:	24,5f	:	:	24,9f	28,1f	24,2f	:	:	:	:

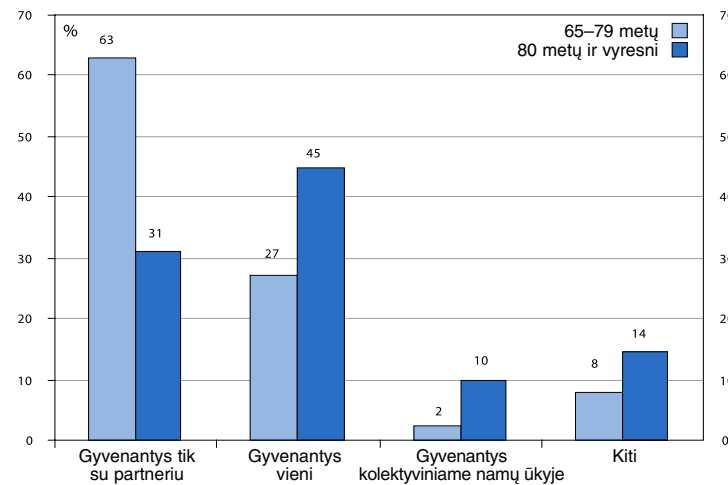
Šaltinis: Eurostatas – Demographic Statistics.

10 Senų žmonių priklausomybės santykis 2003 ir 2010 m.

Šaltinis: Eurostatas – Demographic Statistics.

11 Pagyvenusio amžiaus gyventojai pagal namų ūkio padėtį ir amžių 15 ES 2010 m.

Šaltinis: Eurostatas – 1995-based (baseline) household projections.

Migracija ir prieglobstis

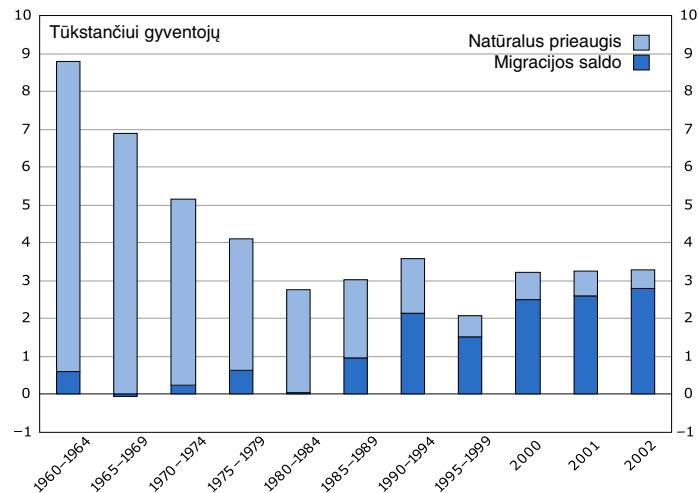
Migracijos saldo – pagrindinis gyventojų skaičiaus kitimo 25 valstybių ES komponentas. 2002 m. 25 valstybių ES metinės migracijos saldo lygis buvo 2,8 tūkstančiui gyventojų, o tai sudarė apie 85 proc. viso gyventojų skaičiaus augimo. 2002 m. 25 valstybių ES buvo pateikta 384 500 prašymų suteikti prieglobstį.

Pagrindinis rodiklis

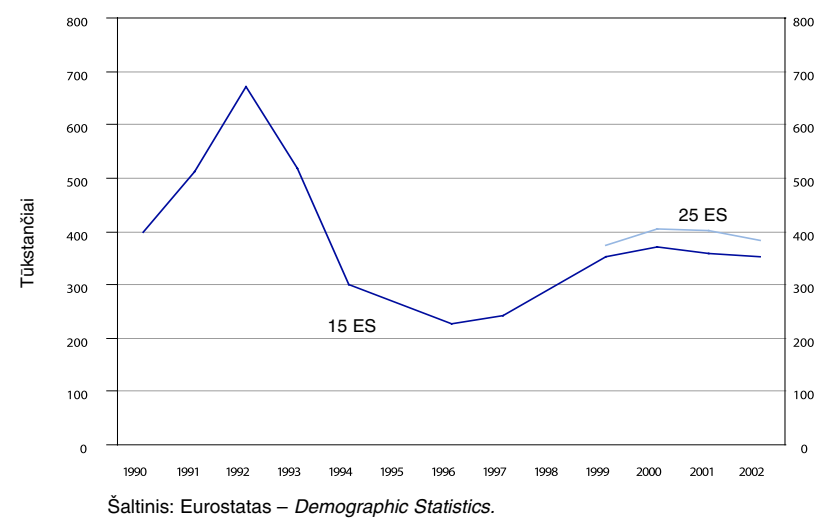
	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Bendras migracijos saldo lygis 2002 m. (Skirtumas tarp gyventojų skaičiaus pasikeitimo ir natūralaus prieaugio per metus tūkstančiui gyventojų.)	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6	5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e

Šaltinis: Eurostatas – Demographic Statistics.

12 Vidutinis metinis gyventojų skaičiaus pasikeitimo lygis pagal sudėtines dalis 25 ES 1960–2002 m.

13 Prašymai suteikti prieglobstį 15 ES ir 25 ES 1990–2002 m.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Švietimas ir jo rezultatai

Gyventojų išsilavinimo lygis, ypač moterų, per pastaruosius 30 metų smarkiai išaugo. 2002 m. dabartinėje Sąjungoje (25 ES) 77 proc. 20–24 m. jaunuolių turėjo aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą. Tačiau tuo pat metu 17 proc. 18–24 metų amžiaus asmenų neturėjo net vidurinio išsilavinimo.

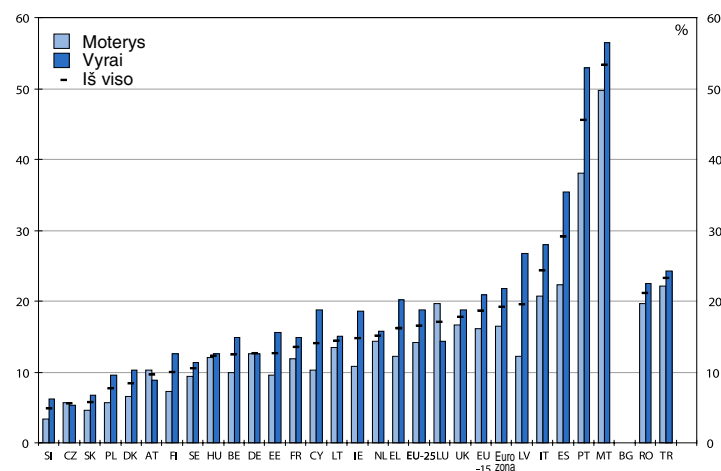
Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Jaunimo išsilavinimo lygis 2002 m. (20–24 metų amžiaus asmenų, turinčių ne žemesnį kaip aukštesnysis vidurinis išsilavinimas, procentas.)																																	
Iš viso	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:		
Moterys	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:		
Vyrai	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:		

Šaltinis: Eurostatas – *European Union Labour Force Survey*.

14

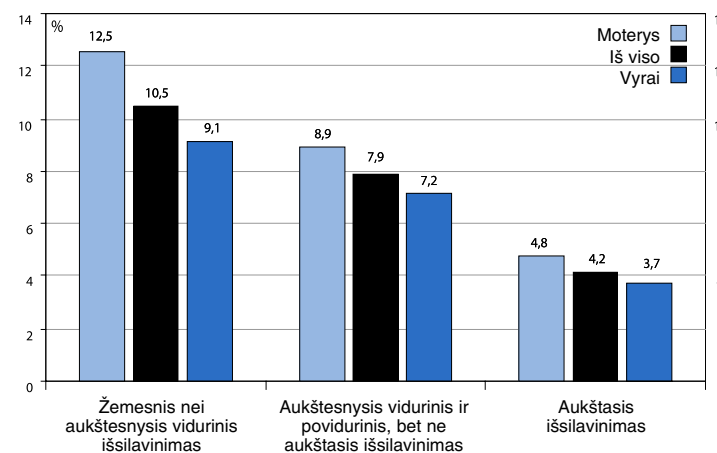
Anksti mokyklas paliekantys asmenys pagal lytį 2002 m.
18–24 metų amžiaus asmenų, turinčių patį žemiausią vidurinio išsilavinimo lygį ir niekur toliau nesimokančių, procentas

Šaltinis: Eurostatas – *European Union Labour Force Survey*.

15

Nedarbo lygis pagal išsilavinimo lygį ir lytį 25 ES 2002 m.
Bedarbių procentas nuo viso aktyvių gyventojų skaičiaus toje pačioje grupėje

Šaltinis: Eurostatas – *European Union Labour Force Survey*.

Tęstinis mokymasis

2002 m. Sąjungoje (25 ES) mokėsi ir lavinosi (keturios savaitės iki tyrimo) 8 proc. 25–64 metų amžiaus asmenų. Tokie mokymai labiau praktikuojami (18–22 proc.) Danijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje, o naujos valstybės narės pasižymi žemiausiu suaugusiųjų mokymo ir lavinimo lygiu (aukščiausias lygis tėra apie 9 proc. Slovakijoje ir Slovėnijoje). Vyresni asmenys mažiau linkę mokytis nei jaunesni. Aukštesnės kvalifikacijos asmenys labiau linkę dalyvauti tokiuose mokymuose nei žemos kvalifikacijos.

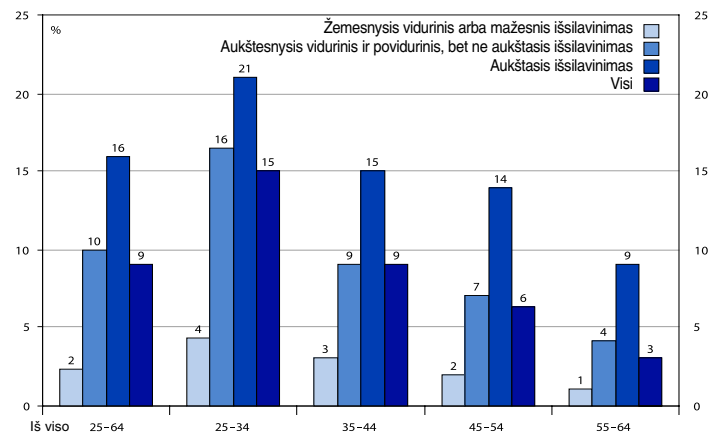
Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Tęstinis mokymasis (suaugusiųjų mokymas) 2002 m. (25–64 metų amžiaus asmenų mokymasis likus keturioms savaitėms iki šio tyrimo.)																																
Iš viso	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	
Moterys	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	
Vyrai	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	

Pastaba: FR – ataskaitinis laikotarpis – viena savaitė iki tyrimo.
Šaltinis: Eurostatas – *European Union Labour Force Survey*.

16 Tęstinis mokymasis pagal amžiaus grupes ir išsilavinimo lygį 15 ES 2002 m.

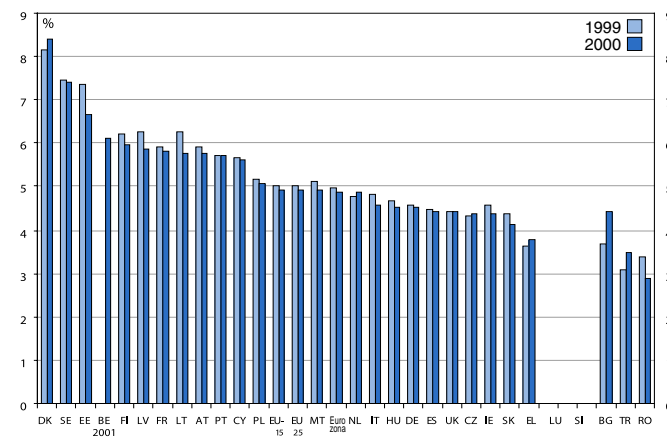
25–64 metų amžiaus besimokančių asmenų procentas likus keturioms savaitėms iki šio tyrimo pradžios

Šaltinis: Eurostatas – *European Union Labour Force Survey*.

17 Išlaidos žmogiškiesiems ištekliams 1999 ir 2000 m.

Viešųjų išlaidų švietimui procentas nuo BVP

Pastabos. DK: 1999 m. aprėpties pasikeitimai. FR: į švietimo išlaidas neįtraukti užjūrio departamentai. UK: apskaičiavimai remiasi UK finansinių metų, kurie trunka nuo balandžio 1 d. iki kovo 31 d., duomenimis.
Šaltinis: Eurostatas – *Education Statistics*.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Užimtumas

2002 m. daugiau nei 199 mln. asmenų dirbo išsiplėtusioje Sąjungoje, ir tai yra 11,5 mln. daugiau nei 1996 m. 1997–2001 m. dirbančių žmonių skaičius per metus išaugo 0,9–1,6 proc., tačiau 2002 m. užimtumas beveik nustojo augęs. 2002 m. 15–64 metų amžiaus gyventojų užimtumo lygis laikėsi ties 62,9 proc. riba.

Pagrindinis rodiklis

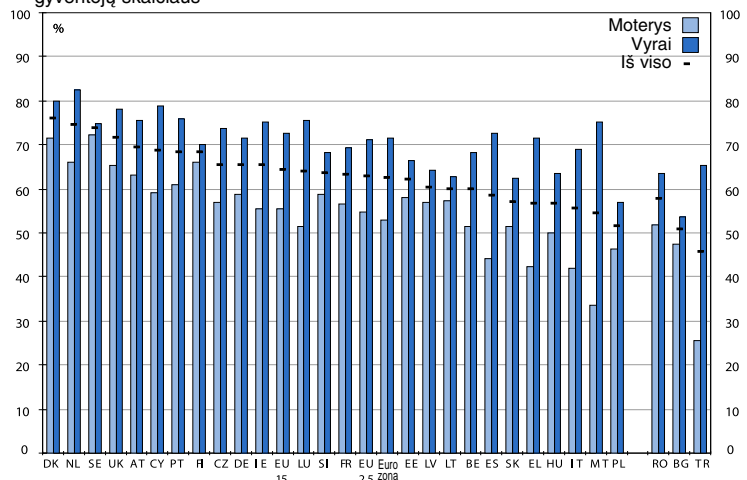
	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Užimtumo lygis 2002 m. (15–64 m. amžiaus dirbančių žmonių skaičiaus procentas nuo tos pačios amžiaus grupės gyventojų skaičiaus.)																															
Iš viso	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6
Moterys	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5
Vyrai	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5
Vyresnio amžiaus darbininkų užimtumo lygis 2002 m. (55–64 metų amžiaus dirbančių žmonių skaičiaus procentas nuo tos pačios amžiaus grupės gyventojų skaičiaus.)																															
Iš viso	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8
Moterys	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0
Vyrai	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3

Šaltinis: Eurostatas – Quarterly Labour Force Data (QLFD).

18

Užimtumo lygis pagal lytį 2002 m.

15–64 metų amžiaus dirbančių žmonių skaičiaus procentas nuo tos pačios amžiaus grupės gyventojų skaičiaus

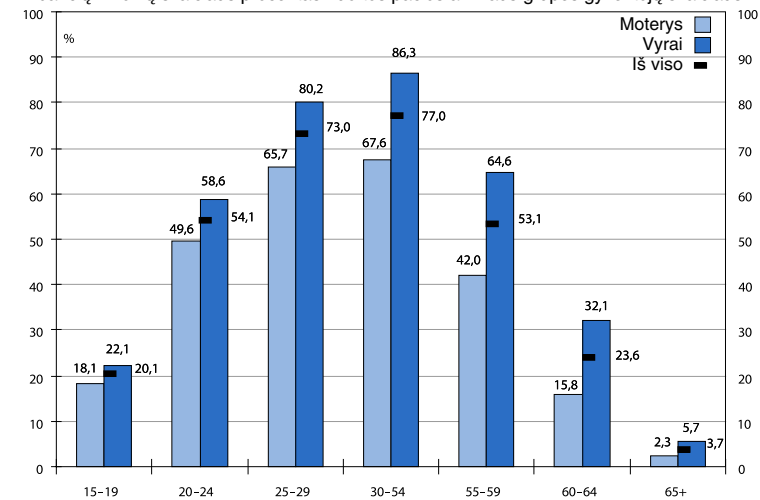

Šaltinis: Eurostatas – Quarterly Labour Force Data (QLFD).

19

Užimtumo lygis pagal amžiaus grupes ir lytį 25 ES 2002 m.

Dirbančių žmonių skaičiaus procentas nuo tos pačios amžiaus grupės gyventojų skaičiaus.

Šaltinis: Eurostatas – Quarterly Labour Force Data (QLFD).

Nedarbas

2002 m. nedarbo lygis pirmą kartą nuo 1996 m. išaugo 0,3 proc. Jis išaugo visose valstybėse narėse, išskyrus Vengriją, Suomiją ir Švediją, kuriose šis procentas liko nepakitęs, ir Graikiją, Italiją, Kiprą, tris Baltijos valstybes, Čekijos Respubliką ir Slovakijos Respubliką, kuriose jis ir toliau mažėjo.

Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Nedarbo lygis 2002 m. (Bedarbių skaičiaus procentas nuo aktyvių gyventojų skaičiaus.)																															
Iš viso	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6	2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3
Moterys	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4	3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4
Vyrai	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7	2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7

Šaltinis: Eurostatas – *Unemployment rates (ILO definition)*.

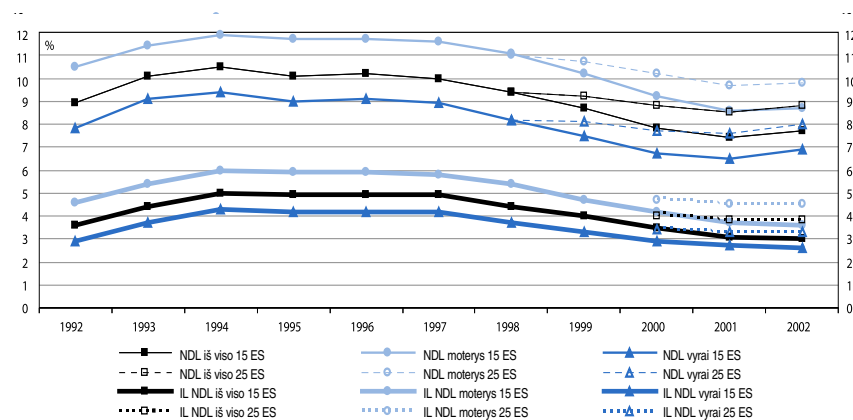
Ilgalaikio nedarbo lygis 2002 m.

Ilgalaikio nedarbo lygis 2002 m. (Ilgalaikių bedarbių (12 mėnesių ir daugiau) procentas nuo aktyvių gyventojų skaičiaus.)																															
Iš viso	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0	0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2
Moterys	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9	1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6
Vyrai	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2	0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0

Šaltinis: Eurostatas – *Quarterly Labour Force Data (QLFD)*.

20 Nedarbo lygis (NDL) 1992–2002 m. ir ilgalaikio nedarbo lygis (ILNDL) 1992–2002 m. pagal lytį 15 ES ir 25 ES

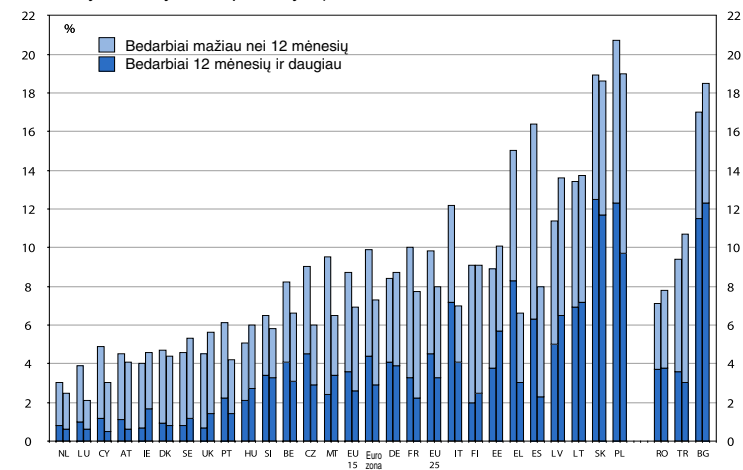
Bedarbių ir ilgalaikių bedarbių (12 mėnesių ir daugiau) procentas nuo aktyvių gyventojų skaičiaus

Šaltinis: Eurostatas – *Unemployment rates (ILO definition) and Quarterly Labour Force Data (QLFD)*.

21 Nedarbo lygis ir ilgalaikio nedarbo lygis pagal lytį 2002 m.

(didėjimo tvarka pagal bendrą nedarbo lygį; kairysis stulpelis: moterys; dešinysis stulpelis: vyrai)

Šaltinis: Eurostatas – *Quarterly Labour Force Data (QLFD)*.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Socialinės apsaugos išlaidos ir pajamos

2001 m. daugelyje Europos Sąjungos šalių socialinės apsaugos išlaidų procentas nuo BVP išaugo. Valstybės narės labai skiriasi viena nuo kitos pagal išlaidų procentą nuo BVP, o pagal perkamosios galios standartus vienam žmogui – dar labiau. Skirtingų šalių socialinės apsaugos finansavimo sistemos labai skiriasi priklausomai nuo to, ar jos pasirenka socialinės apsaugos įmokas, ar bendras vyriausybės įmokas.

Pagrindinis rodiklis

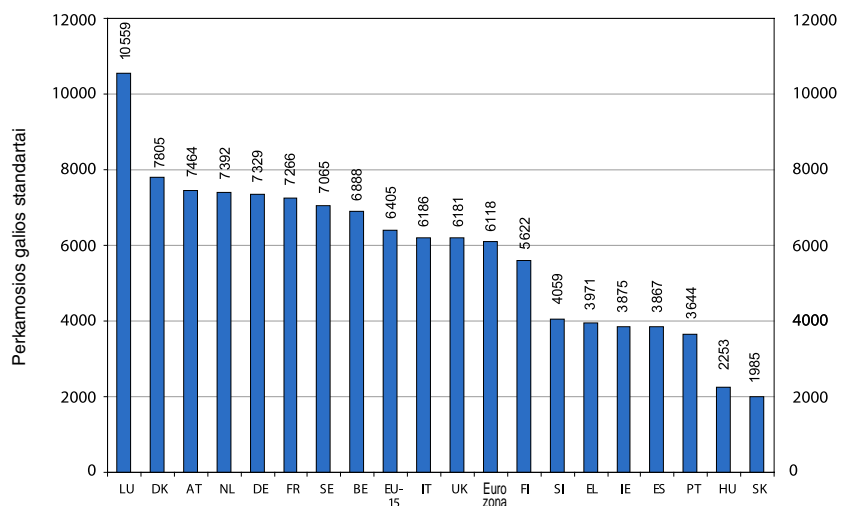
25	15	Euro	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
ES	ES	zona																												

Socialinės apsaugos išlaidų procentas nuo BVP 2001 m.

2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:	21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:
------	---	------	------	------	---	------	------	---	------	------	------	------	------	---	---	---	------	------	------	------	------	---	------	------	------	------	------	------	---	---	---

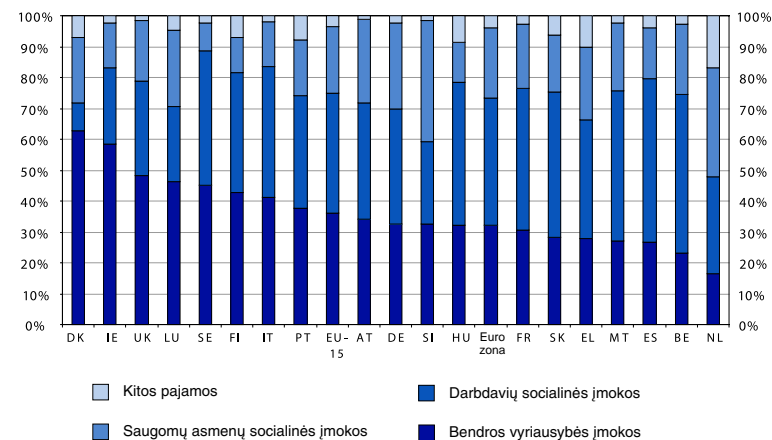
Šaltinis: Eurostatas – *European System of integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)*.

22 Išlaidos socialinei apsaugai vienam gyventojui 2001 m.

Šaltinis: Eurostatas – *European System of integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)*.

23 Socialinės apsaugos pajamų procentas nuo visų pajamų 2001 m.

Pastaba: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO ir TR duomenų nėra.

Šaltinis: Eurostatas – *European System of integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)*.

Socialinės pašalpos

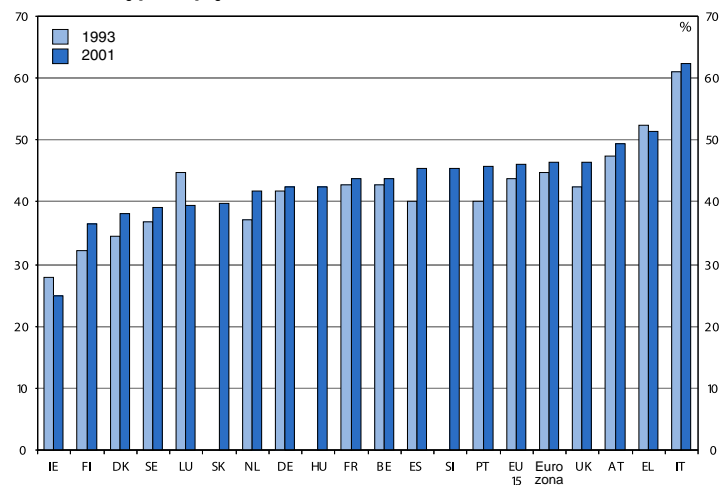
2001 m. daugelyje valstybių narių didžiausia dalis socialinės apsaugos išlaidų buvo skirta senatvės, netekus maitintojo ir nedarbingumo pašalpom. Kitoms sritims buvo skirta mažiau nei 30 proc. bendros sumos. Pašalpų struktūra laiko atžvilgiu yra palyginti stabilii.

Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Senatvės pašalpų ir pašalpų netekus maitintojo procentas nuo bendros socialinių pašalpų sumos 2001 m.																																
1993	: 43,9	44,7	42,7	: 34,5	41,8	: 52,5	40,1	42,7	28,0	61,1	: : : 44,8	: : : 37,3	47,3	: 40,0	: : : 32,2	36,8	42,6	: : : 39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	: 45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	: : : 39,8	42,6	: : : 46,5	
2001	: 46,1	46,4	43,7	: 38,0	42,5	: 51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	: : : 44,8	: : : 37,3	47,3	: 40,0	: : : 32,2	36,8	42,6	: : : 39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	: 45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	: : : 39,8	42,6	: : : 46,5	

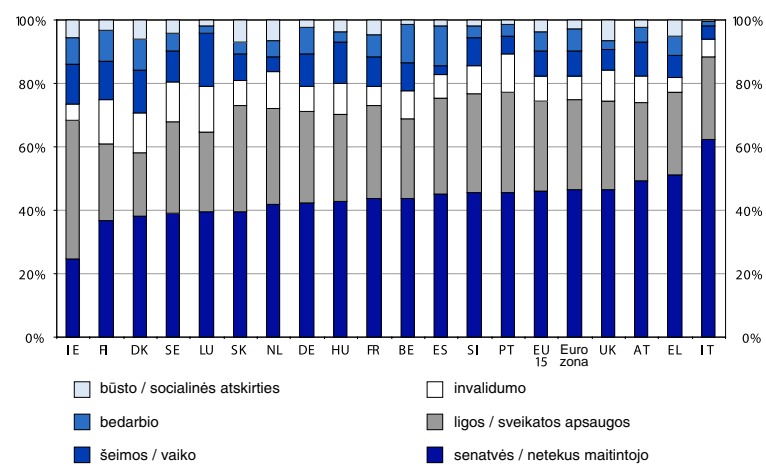
Šaltinis: Eurostatas – European System of integrated Social Protection Statistics (ESSPROS).

24 Senatvės pašalpos ir pašalpos netekus maitintojo procentas nuo bendros socialinių pašalpų sumos 1993 ir 2001 m.

Pastaba: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO ir TR duomenų nėra.
Šaltinis: Eurostatas – European System of integrated Social Protection Statistics (ESSPROS).

25 Socialinių pašalpų pagal funkcijų grupes procentas nuo bendros pašalpų sumos 2001 m.

Pastaba: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO ir TR duomenų nėra.
Šaltinis: Eurostatas – European System of integrated Social Protection Statistics (ESSPROS).

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Darbo rinkos politikos išlaidos

2001 m. keturiolikos šalių, kurios pateikė duomenų, darbo rinkos politikos išlaidos vidutiniškai sudarė 2 proc. nuo BVP. Išlaidų aktyvioms darbo rinkos priemonėms sumos sudaro 0,66 proc., o išlaidos pasyvios politikos priemonėms – 1,27 proc. Visais atvejais duomenys truputį mažėja trečius metus iš eilės. Tie patys ryškūs skirtumai, kurie buvo pastebimi 2000 m., pasireiškė ir 2001 m.: dvi šalys išleidžia daugiau nei 3 proc. BVP (Belgija ir Danija), šešios šalys išleidžia 2–3 proc. (Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Nyderlandai, Suomija ir Švedija) ir šešios šalys išleidžia mažiau nei 2 proc. (Graikija, Airija, Italija, Austrija, Portugalija ir Jungtinė Karalystė). Šie ryškūs skirtumai atsiranda dėl nevienodo netikslinės paramos naudojimo laipsnio kai kuriose šalyse. Šia parama taip pat naudojami ir bedarbiai, ir tikslinės grupės, tačiau kadangi ji numatyta ne vien tik šioms grupėms remti, renkant darbo rinkos politikos (DRP) duomenis ji neįtraukiama.

Pagrindinis rodiklis

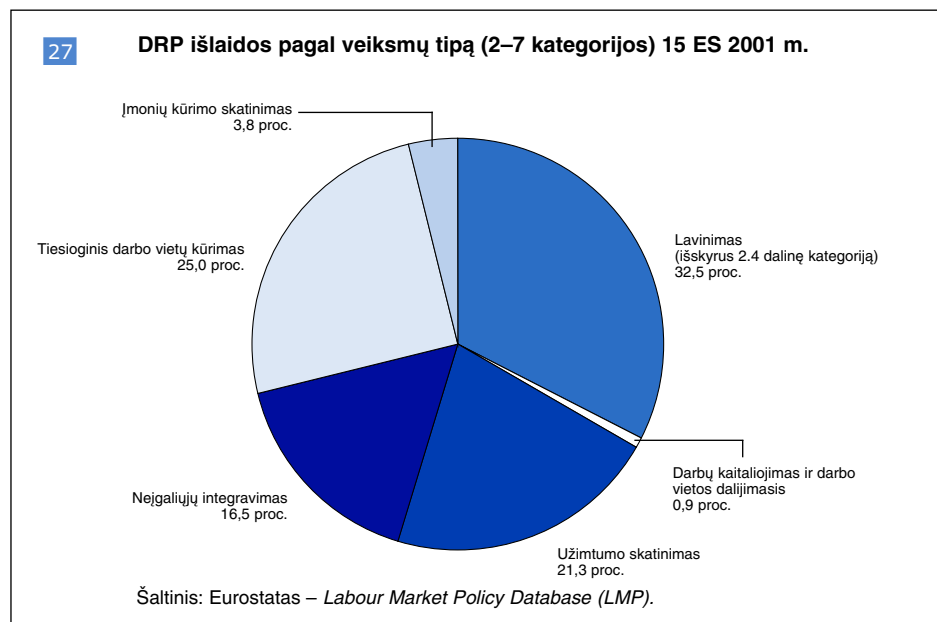
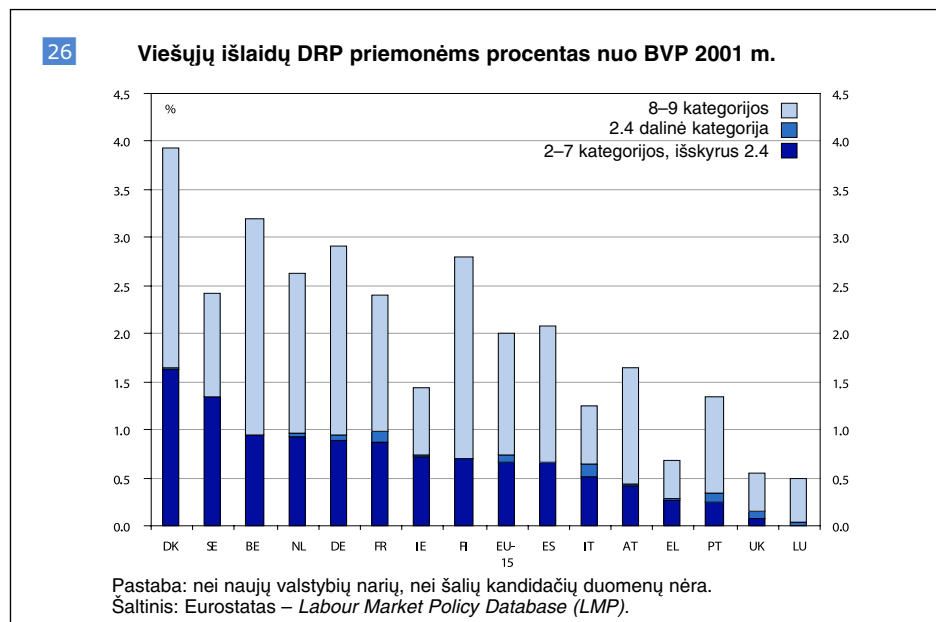
25 ES 15 Euro zona BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

Viešųjų išlaidų aktyvioms DRP priemonėms procentas nuo BVP 2001 m. (2–7 kategorijos, išskyrus 2.4.)

: 0,663 : 0,952 : 1,624 0,887 : 0,264 0,658 0,873 0,71 0,509 : : : : : : : : : : 0,92 0,423 : 0,248 : : : 0,692 1,341 0,073 : : :

Pastabos. 2–7 kategorijos: lavinimas, darbų kaitaliojimas ir darbo vietos dalijimasis, neįgaliųjų integravimas, tiesioginis darbų kūrimas, įmonių kūrimo skatinimas. 2.4 dalinė kategorija: speciali parama gamybinei praktikai. 8–9 kategorijos: pajamų palaikymas ir parama netekus darbo, ankstyvas išėjimas į pensiją.

Šaltinis: Eurostatas – Labour Market Policy Database (LMP).

Pajamų paskirstymas

Imant 25 ES valstybių narių gyventojų skaičiaus svertinį vidurkį 2001 m. 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių valstybės narės gyventojų gavo 4,4 karto daugiau visų valstybės narės pajamų nei 20 proc. neturtingiausių valstybės narės gyventojų. Šis skirtumas tarp labiausiai ir mažiausiai pasiturinčių asmenų yra mažiausias Danijoje (3,2), po jos eina Švedija, Suomija, Austrija, Vokietija. Didžiausias skirtumas yra pietų valstybėse narėse, Airijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Naujose valstybėse narėse, išskyrus Baltijos valstybes ir Slovakijos Respubliką, skirtumas apskritai yra panašus į ES vidurkį arba už jį mažesnis.

Pagrindinis rodiklis

25 ES ES Euro zona BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

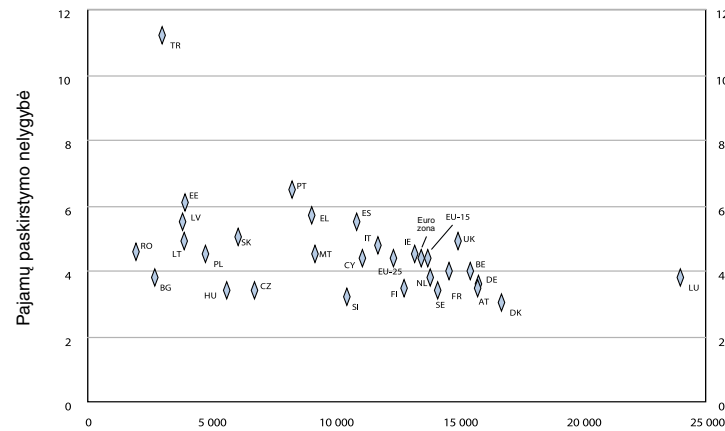
Pajamų paskirstymo nelygybė (pajamų pasiskirstymas kvintiliais) 2001 m. (Bendrų pajamų, kurias gavo 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių gyventojų (aukščiausias kvintilis), santykis su pajamomis, kurias gavo 20 proc. mažiausias pajamas gaunančių gyventojų (žemiausias kvintilis). Pajamas reikia suvokti kaip ekvivalizuotas disponuojamas pajamas.)

4,4s 4,4s 4,4s 4,0 3,4 3,0 3,6 6,1 5,7 5,5 4,0 4,5 4,8 4,4 5,5 4,9 3,8 3,4 4,5 3,8 3,5 4,5 6,5 3,2 5,4p 3,5 3,4 4,9 3,8 4,6 11,2

Pastaba: CY – 1997 m., LV – 2002 m., MT – 2000 m., SI – 2000 m., SK – 2003 m. ir TR – 2002 m.

Šaltinis: Eurostatas – *European Community Household Panel UDB version December 2003*, išskyrus DK, SE ir dešimt naujų valstybių narių bei tris šalis kandidates: nacionaliniai tyrimai.

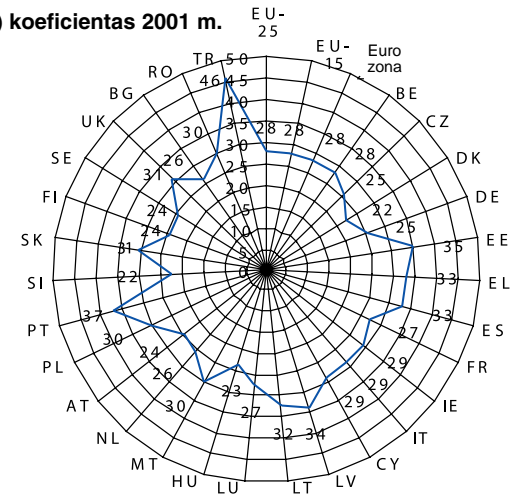
28 Pajamų lygis ir pajamų paskirstymo nelygybė 2001 m.

Medianinės metinės disponuojamos ekvivalizuotos namų ūkio pajamos (išreikštos PGS)

Pastaba: CY – 1997 m., LV – 2002 m., MT – 2000 m., SI – 2000 m., SK – 2003 m. ir TR – 2002 m.
Šaltinis: Eurostatas – *European Community Household Panel UDB version December 2003*, išskyrus dešimt naujų valstybių narių ir tris šalis kandidates: nacionaliniai tyrimai.

29 Gini (Džinio) koeficientas 2001 m.

Pastaba: CY – 1997 m., LV – 2002 m., MT – 2000 m., SI – 2000 m., SK – 2003 m. ir TR – 2002 m.
Šaltinis: Eurostatas – *European Community Household Panel UDB version December 2003*, išskyrus dešimt naujų valstybių narių ir tris šalis kandidates: nacionaliniai tyrimai.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Mažas pajamas gaunantys namų ūkiai

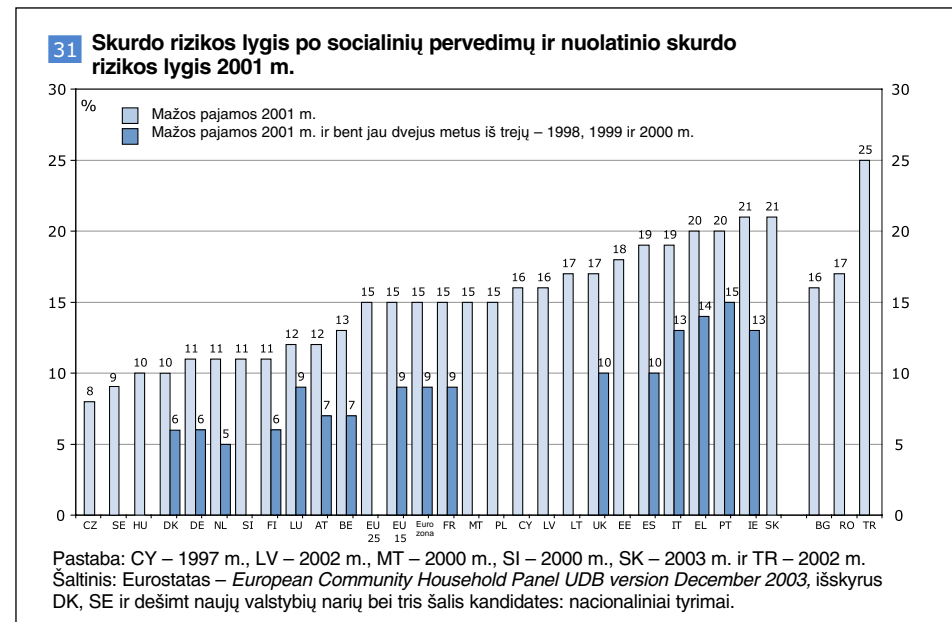
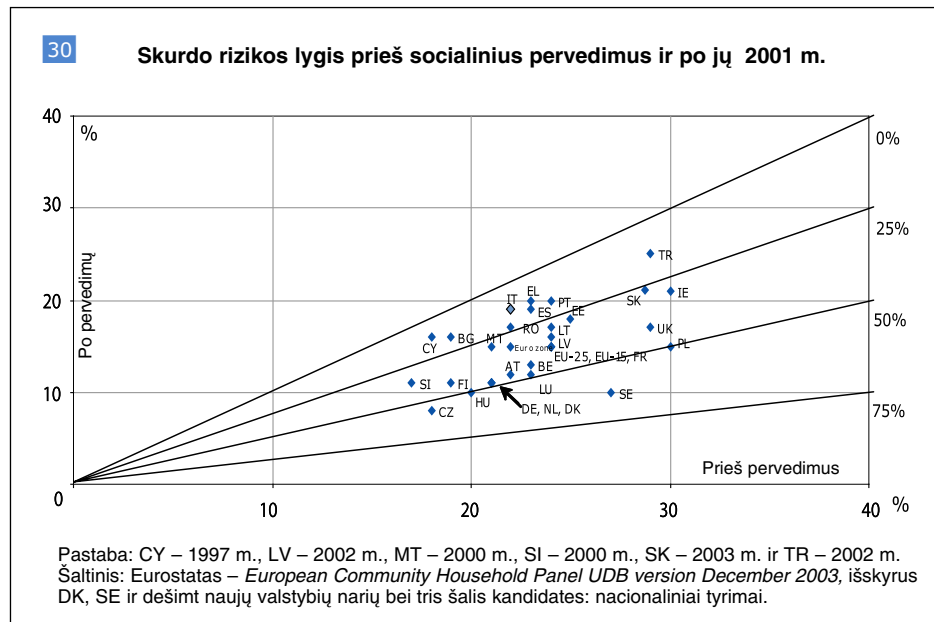
2001 m. 15 proc. visų 25 ES valstybių gyventojų pajamos buvo mažesnės nei 60 proc. jų atitinkamos nacionalinės medianos. Tai sudaro maždaug 68 mln. gyventojų. Tada, kai 60 proc. nuo nacionalinės medianos naudojama kraštutinei ribai pažymėti, žmonių, atsidūrusių ties skurdo rizikos riba, dalis buvo palyginti aukštesnė Airijoje (21 proc.), Viduržemio jūros šalyse, Baltijos valstybėse, Slovakijos Respublikoje ir Jungtinėje Karalystėje, o Beneliukso šalyse, Vokietijoje ir Austrijoje, Šiaurės valstybėse narėse bei Vidurio ir Rytų Europos šalyse ši dalis buvo palyginti mažesnė. Iš senųjų valstybių narių mažiausia ji buvo Švedijoje (9 proc.), o Čekijos Respublikoje – netgi dar mažesnė (8 proc.). Šiame kontekste reikėtų prisiminti, kad analizuojame kiekvienos šalies santykinį skurdą, o ne absoliutų skurdą, kuris siejamas su nepriklausoma kraštutine riba. Socialinės pašalpos (pensijos ir kiti pervedimai) visose šalyse sumažina žmonių, ešančių ties skurdo rizikos riba, dalį, tačiau labai skirtingu lygiu: toks sumažėjimas yra 50 proc. ir mažiau Graikijoje, Ispanijoje, Airijoje, Portugalijoje, Kipre ir Maltoje ir 75 proc. ir daugiau – Švedijoje, Čekijos Respublikoje ir Vengrijoje.

Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Skurdo rizikos lygis prieš socialinius pervedimus 2001 m. (Procentas asmenų, kurių ekvivalizuotos disponuojamos pajamos prieš socialinius pervedimus yra žemesnės nei skurdo rizikos riba, sudaranti 60 proc. nacionalinių medianinių ekvivalizuotų disponuojamų pajamų (po socialinių pervedimų). Senatvės pensijos ir pensijos netekus maitintojo yra skaičiuojamos kaip pajamos prieš pervedimus, o ne kaip socialiniai pervedimai.)																															
Iš viso	24s	24s	22s	23	18	36	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	28p	19	34	29	19	22	29
Moterys	25s	25s	23s	25	19	:	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	21	25	30	24	18	27p	20	:	32	20	23	31
Vyrai	23s	22s	21s	21	18	:	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	20	21	21	19	31	25	17	28p	17	:	26	18	22	28	
Skurdo rizikos lygis po socialinių pervedimų 2001 m. (Procentas asmenų, kurių ekvivalizuotos disponuojamos pajamos yra žemesnės nei skurdo rizikos riba, sudaranti 60 proc. nacionalinių medianinių ekvivalizuotų disponuojamų pajamų.)																															
Iš viso	15s	15s	15s	13	8	10	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	21p	11	9	17	16	17	25
Moterys	17s	17s	16s	15	8	:	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	21p	14	:	19	17	17	26
Vyrai	14s	14s	14s	12	7	:	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	21p	9	:	15	14	17	25

Pastaba: CY – 1997 m., LV – 2002 m., MT – 2000 m., SI – 2000 m., SK – 2003 m. ir TR – 2002 m.

Šaltinis: Eurostatas – European Community Household Panel UDB version December 2003, išskyrus DK, SE ir dešimt naujų valstybių narių bei tris šalis kandidates: nacionaliniai tyrimai.

Darbo neturintys namų ūkiai ir maži atlyginimai

Svarbi skurdo ir socialinės atskirties priežastis yra darbo trūkumas arba maži darbo atlyginimai. 2003 m. 25 ES šalyse 10,1 proc. 18–59 metų amžiaus asmenų buvo iš darbo neturinčių namų ūkių (9,6 proc. 15 ES). 0–17 metų vaikams šie skaičiai sudarė 9,6 proc. 25 ES šalyse ir 9,8 proc. – 15 ES šalyse.

Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
18–59 metų amžiaus asmenys, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių, 2003 m. (18–59 metų amžiaus asmenų/moteryų/vyrų, esančių iš namų ūkių, kuriuose niekas nedirba, procentas. 18–24 metų amžiaus studentai, gyvenantys namų ūkiuose, kuriuos sudaro vien tos pačios amžiaus grupės studentai, neįtraukiami nei į skaitiklį, nei į vardiklį.)																																
Iš viso	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:		
Moterys	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:		
Vyrai	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:		

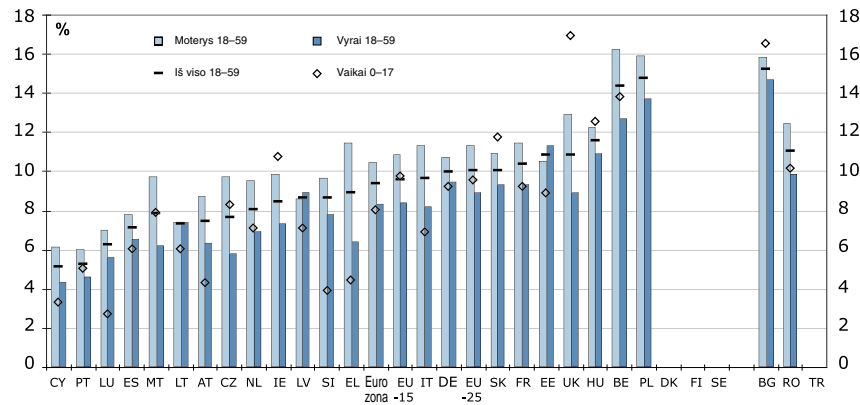
Šaltinis: Eurostatas – European Union Labour Force Survey.

0–17 metų amžiaus vaikai, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių, 2003 m. (0–17 metų amžiaus asmenų, esančių iš namų ūkių, kuriuose niekas nedirba, procentas.)

	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:
--	------	------	------	------	-----	------	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	------	---	-----	-----	------	---	---	------	------	------	---

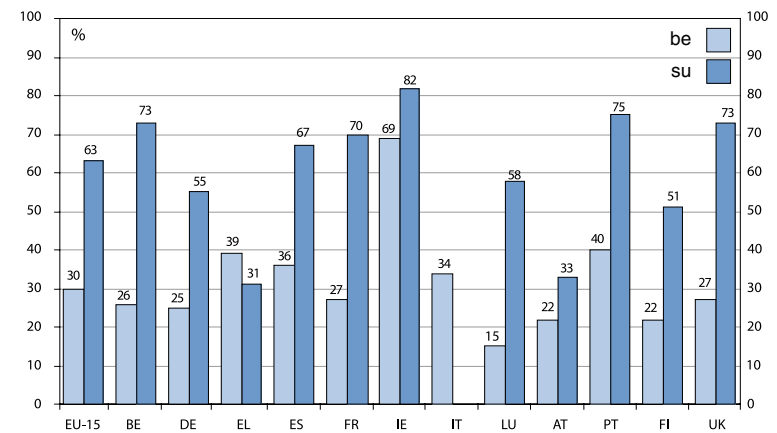
Šaltinis: Eurostatas – European Union Labour Force Survey.

32 Asmenų darbo neturinčiuose namų ūkiuose skaičius 2003 m.

Šaltinis: Eurostatas – European Union Labour Force Survey.

33 Skurdo rizikos lygis tarp asmenų, gyvenančių darbinio amžiaus namų ūkiuose ... priklausomų vaikų, kur nė vienas iš darbinio amžiaus asmenų nedirba, 2001 m.

Šaltinis: Eurostatas – European Community Household Panel UDB version December 2003.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Moterys ir vyrai sprendimų priėmimo procese

ES lygmeniu moterų Europos Parlamente nuo 1984 m. rinkimų su kiekvienais rinkimais nuolat daugėjo, ir 2004 m. sausio mėn. jos sudarė 31 proc. (paskutiniai rinkimai 1999 m. birželio mėn.). Visų valstybių narių parlamentų nacionaliniuose žemuosiuose rūmuose arba vieny rūmų parlamentuose moterų ir toliau yra per mažai – moterų užimamų parlamento vietų skaičius 2003 m. svyravo nuo 8 proc. Maltoje iki 45 proc. Švedijoje.

Pagrindinis rodiklis

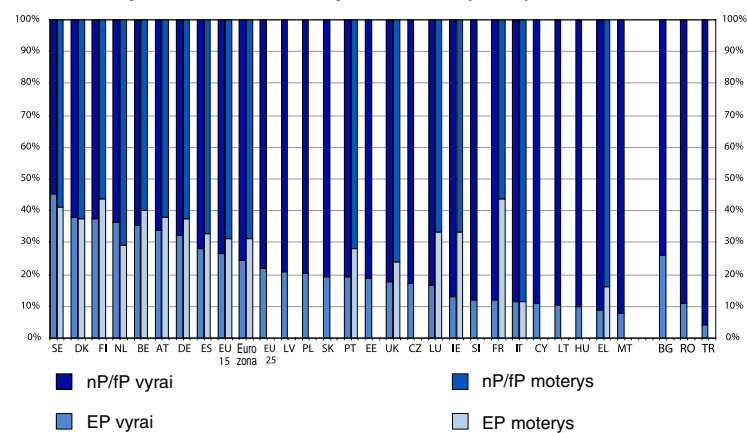
	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Moterų vieny rūmų nacionaliniuose arba federaliniuose parlamentuose arba nacionalinių arba federalinių parlamentų žemuosiuose rūmuose bei Europos Parlamente procentas 2003 m. lapkričio mėn. (nP/fP) ir 2004 m. sausio mėn. (EP).	nP/fP 21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4
	EP -	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-

Pastabos:

- 1) nP/fP = nacionalinis parlamentas / federalinis parlamentas; EP = Europos Parlamentas.
- 2) Duomenis nacionaliniai parlamentai pateikė 2003 m. lapkričio 30 d., o Europos Parlamentas – 2004 m. sausio mėn.
- 3) 25 ES, 15 ES ir euro zonos skaičiai, susiję su nP/fP – tai atitinkamų valstybių narių procentų vidurkiai, o 15 ES ir euro zonos skaičiai, susiję su EP – tai moterų iš atitinkamų valstybių narių procentai nuo visų EP narių. 15 valstybių narių su EP susijusių procentų vidurkis yra 32,6 proc., o euro zonos valstybių narių procentų vidurkis yra 32,2 proc.

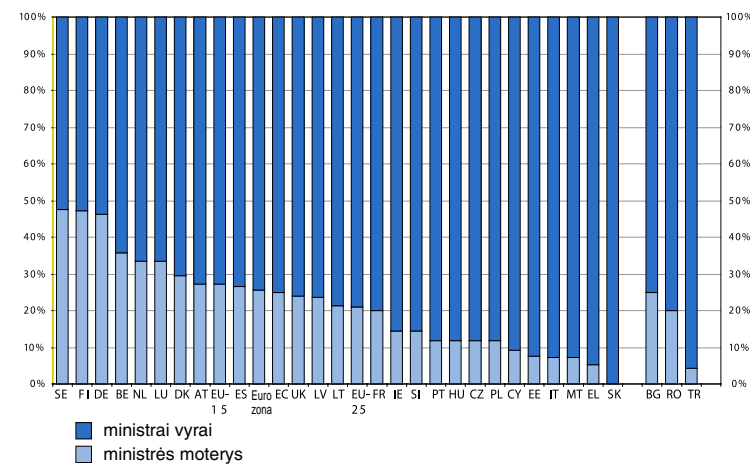
Šaltiniai: Tarpparlamentinė Sąjunga (*The Inter-Parliamentary Union*) (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) ir Europos Palamentas (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

34 Moterų ir vyrų vieny rūmų nacionaliniuose arba federaliniuose parlamentuose arba nacionalinių arba federalinių parlamentų žemuosiuose rūmuose bei Europos Parlamente procentas 2003 m. lapkričio mėn. (nP/fP) ir 2004 m. sausio mėn. (EP)

Šaltiniai: Tarpparlamentinė Sąjunga (*The Inter-Parliamentary Union*) (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) ir Europos Parlamentas (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

35 Moterų ir vyrų, užimančių ministrų postus nacionalinėse vyriausybėse ir Europos Komisijos (EK) narių postus, procentas 2003 m.

Šaltiniai: nacionaliniai šaltiniai ir Europos Komisija (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_en.htm).

Moterų ir vyrų uždarbis

Buvo apskaičiuota, kad 2001 m. 15 ES valstybių narių moterų vidutinis valandinis bruto uždarbis buvo 16 proc. mažesnis nei vyrų vidutinis valandinis bruto uždarbis. Naujų valstybių narių statistika nėra iki galo palyginama, tačiau vis tiek bus įtraukta į aprašymus. Mažiausi skirtumai yra Italijoje, Maltoje, Portugalijoje ir Slovėnijoje, o didžiausi – Čekijos Respublikoje, Estijoje, Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje. ES lygmeniu skirtumas nesikeičia nuo 1994 m., kai buvo gauti pirmieji duomenys. Siekiant sumažinti su lytimi susijusius apmokėjimo skirtumus reikia kovoti tiek su diskriminacija, tiesiogiai susijusia su apmokėjimu, tiek su netiesiogine diskriminacija, susijusia su dalyvavimu darbo rinkoje, darbo pasirinkimu ir pažanga karjeros srityje.

Pagrindinis rodiklis

25 ES 15 Euro BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR
ES ES zona

Nepakoreguotas apmokėjimo pagal lytį skirtumas 2001 m. (Skirtumo tarp vyrų ir moterų vidutinio valandinio bruto uždarbio procentas nuo vyrų vidutinio valandinio bruto uždarbio. Gyventojais laikomi visi 16–64 metų amžiaus dirbantys žmonės, kuriems apmokama už darbą ir kurie dirba „15+ valandų per savaitę“.)

2001 : 16s 12 26 15 21 24 18 17 14 17 6 26 16 16 18 19 10 19 20 15 10 11 20 17 18 21 : 18 :

Pastabos. 15 ES: senųjų valstybių narių nacionalinių reikšmių svertinis vidurkis apskaičiuotas be tų šalių, kurių trūksta.

CZ: Įtraukti tik tų įmonių, kuriose dirba daugiau nei 9 žmonės, visą darbo dieną dirbantys darbuotojai.

CY, BG: Įtraukti tik visą darbo dieną dirbantys darbuotojai.

LU: 1996 m. duomenys.

HU: Įtraukti tik tų įmonių, kuriose dirba daugiau nei 5 žmonės, visą darbo dieną dirbantys darbuotojai.

NL: Duomenys paremti metiniu uždarbiu, įskaitant užmokesį už viršvalandžius ir nereguliarus apmokėjimus.

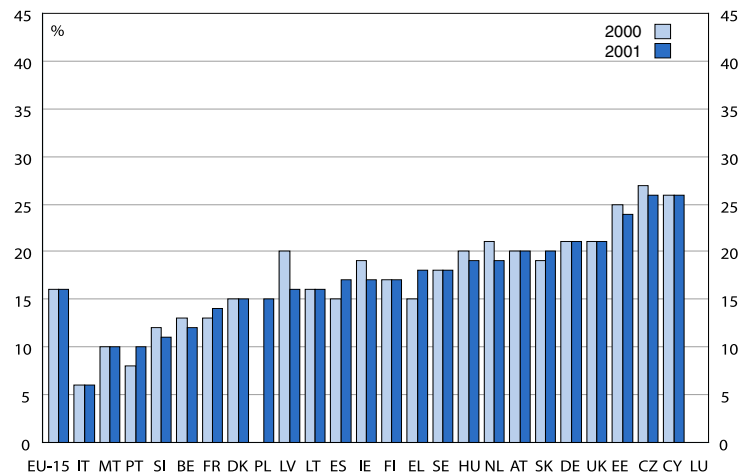
PL: Įtraukti tik tų įmonių, kuriose dirba daugiau nei 9 žmonės, darbuotojai.

SI: Įtraukti viešųjų įmonių darbuotojai ir privačių įmonių, kuriose dirba daugiau nei 2 žmonės, darbuotojai.

SE: Duomenys paremti viso darbo krūvio ekvivalento mėnesiniais uždarbiais, o ne valandiniais uždarbiais.

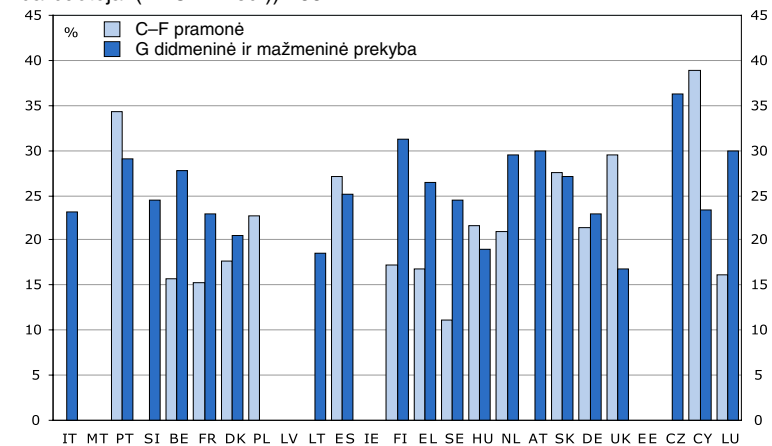
Šaltinis: Eurostatas – *European Community Household Panel UDB version December 2003* (išskyrus F, NL, S ir naujas valstybes nares, nacionaliniai tyrimai).

36 Nepakoreguotas apmokėjimo pagal lytį skirtumas 2000 ir 2001 m.

Šaltinis: Eurostatas – *European Community Household Panel UDB version December 2003* (išskyrus F, NL, S ir naujas valstybes nares: nacionaliniai tyrimai).

37 Skirtumo tarp vyrų ir moterų vidutinio metinio uždarbio procentas nuo vyrų vidutinio metinio uždarbio (visą darbo dieną C–F ir G sekcijose dirbantys darbuotojai (NACE 1 red.)) 2001 m.

Pastabos: ES ataskaitiniai metai (C–F sekcijos) – 2000 m., o FR, LU, PT, HU (G sekcija) – 2000 m. Grafiko stulpeliai yra išdėstyti ta pačia tvarka kaip ir ankstesniame grafike, kad būtų patogiau lyginti abu grafikus. Šaltinis: Eurostatas, *Harmonised statistics on earnings*.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Vidutinė gyvenimo trukmė ir sveikata

Vidutinė gyvenimo trukmė toliau auga ir 2001 m. 15 ES šalių ji buvo 81,6 metų moterims ir 75,5 metų vyrams. Visose dvidešimt penkiose valstybėse narėse ir trijose šalyse kandidatėse moterys gyvena ilgiau nei vyrai. 1996 m. 15 ES šalių jokių negalių neturinčios moterys vidutiniškai gyveno 66 metus, o vyrai – 63 metus.

Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Vidutinė būsimo gyvenimo trukmė, 2001 m. (Vidutinis tikėtinas skaičius metų, kuriuos galėtų nugyventi naujagimis, jei visą savo gyvenimą gyventų esant dabartinėms mirtingumo sąlygoms (tam tikram amžiui būdingai tikimybei numirti).)																																
Moterys	81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0		
Vyrai	75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9	75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4		

Pastaba: DE ir UK – 2000 m. duomenys.

Šaltiniai: Eurostatas – Demographic Statistics, TR – Europos Taryba.

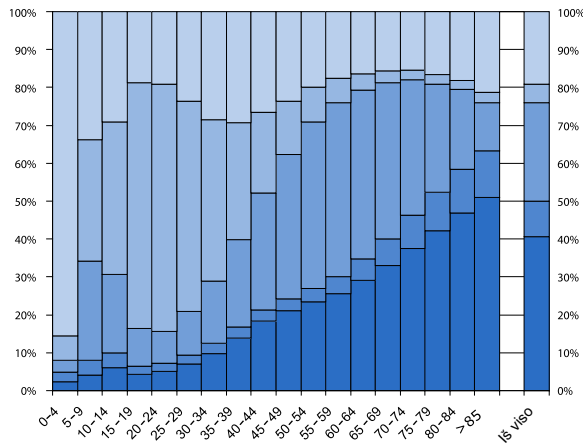
Vidutinė būsimo gyvenimo trukmė nesant negalios, 1996 m.

Moterys	66	69	62	69	70	68	63	67	70	:	:	:	64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	:	:	:
Vyrai	63	65	62	63	67	65	60	64	67	:	:	:	61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	:	:	:

Šaltinis: Eurostatas – Mortality Statistics and European Community Household Panel.

38 Pagrindinės mirties priežastys pagal amžiaus grupes 25 valstybių ES 2000 m.

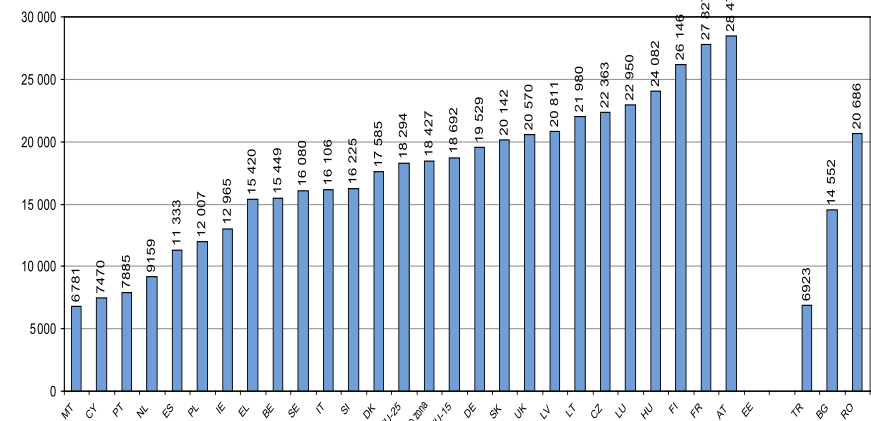
- Kitos
- Išorinės priežastys – traumos ir apsinuodijimai
- Vėžys
- Kvėpavimo sistemos ligos
- Kraujo apytakos ligos

Pastabos: BE – 1997 m.; DK ir UK – 1999 m.

Šaltinis: Eurostatas – Mortality Statistics.

39 Iš ligoninių išrašytų asmenų, tenkančių 100 000 gyventojų, skaičius. Naujausi turimi duomenys (1998, 1999, 2000 arba 2001 m.)

Pastabos: 2001 m., išskyrus BE, DK, ES, FR, LU, AT, UK, SI ir TR – 2000 m.; 15 ES, DE, EE, IT, HU ir PL – 1999 m.; EL – 1998 m. UK apima tik Angliją.

Šaltinis: Eurostatas – Health and safety statistics.

Nelaimingi atsitikimai ir su darbu susijusios sveikatos problemos

2001 m. apie 3,8 proc. ES darbininkų tapo nelaimingų atsitikimų darbe aukomis ir dėl šios priežasties nėjo į darbą daugiau nei tris dienas, o 6,1 proc. – nelaimingų atsitikimų, dėl kurių jie ir toliau dirbo arba nėjo į darbą iki 3 dienų. Nuo 1994 m. nelaimingų atsitikimų darbe, dėl kurių darbininkas daugiau nei 3 dienas nėjo į darbą, skaičius sumažėjo 15 proc. (indekso, kuris 1998 m. buvo lygus 100, reikšmė 2001 m. buvo 94, o 1994 m. – 111). 1998–1999 m. 5,4 proc. darbuotojų per metus turėjo su darbu susijusių sveikatos problemų. 2000 m. buvo prarasta apie 500 mln. darbo dienų – dėl nelaimingų atsitikimų darbe (prarasta 150 mln. dienų) ir su darbu susijusių sveikatos problemų (prarasta 350 mln. dienų). Mirties atvejų skaičius autoįvykių metu nuo 1970 m. sumažėjo maždaug 46 proc., tačiau 2001 m. 15 valstybių ES keliuose vis dar buvo užregistruota apie 40 000 mirties atvejų.

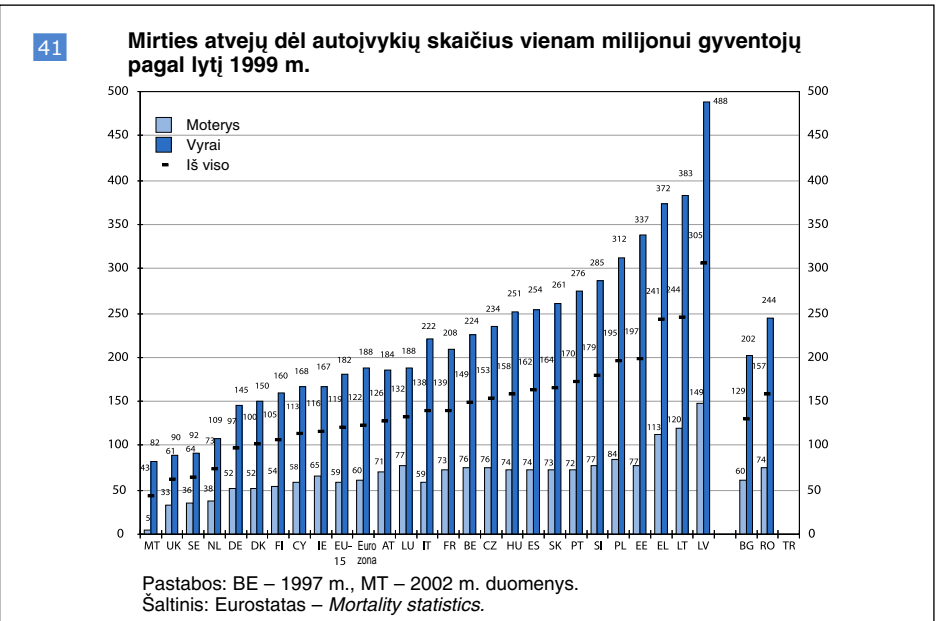
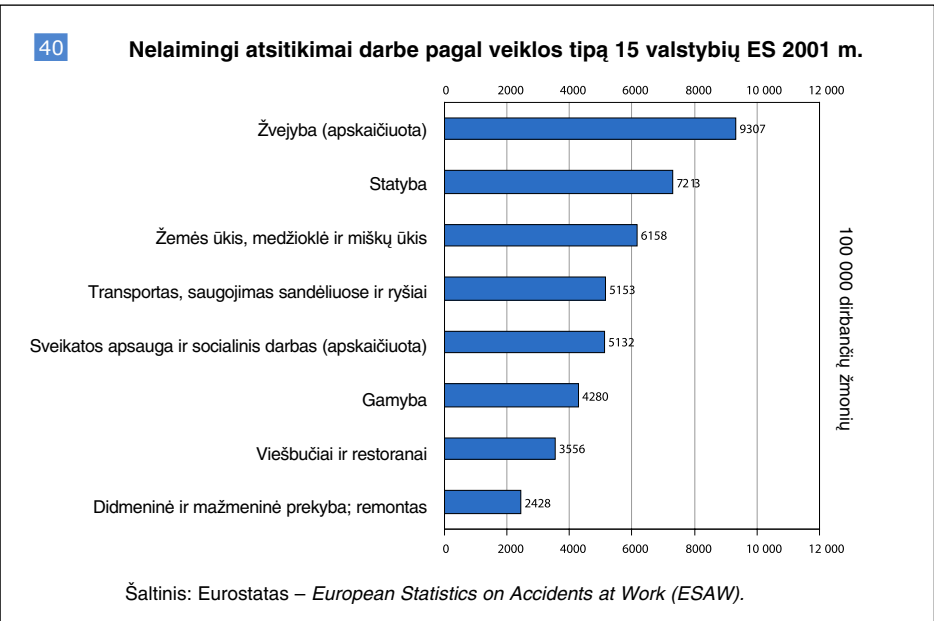
Pagrindinis rodiklis

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR			
Nelaimingi atsitikimai darbe – rimti nelaimingi atsitikimai 2001 m. (Rimtų nelaimingų atsitikimų, tenkančių 100 tūkstančių dirbančių žmonių, indeksas (1998 m.=100).)																																		
Iš viso	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90			
Moterys	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:			
Vyrai	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:			

Pastabos: PT – 2000 m. duomenys. Suvestiniai 2001 m. 25 ES, 15 ES ir euro zonos duomenys yra negalutiniai, nes trūksta PT duomenų (naudojami 2000 m. duomenys).
Šaltinis: Eurostatas – *European Statistics on Accidents at Work (ESAW)*.

	25 ES	15 ES	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR			
Nelaimingi atsitikimai darbe – mirtini nelaimingi atsitikimai 2001 m. (Mirtinų nelaimingų atsitikimų, tenkančių 100 tūkstančių dirbančių žmonių, indeksas (1998 m.=100).)																																		
Iš viso	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92			

Pastabos: PT – 2000 m. duomenys. CY, LU, MT – rodiklių pagrindą sudaro mažas mirties atvejų skaičius per metus. Suvestiniai 2001 m. 25 ES, 15 ES ir euro zonos duomenys yra negalutiniai, nes trūksta PT duomenų (naudojami 2000 m. duomenys).
Šaltinis: Eurostatas – *European Statistics on Accidents at Work (ESAW)*.

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

2 priedas: pagrindiniai socialiniai rodikliai, tenkantys vienam geopolitiniam subjektui

Šių pagrindinių rodiklių paaiškinimai pateikiami po šia lentele

Nr.	Pagrindinis rodiklis	Mato vienetas	Metai	25	15	Euro zona	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT
				ES	ES														
3	Pagyvenusių žmonių priklausomybės santykis	%	2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0
4	Bendras migracijos saldo lygis	1000 gyventojų	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6
5t	Jaunimo išsilavinimo lygis – iš viso	%	2002	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b
5f	Jaunimo išsilavinimo lygis – moterys	%	2002	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b
5m	Jaunimo išsilavinimo lygis – vyrai	%	2002	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b
6t	Tėstinis mokymasis – iš viso	%	2002	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b
6f	Tėstinis mokymasis – moterys	%	2002	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b
6m	Tėstinis mokymasis – vyrai	%	2002	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b
7at	Užimtumo lygis – iš viso	%	2002	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9
7af	Užimtumo lygis – moterys	%	2002	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2
7am	Užimtumo lygis – vyrai	%	2002	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7
7bt	Vyresnio amžiaus darbininkų užimtumo lygis – iš viso	%	2002	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6
7bf	Vyresnio amžiaus darbininkų užimtumo lygis – moterys	%	2002	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1
7bm	Vyresnio amžiaus darbininkų užimtumo lygis – vyrai	%	2002	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5
8at	Nedarbo lygis – iš viso	%	2002	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6
8af	Nedarbo lygis – moterys	%	2002	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4
8am	Nedarbo lygis – vyrai	%	2002	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7
8bt	Ilgalaikio nedarbo lygis – iš viso	%	2002	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0
8bf	Ilgalaikio nedarbo lygis – moterys	%	2002	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9
8bm	Ilgalaikio nedarbo lygis – vyrai	%	2002	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2
9	Socialinės apsaugos išlaidų procentas nuo BVP	%	2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:
10	Senatvės pašalpos ir pašalpos netekus maitintojo procentas nuo bendros socialinių pašalpų sumos	%	2001	:	46,1	46,4	43,7	:	38,0	42,5	:	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	:	:	:
11	Viešųjų išlaidų aktyvioms DRP priemonėms procentas nuo BVP	%	2001	:	0,663	:	0,952	:	1,624	0,887	:	0,264	0,658	0,873	0,710	0,509	:	:	:
12	Pajamų paskirstymo nelygybė	koeficientas	2001	4,4s	4,4s	4,4s	4,0	3,4	3,0	3,6	6,1	5,7	5,5	4,0	4,5	4,8	4,4	5,5	4,9
13at	Skurdo rizikos lygis prieš socialinius pervedimus – iš viso	%	2001	24s	24s	22s	23	18	29	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24
13af	Skurdo rizikos lygis prieš socialinius pervedimus – moterys	%	2001	25s	25s	23s	25	19	:	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24
13am	Skurdo rizikos lygis prieš socialinius pervedimus – vyrai	%	2001	23s	22s	21s	21	18	:	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24
13bt	Skurdo rizikos lygis po socialinių pervedimų – iš viso	%	2001	15s	15s	15s	13	8	10	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17
13bf	Skurdo rizikos lygis po socialinių pervedimų – moterys	%	2001	17s	17s	16s	15	8	:	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17
13bm	Skurdo rizikos lygis po socialinių pervedimų – vyrai	%	2001	14s	14s	14s	12	7	:	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17
14at	18–59 metų amžiaus asmenys, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių – iš viso	%	2003	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	:	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4
14af	18–59 metų amžiaus asmenys, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių – moterys	%	2003	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	:	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4
14am	18–59 metų amžiaus asmenys, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių – vyrai	%	2003	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	:	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4
14b	0–17 metų amžiaus vaikai, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių	%	2003	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	:	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1
15af	Moteryų vienu rūmų nacionaliniuose arba federaliniuose parlamentuose arba nacionalinių arba federalinių parlamentų žemoesiuose rūmuose	%	11/2003	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6
15bf	Moteryų procentas Europos Parlamente	%	01/2004	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-
16	Nepakoreguotas apmokėjimo pagal lytį skirtumas	%	2001	:	16s	:	12	26	15	21	24	18	17	14	17	6	26	16	16
17af	Vidutinė būsimų gyvenimo trukmė – moterys	metai	2001	:	81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4
17am	Vidutinė būsimų gyvenimo trukmė – vyrai	metai	2001	:	75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9
17bf	Vidutinė būsimų gyvenimo trukmė nesant negalios – moterys	metai	1996	:	66	:	69	:	62	69	:	70	68	63	67	70	:	:	:
17bm	Vidutinė būsimų gyvenimo trukmė nesant negalios – vyrai	metai	1996	:	63	:	65	:	62	63	:	67	65	60	64	67	:	:	:
18at	Rimti nelaimingi atsitikimai darbe – iš viso	indekso taškai (1998 m. = 100)	2001	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85
18af	Rimti nelaimingi atsitikimai darbe – moterys	indekso taškai (1998 m. = 100)	2001	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87
18am	Rimti nelaimingi atsitikimai darbe – vyrai	indekso taškai (1998 m. = 100)	2001	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87
18b	Mirtini nelaimingi atsitikimai darbe	indekso taškai (1998 m. = 100)	2001	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105

Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004 | Apžvalga

LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Pagrindinis rodiklis	Nr.
20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	Pagyvenusių žmonių priklausomybės santykis	3
5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Bendras migracijos saldo lygis	4
69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Jaunimo išsilavinimo lygis – iš viso	5t
65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Jaunimo išsilavinimo lygis – moterys	5f
74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Jaunimo išsilavinimo lygis – vyrai	5m
7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Tėstinis mokymasis – iš viso	6t
6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Tėstinis mokymasis – moterys	6f
8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Tėstinis mokymasis – vyrai	6m
63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Užimtumo lygis – iš viso	7at
51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Užimtumo lygis – moterys	7af
75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Užimtumo lygis – vyrai	7am
28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Vyresnio amžiaus darbininkų užimtumo lygis – iš viso	7bt
18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Vyresnio amžiaus darbininkų užimtumo lygis – moterys	7bf
37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Vyresnio amžiaus darbininkų užimtumo lygis – vyrai	7bm
2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Nedarbo lygis – iš viso	8at
3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Nedarbo lygis – moterys	8af
2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Nedarbo lygis – vyrai	8am
0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Ilgalaikio nedarbo lygis – iš viso	8bt
1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Ilgalaikio nedarbo lygis – moterys	8bf
0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Ilgalaikio nedarbo lygis – vyrai	8bm
21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Socialinės apsaugos išlaidų procentas nuo BVP	9
39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Senatvės pašalpos ir pašalpos netekus maitintojo procentas nuo bendros socialinių pašalpų sumos	10
:	:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Viešųjų išlaidų aktyvioms DRP priemonėms procentas nuo BVP	11
3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	5,4p	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Pajamų paskirstymo nelygybė	12
23	20	21	21	22	30	24	17	28p	19	17	29	19	22	29	Skurdo rizikos lygis prieš socialinius pervedimus – iš viso	13at
23	21	21	21	25	30	24	18	27p	20	:	32	20	23	31	Skurdo rizikos lygis prieš socialinius pervedimus – moterys	13af
24	20	21	21	19	31	25	17	28p	17	:	26	18	22	28	Skurdo rizikos lygis prieš socialinius pervedimus – vyrai	13am
12	10	15	11	12	15	20	11	21p	11	9	17	16	17	25	Skurdo rizikos lygis po socialinių pervedimų – iš viso	13bt
13	10	15	11	14	15	20	12	21p	14	:	19	17	17	26	Skurdo rizikos lygis po socialinių pervedimų – moterys	13bf
12	10	15	12	9	16	20	10	21p	9	:	15	14	17	25	Skurdo rizikos lygis po socialinių pervedimų – vyrai	13bm
6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	18–59 metų amžiaus asmenys, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių – iš viso	14at
7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	18–59 metų amžiaus asmenys, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių – moterys	14af
5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	18–59 metų amžiaus asmenys, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių – vyrai	14am
2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	0–17 metų amžiaus vaikai, esantys iš darbo neturinčių namų ūkių	14b
16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Moterų vienų rūmų nacionaliniuose arba federaliniuose parlamentuose arba nacionalinių arba federalinių parlamentų žemuosiuose rūmuose	15af
33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Moterų procentas Europos Parlamente	15bf
18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Nepakoreguotas apmokėjimo pagal lytį skirtumas	16
80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Vidutinė būsimo gyvenimo trukmė – moterys	17af
75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Vidutinė būsimo gyvenimo trukmė – vyrai	17am
64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Vidutinė būsimo gyvenimo trukmė nesant negalios – moterys	17bf
61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Vidutinė būsimo gyvenimo trukmė nesant negalios – vyrai	17bm
97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Rimti nelaimingi atsitikimai darbe – iš viso	18at
101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Rimti nelaimingi atsitikimai darbe – moterys	18af
98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Rimti nelaimingi atsitikimai darbe – vyrai	18am
37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Mirtini nelaimingi atsitikimai darbe	18b

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Pagrindinių rodiklių paaiškinimai

- 3 2003 m. 25 ES šalyse 65 metų ir vyresnio amžiaus žmonių skaičius sudarė 24,1 proc. nuo vadinamojo darbingo amžiaus žmonių (15–64 metų) skaičiaus.
- 4 2002 m. 15 ES šalių skirtumas tarp gyventojų skaičiaus pasikeitimo ir natūralaus padidėjimo sudarė + 2,8 tūkstančiui gyventojų (daugiau imigrantų).
- 5t 2002 m. 76,6 proc. 25 ES šalių gyventojų įgijo ne mažesnę kaip aukštesnįjį vidurinį išsilavinimą (bakalauro studijos, abitūra, profesinis arba lygiavertis išsilavinimas).
- 6t 25 ES šalyse 8,0 proc. 25–64 metų amžiaus gyventojų keturių savaitių laikotarpiu iki 2002 m. atlikto tyrimo dalyvavo mokymo arba lavinimo kursuose.
- 7at 2002 m. 62,9 proc. 15–64 metų amžiaus 25 ES šalių gyventojų dirbo.
- 7bt 2002 m. 38,7 proc. 55–64 metų amžiaus 25 ES šalių gyventojų dirbo.
- 8at 2002 m. 8,8 proc. aktyvių 25 ES šalių gyventojų (t. y. darbo jėgos, t. y. tų, kurie dirba, ir tų, kurie būdami 15–74 metų amžiaus ieško darbo) buvo bedarbiai.
- 8bt 2002 m. 3,8 proc. aktyvių 25 ES šalių gyventojų (t. y. darbo jėgos, t. y. tų, kurie dirba, ir tų, kurie būdami 15–74 metų amžiaus ieško darbo) buvo bedarbiai ne trumpiau kaip metus.
- 9 2001 m. 15 ES šalių išlaidos socialinei apsaugai sudarė 27,5 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP).
- 10 15 ES šalių senatvės pašalpos ir pašalpos netekus maitintojo sudaro didžiausią socialinės apsaugos išlaidų dalį (2001 m. 46,1 proc. visos pašalpų sumos).
- 11 2001 m. 15 ES šalių viešosios išlaidos aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms sudarė 0,663 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP).
- 12 Imant 25 ES valstybių narių gyventojų skaičiaus svertinį vidurkį 2001 m. 20 proc. didžiausias pajamas gaunančių valstybės narės gyventojų gavo 4,4 karto daugiau visų valstybės narės pajamų nei 20 proc. neturtingiausių valstybės narės gyventojų.
- 13at 2001 m. 25 ES šalyse prieš socialinius pervedimus 24 proc. gyventojų būtų gyvenę žemiau skurdo rizikos ribos, kuri sudaro 60 proc. nacionalinių medianinių ekvivalizuotų disponuojamų pajamų (po socialinių pervedimų). Senatvės pensijos ir pensijos netekus maitintojo yra skaičiuojamos kaip pajamos prieš pervedimus, o ne kaip socialiniai pervedimai.
- 13bt 2001 m. 25 ES šalyse 15 proc. gyventojų po socialinių pervedimų faktiškai gyveno žemiau skurdo rizikos ribos, kuri sudaro 60 proc. nacionalinių medianinių ekvivalizuotų disponuojamų pajamų (po socialinių pervedimų).
- 14at 2003 m. 25 ES šalyse 10,1 proc. 18–59 metų amžiaus gyventojų buvo iš namų ūkių, kuriuose niekas nedirbo. 18–24 metų amžiaus studentai, gyvenantys namų ūkiuose, kuriuos sudaro vien tos pačios amžiaus grupės studentai, neįtraukiami nei į skaitiklį, nei į vardiklį.
- 14b 2003 m. 25 ES šalyse 9,6 proc. 0–17 metų amžiaus vaikų buvo iš namų ūkių, kuriuose niekas nedirbo.
- 15af 2003 m. lapkričio mėn. Švedijoje 45,3 proc. vietų (pirmininko ir narių) vienu rūmų nacionaliniame arba federaliniame parlamente arba žemuosiuose nacionalinio arba federalinio parlamento rūmuose (Švedijos atveju – vienu rūmų nacionaliniame parlamente) sudarė moterys.
- 15bf 2004 m. sausio mėn. 40,9 proc. Švedijai skirtų Europos Parlamento vietų sudarė moterys.
- 16 2001 m. 15 ES šalių moterų vidutinis valandinis bruto uždarbis buvo 16 proc. mažesnis nei vyrų vidutinis valandinis bruto uždarbis. Gyventojais laikomi visi 16–64 metų amžiaus dirbantys žmonės, kuriems apmokama už darbą ir kurie dirba „15+ valandų per savaitę“.
- 17a Vidutinis tikėtinas metų, kuriuos galėtų nugyventi 2001 m. gimęs naujagimis, skaičius, jei visą savo gyvenimą gyventų esant 2001 m. mirtingumo sąlygoms (tam tikram amžiui būdingai tikimybei numirti) 15 ES šalių buvo 81,6/75,5 metų.
- 17b 15 ES šalių piliečiai moterys/vyrai nesant neįgalumo vidutiniškai turėtų gyventi 66/63 metus (1996 m. duomenys).
- 18at 2001 m. 25 ES šalyse rimtų nelaimingų atsitikimų darbe, tenkančių 100 000 dirbančių asmenų (dėl kurių daugiau nei tris dienas buvo neita į darbą), įvyko 6 proc. mažiau negu 1998 m.
- 18b 2001 m. 25 ES šalyse mirtinų nelaimingų atsitikimų darbe, tenkančių 100 000 dirbančių asmenų, įvyko 20 proc. mažiau negu 1998 m.

3 priedas: simboliai, šalių kodai ir šalių grupės, kitos santrumpos ir akronimai

Simboliai

Lentelėse naudojami simboliai

Specialios reikšmės – tai kodai, kurie įrašomi vietoj tikrų duomenų:

- : „duomenų nėra“
- 0 „mažiau nei pusė naudojamo mato vieneto“
- „nenaudojama“ arba „tikrasis nulis arba „numatytoji reikšmė nulis“

Žymos – prie duomenų pridedami kodai, apibrėžiantys specifines jų savybes:

- b „eilučių laužymas (žr. aiškinamuosius tekstus)“
- e „apskaičiuota reikšmė“
- f „progozė“
- i „daugiau informacijos pateikiama lentelės (pagrindinės informacijos) gale esančioje pastaboje“
- p „negalutinė reikšmė“
- r „pataisyta reikšmė“
- s „Eurostato įvertinimas“
- u „nepatikimi arba nepatvirtinti duomenys (žr. aiškinamuosius tekstus)“

Kiti simboliai

- % – procentas

Šalių kodai ir šalių grupės

Šalių kodai

AT	Austrija	BE	Belgija	BG	Bulgarija	CY	Kipras
CZ	Čekijos Respublika	DE	Vokietija	DK	Danija	EE	Estija
EL	Graikija	ES	Ispanija	FI	Suomija	FR	Prancūzija
HU	Vengrija	IE	Airija	IT	Italija	LU	Liuksemburgas
LV	Latvija	LT	Lietuva	MT	Malta	NL	Nyderlandai
PL	Lenkija	PT	Portugalija	RO	Rumunija	SE	Švedija
SI	Slovėnija	SK	Slovakija	TR	Turkija	UK	Jungtinė Karalystė

Apžvalga | Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004

Šalių grupės

25 ES	25 Europos Sąjungos valstybės narės nuo 2004 05 01: BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE ir UK.
15 ES	15 Europos Sąjungos valstybių narių iki 2004 04 30: BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE ir UK.
Euro zona	Euro zona, kurioje iki 2000 12 31 dalyvavo 11 šalių (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT ir FI), o nuo 2001 01 01 – 12 šalių (11 anksčiau minėtų šalių ir EL).

Senosios valstybės narės – 15 ES valstybių narių.

Naujosios valstybės narės yra Kipras, Čekijos Respublika, Estija, Vengrija, Latvija, Lietuva, Malta, Lenkija, Slovakija ir Slovėnija.

Šalys kandidatės šioje publikacijoje yra Bulgarija, Rumunija ir Turkija.

Pietų valstybės narės yra Graikija, Ispanija, Italija ir Portugalija.

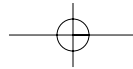
Šiaurės valstybės narės yra Danija, Suomija ir Švedija.

Beneliukso šalys yra Belgija, Nyderlandai ir Liuksemburgas.

Baltijos valstybės yra Estija, Latvija ir Lietuva.

Kitos santrumpos ir akronimai

ES	Europos Sąjunga	Eurostatas – Europos Bendrijų statistikos tarnyba
BVP	Bendrasis vidaus produktas	TDO – Tarptautinė darbo organizacija
DRP	Darbo rinkos politika	NACE 1 red. – Europos Bendrijos ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius
PGS	Perkamosios galios standartas	

Europos Komisija

Socialinė situacija Europos Sąjungoje 2004 — Apžvalga

Liuksemburgas: Europos Bendrijų oficialiųjų leidinių biuras

2005 – 46 p. – 29,7 x 21 cm

ISBN 92-894-9015-2

